Українське Козацтво

Рік XVII Квітень — Червень 1980 3-4 (62-63)

Генерал-полковник

ОЛЕКСАНДЕР ЗАГРОДСЬКИЙ

* 18 IV 1880 — † 4 VIII 1968

В лютому-березні 1918 р. командир 1-го піхотного куреня в окремому Запорозькому загоні, згодом — 1-го піхотного полку ім. Гетьмана Дорошенка в Запорізькій дивізії, від листопада до грудня 1919 — командир Запорозької дивізії в Запорозькому корпусі.

Під час Зимового походу командир Волинської збірної групи та в травні-листопаді 1920 — командир 2-ої Волинської стріл. дивізії.

В 1920 році заступник головнокомандувача Армії УНР.

Почесний Козак У. В. К.

Патрон Куреня УВК чис. 39 в Куритибі, Бразилія

«УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО»
квартальник
Українського Вільного Козацтва

«UKRAINSKE KOZATSTVO»
Veterans' Brochure
Ukrainian Cossack Brotherhood

Редагує колегія:
Головний редактор і адміністратор — Антін Кущинський
Співредактори: Петро Федоренко, Павло Бабяк, Евген Курилюк і Ніна Котис.

Address:
«UKRAINSKE KOZATSTVO»
2346 West Rice Street
Chicago, Ill. 60622 — U.S.A.

У ЗМІСТІ чис. 3-4 (62-63) :

Молитва за Україну	Ст. 1
Антін Кущинський — Присяга Українській Державі	2
Софія Наумовшч — У чому наша сила ?	5
Іван Боднарук — 400-річчя козацьких походів на Молдавію	6
Гаврило Гордієнко — Як то було з хлібом на Запоріжжю	9
Богдан Коваль — Шукаючи спадщини Козацтва . . .	11
Фотій Мелешко — Вільне Козацтво 1917-1918 років	20
Тарас Коновал — Радіопередача ОДУМ-у в Чікаго . . .	28
З козацьких приказок	30
Микола Боярський — Хто з вас ще живий . . .	32
Павло Бабяк — Артилерія рішила . . .	34
Евген Курилюк — Мої дві зустрічі із «зубатою» . . .	37
Оксана Черниш — Лист у засвіти до батька	41
Леся Лисак-Тивонюк — З думкою про козацького коня	43
Осип Мошура — Кіннота їде (вірш)	44
Б. Ольхівський — Про вагу традицій	45
Вікентій Шандор — Я замовк . . .	48
Святомир фостун — Плекаймо побратимство	50
Михайло Брик Девятницький — Батько	52
Іван Овечко — «Нумо до праці»	57
На 64-му році існування У.В.К.	60
Упокоївся в Бозі Ген. Капелян УВК о. Митрат Ю. Ковальський	67
Цікаві книги	70
Дуже важливе повідомлення	78
Прилога: З архівних матеріялів:	
Універсал Гетьмана Богдана Хмельницького	
Мапа України XVII століття	
О. Півень — До кубанців-еміґрантів (вірш)	

. . . . . .

Річна передплата «У.К.» на 1980 рік ДЕСЯТЬ долярів американських. Ціна цього числа з прилогою ТРИ доляри американських.

. . . . . .

Передрук дозволено з поданням джерела.

Українське Козацтво

Рік XVII | Квітень — Червень 1980 | 3-4 (62-63)

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

БОЖЕ ВЕЛИКИЙ ЄДИНИЙ,
НАШУ ВКРАЇНУ ХРАНИ.
ВОЛІ І СВІТУ ПРОМІННЯМ
ТИ ЇЇ ОСІНИ.

СВІТЛОМ НАУКИ І ЗНАННЯ
ВСІХ НАС ПРОСВІТИ.
В ЧИСТІЙ ЛЮБОВІ ДО КРАЮ
ТИ НАС, БОЖЕ, ЗРОСТИ!

МОЛИМОСЬ, БОЖЕ ЄДИНИЙ,
НАШУ ВКРАЇНУ ХРАНИ!
ВСІ СВОЇ ЛАСКИ Й ЩЕДРОТИ
ТИ НА ЛЮД НАШ ЗВЕРНИ.
ДАЙ ЙОМУ ВОЛЮ, ДАЙ ДОЛЮ,
БОЖЕ ЄДИНИЙ
СВІТУ І ЩАСТЯ НАРОДУ
ДАЙ І ДОВГІ ЛІТА!

...МЕДИЦИНА...
м. Суми

Антін Кущинський

МОЯ ПРИСЯГА УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Чудовий, ясний, осінній ранок у Києві на Звіринці, 1918 року.

Золоті маківки святої Печерської Лаври горять і сяють на сонці. В долині — Дніпро виблискує сріблястою стьожкою та в ранішній імлі губиться десь далеко, в чарівних просторах, де вже синіє моя рідна Полтавщина. А Лиса Гора своїми садками на узбіччях переливається розкішними барвами віл зеленої, ще соковитої, аж до золотої та багряної...

А на Звіринці, на майдані перед новим, світлим будинком Української інструкторської Школи Старшин особливо рухливо. Сонце радісно, мов весняне, обливає це місце своїм ще щедрим промінням та тим ще дужче підтримує піднесений настрій...

Всі сотні старшин у парадних одностроях вишикувались при зброї. Очікують урочистого церемоніялу присяги на вірність Українській Державі і Його Світлости Панові Гетьманові всієї України і Військ Козацьких...

«Струнко! Панове старшини!» — дзвінко залунав наказ Начальника Школи Генерального Штабу Генерала Максимова і весь рух магічно припинився і все враз наче завмерло....

Під'їжджає в авті Військовий Міністер Української Держави Генерал Рогоза..Бадьоро, якось особливо легко, як то вмів Донський козак Генерал Максимів, по козацькому, дзенькнув острогами перед міністром, блиснув своєю чудовою кривою прадідівською шаблюкою і, відсалютувавши нею, струнко та красно відрапортував...

Міністер зі своїм почотом вже обходить наші лави, сотню за сотнею, здоровить, а старшинство голосно відповідає: «Слава Україні — Гетьманові Слава!»...

А навколо — море голів! Веселий, святочний натовп цивільної публіки з привабливими рясними барвами народніх одягів красунь-киянок...

Далі — зеленаві однострої сердюків, що примаршували з близьких касарень подивитись на урочистість...

Серед майдану — прибране килимами підвищення для Богослужби.

...«До молитви! Шапки геть!» пролунав наказ — і ми вже слухаємо проповідь нашого панотця Юрія Жевченка. (Пізніше він був Архиєпископом Української Автокефальної Православної Церкви Сквирським, потім Полтавським і Одеським в рр 1922-1928, а в році 1929 — в'язень московського-концентраку в Караганді, де й загинув смертю мученика.) Світлої пам'яті Владика Юрій Жевченко в роках 1914-1917 був військовим священиком, а в році 1918-му, про який час пишу цей спогад, він був настоятелем церкви нашої Інструкторської Школи Старшин та професором у нас української літератури... Як гарно, як захоплююче він умів нам викладати перли тої науки!... Милим, душевним та чітким голосом, щирою добірною мовою вітає нас з наближенням величного моменту святої присяги...

...З широких просторів рідної землі злетілись Ви, неначе орли, в Київ, щоб тут злютуватись у найвищій свідомости й любови до своєї неньки України, щоб приготовитись до найсвятішого завдання закріпити, зміцнити, а коли прийдеься, то й боронити свій край і народ від віковічного ворога — москвина червоного, чорного чи білого... Тепер Ви, піднесені в своїй національній свідомости та підвищені у військовій науці, розійдетесь по всій Україні, щоб творити ту першу силу й найголовнішу — козацьку, без якої ні охорона, ні боротьба за те щастя, що ми тепер маємо — Вільну Українську Державу — є немислимі. Лише своя сила — своє військо зможе утримати свою волю і свій лад у своїй землі... Ви покликані ту силу творити.

Помолімось же, щоб Господь Бог Вас поблагословив на теє святе діло, вірно служити Гетьманові Всієї України, служити всій широкій Державній Україні від Карпат аж до Кавказу, на честь собі і на вічну славу Вашим славним предкам і нащадкам Вашим!...

Це був зміст надхненних слів проповіді любого панотця Юрія, що на все наше дальше життя лишалося нам дороговказом...

Не одне козацьке серце переживало ті слова, не одна щира голова приймала їх за свої. Вся Кадра стояла, мов зачарована тим ясним голосом, тою милою мовою, глибоким красномовством свого панотця і професора...

Але ось зачався урочистий молебень. Співає свій чудовий старшинський хор під орудою Сотника Афонського (пізніше, на еміграції — диригента церковного хору в Парижі). Вся відправа відбувалася в живій українській мові. Почув це я тоді перший раз в своєму житті. І тоді, з тими словами святих молитов у рідній мові, переривалося останнє павутиння, що невидимим шитвом ще зв'язувало мене, молодого українського старшину-сотника з недавнім, ще рік неповний тому назад, «офіцером» московської армії...

Національне відродження вже раніше охопило мене і обновило, переродило мою душу, як і кожного тоді українця, в родині якого ще жили с т а р о д а н і українські національні традиції в побуті і звичаях, в мові, де ще жевріло своє національне «я», де ще хоч інтуїтивно, відчувалася своя, відрубна від московської, культура, де не рвався зв'язок із селом — українським резервуаром всього свого природнього, самобутнього, де жила пам'ять про славу січову-запорозьку, про свого прадіда «Значкового Товариша» Полтавського полку Дмитра Кущинського, завідувача Переволочинською переправою через Дніпро, про діда протоєрея Михайла Кущинського, члена Полтавської Консисторії, що осьмілився служити панахиду по Тарасові Шевченкові тоді, коли те було москалями заборонено... Але прадідівська віра, що вже встигла в московському полоні, віками перебуваючи, хоч і в Київській Митрополії, набрати московської мовної форми, а з нею посту пово й глибших впливів російської надвлади, була тим найконсервативнішим цементом, який ще сковував душу й тримав її при недавній російській минувшині...

І ось, чим глибше я вслухався в ті рідні слова святих молитов, так тепер чарівно й тепло зрозумілих, чим ближче надходили хвилини історичної присяги, тим дужче ця мимовільна психічна залежність і зв'язок з минулим рвалися в моїй душі, відходили в безповоротне забуття... Я всією істотою відчував і усвідомлював в ті хвилини, що коли, навіть з Богом вже говоримо своєю мовою, то ми справді стаємо вільним народом, незалежним і в психіці від Росії- Московщини, робимося свідомими синами дійсно вільної України, України, яка вже стає на порозі перед великим історичним, епохальним іспитом на своє нове незалежне державне буття — бути чи не бути?...

...І ось від 1654 року, не з власної волі забута українська присяга, і аж через 264 роки за наказом Військової Офіції Української Армії й фльоти чис. 339 з 20 липня 1917 року відроджена, знову Божим іменем проголошує, що козацька нація воскресла, а ми її сини клянемось у вірности Українській Державі...

Панотець Юрій казав слова присяги, а ми слово-в-слово урочисто й голосно, твердо, по військовому, за ним повторюючи, присягали, два персти правої руки піднісши догори.

Слова першої, після стількох віків присяги новій Українській Державі трепетно торкали наші серця та карбувались незабутньо в душах наших:

«Обіцяю й присягаю перед Всемогутнім Богом і святим Євангелієм, що буду служити, не жаліючи свого життя, вірно і щиро аж до останньої краплі крови Українській Державі і Ясновельможному Гетьманові вождеві Української Армії і Фльоти. Я буду

ставити в усіх випадках як найбільший опір ворогам Української Держави й свято берегти доручену мені службову таємницю і слухатись без заперечень усіх наказів для потреби служби й Держави, совісно виконувати всі мої обов'язки й нічого за-для власної користи не робити такого, що перечило б моїй службі й присязі. Я ніколи не покину своєї частини й свого Прапора і в усіх випадках буду поводитися, як личить чесному, вірному й свідомому офіцерові. Хай мені в цім Бог допоможе! На закінчення цілую святе Письмо і Хрест мого Спасителя. Амінь.»

Ця присяга відповідала всім вимогам справдішньої присяги вірности та Моральному Богословію й Природньому Моральному Законові...

Незабутні хвилини!...

Найвищі морально-релігійні почуття обов'язку перед Батьківщиною і її Сувереном!...

Найвище піднесення й почуття відповідальности за Україну перед Богом і перед Нацією!...

Над нами витав і в нас відроджувався дух давнини. Між нами були лицарські душі славних предків, їхні вірність і відданість воскресали в нас... Ми у віках зливались з ними...

Урочисто , із завмиранням серця, але твердим кроком, військовим ладом, зі зброєю в руці підходили ми до Св. Хреста і Св. Євангелії та цілували їх, потім цілуванням шовкового жовто-блакитного прапора, а також власноручним підписом під текстом присяги скріплювали ми своє слово присяги і ту присягу дотримати до кінця свого життя...

Закінчилась урочистість присяги.

Знову залунали командні накази, оркестра заграла марші на мотив бойових козацьких пісень і старшини сотня за сотнею вишикувані в стрункі лави почали проходити парадним маршем перед нашим генералітетом, нашим панотцем Юрієм Жевченком і почесними гостями. А той дефілядний парад-марш Начальник Школи наказав проходити з рушницями «на руку», як в поготівлі до бою на баґнети, баґнетами вперед себе, похід півзворотом лівим плечем вперед та ще й розгорнутою широкою лавою рівною, як по нитці, та ще й стрілецьким скорим, бадьорим кроком... Яка ж бо то була краса!... Яке задоволення, які гордощі сповнювали душі тих українців, що прийшли подивитися на своє відроджене добірне старшинство!

Ця дефіляда зробила таке враження на публіку, що вона невгаваючи викликала: «Слава, слава, слава!» і всякими способами, як лиш могла в своїм захопленні, іноді просто в шаленім екстазі, оплесками вітали нас, нам кидали квіти, дівчата — хусточки, мужчини махали своїми капелюхами і вигукували: «Слава, слава, слава!»... А лави сердюцтва аж зривалися зі своєї стриманої військової постави й ладу і раз-пораз вибухали буревіями окликів на вшанування й честь нам, новонародженому старшинству Армії Української Держави...

Серце тоді билося радісно, якесь особливе щастя клекотіло в душі...

З такими, незабутніми й досі, настроями я, колишній штабс-капітан 240-го пішого Ваврського полку московської царської армії, а потім старшина зорганізованого з частин 60-ої пішої дивізії Українського полку ім. Гетьмана Пилипа Орлика, а в 1917-му році сотник Українського Вільного Козацтва в Кременчуці на Полтавщині, був по закінченню Інструкторської Школи Старшин в Києві, після урочистої присяги був призначений до кадри 47-го Кременчуцького полку Української Армії з постоєм в місті Лубнях а потім в Кременчуці...

Незабутні, славні часи служби Україні!...

Софія Наумович

У ЧОМУ НАША СИЛА?

Говорення про нашу «силу» виглядає неповажно. Адже не маємо ні війська, ані великих капіталів — цих двох матеріяльних складників справжньої сили у міжнародніх взаєминах. Оця свідомість нашої слабости каже нам забувати за моральну силу, яку могли б ми виплекати в себе, зате ж викликає в нас вічне незадоволення, жаль до всього світу, звалювання провини за нашу бездержавність на всі можливі причини, слухання підшептів, які нарочно спрямовують наші жалі у фальшивий бік та підсувають нам ілюзії, що знайдуться чейже «добрі москалі», які нас «зрозуміють», «переконаються» і врешті «домовляться» з нами про нашу незалежність. У цій нашій безвиглядності, ми забуваємо, що могли б виплекати в еебе велику моральну силу і віру, яка «гори переносить» у великій, непохитній ідейності та в усенародній, одностайній настанові до нашого найбільшого ворога — Москви.

Ця ідея не нова, бо наші літературні генії вказували нам на цю необхідну настанову ще у XIX століті, але ми не хотіли, чи не вміли їх зрозуміти: «Москалі лихі люди, роблять лихо з вами!» — перестерігав нас Тарас Шевченко. «Багно гнилеє між країв Европи!» — бичував сарказмом московську імперію Іван Франко. «Мене любов ненависти навчила!» — найкраще висловила необхідну для нас моральну настанову Леся Українка.

Саме цю настанову треба нам плекати в усьому українському народі, — коли не хочемо загинути. Звичайно: не ненависть, — це ні християнське, ні благородне почування. Але в нашій «межовій ситуації», коли питання стоїть: бути, чи не бути української нації, — ми не сміємо гребувати й цим засобом.

Ненависть — як наша спільна настанова до ворога в Україні й на еміграції, — мусіла б стати відповіддю на безличне обмосковлювання нашого народу, на колонізацію України московськими зайдами, на обезкультурнення її цінностей і талантів, на винищування історичних скарбів, і врешті на всі ці злочини проти людських і національних прав, Богом даних усім людям і народам на землі.

Коли зуміємо об'єднатися у цьому спільному почуванні ненависти до ворога, то, парафразуючи вислів Лесі Українки, ця ненависть навчить нас любови до всього рідного, українського, зокрема ж до свого українського ближнього. Тоді й зникли б оті дрібничкові заздрості й злоба до багатших, чи мудріших з-посеред нас, притупилося б взаємопоборювання наших партій і середовищ, зупинилося б переліцитовування у патріотизмі. Їх замінила б творча діяльність на славу України та боротьба за її волю.

Оце наше всенародне почування зразу відчули б москалі і, як завжди перед непохитною силою, мусіли б відступити. Перестали б підходити до «дурних хахлів» із їхніми -місіями — панславізму, православ'я, чи «повалення режиму», Зрозуміли б урешті, що коли не хотять дочекатися «масакри» якою вже страшить іх Солженіцин, то мусять подумати про мирне розчленування імперії на національні держави, і то не з «любови» до поневолених народів, але для свого власного рятунку.

Чи покористуємося цією єдиною, але певною силою, якою розпоряджаємо, чи зуміємо змінити нашу довірливість, — таку трагічну в наслідках, — на не довір'я до всього, що тільки «пахне» Москвою, чи замість безглуздої «любови до старшого брата», викрешемо в собі ненависть до ката українського народу?... Відповідь на це питання буде доказом, або навпаки, запереченням нашої державницької зрілости!

Іван Боднарук

400-РІЧЧЯ КОЗАЦЬКИХ ПОХОДІВ НА МОЛДАВІЮ

Через Молдавію у нашу княжу добу проходили важливі торговельні шляхи з Галичини до Чорного моря. Тому то в часах князя Ярослава Осьмомисла заснували наші купці на Дунаї місто Малий Галич, що його румуни називають сьогодні Ґаляті. Там поховано гетьмана І. Мазепу після того, як він мусів, після програної битви під Полтавою,шукати азилю в Бендерах. У І-ій пол. XII ст., берладники, себто збігці з Галицько-Волинської держави: заснували там окреме князівство з містом Берладь, де володів князь Іван Ростиславич Берладник, що про нього пише Осип Назарук у повісті «Князь Ярослав Осьмомисл».

Від 1350 до 1511 року Молдавія була незалежною державою. Коли вимерла там династія Богдана І (1359-1365), розгорілася боротьба за молдавський престол між Сушатами з Волощини та Коріятовичами з українського Поділля. Останні на якийсь час перемогли й молдавським воєводою став у 1373р., князь Юрій Коріятович. Його незабаром прогнано, але в 1400 році вдалося йому знову запанувати над Молдавією.

Був час, що на молдавському престолі засів був козацький отаман Іван Підкова. Було це в XV ст. Минуло саме 400 років, як він загинув на львівському ринку від руки ката. Наші козаки часто воювали з турками, почавши від 1564 року, коли засновник Січі князь Дмитро Байда Вишневецький попав у турецький полон і загинув на гаку в Царгороді, як про це співає пісня «Ой п'є Байда мед-горілочку». В 1577 р. ходив на Молдавію Іван Підкова, в наступному році його брат Олекса, а в 1596 р. Наливайко й Лобода. Наші козаки відограли чималу ролю в історії Молдавії, бо не тільки допомагали Молдавії в її боротьбі проти турків, але і встрявали у внутрішню боротьбу за молдавський престол. Вперше появилися українські козаки в Молдавії в 1541 році, коли відділ запорожців пішов походом проти турецько-татарських залог на нижньому Дністрі. Воюючи з турками, Байда двічі ходив на Молдавію. В 1650 р. Хмельницький відбув похід на Молдавію і Волощину, побив Василя Лупула й примусив його віддати дочку Розанду за старшого сина Тимоша. Хотів гетьман посадити Тимоша на престолі Молдавії, але Тиміш помер від ран у битві з поляками під Сучавою.

Претенсії Івана Підкови до молдавського престола мали, мабуть, якусь основу, бо молдавські вельможі посилали до нього посольство з проханням, щоб він допоміг прогнати з Молдавії турецького ставленика Петрила й сам засів на молдавському престолі. Подавши себе за брата молдавського господаря Івоні, якого вбили турки, І. Підкова здобув у 1577 р. Ясси й проголосив себе господарем Молдавії. Цього не могли стерпіти поляки, які були тоді союзниками турків і бажали бачити господарем Молдавії Петра Хромого. Підкова вибрався на Молдавію з козацьким отаманом Я. Шахом під претекстом помсти за смерть ніби свого брата Івоні, молдавського господаря, вбитого турками. Тому, що полякам помагали турки, мусів Підкова вже на початку 1578 р., покинути Молдавію і відійти на Україну. З наказу короля Степана Баторія поляки підступом схопили його і стратили його в червні 1578 р., у Львові. В Немирові схопив його польський комендант Збаразький і відіслав до короля, а польський емісар при Січі Синявський запевнив Підкову, що йому волос з голови не впаде. Поховали Підкову в підземеллі братської Успенської церкви, себто Волоської, яку уфундував Олександер Лопушнянул, що був двічі молдавським воєводою в

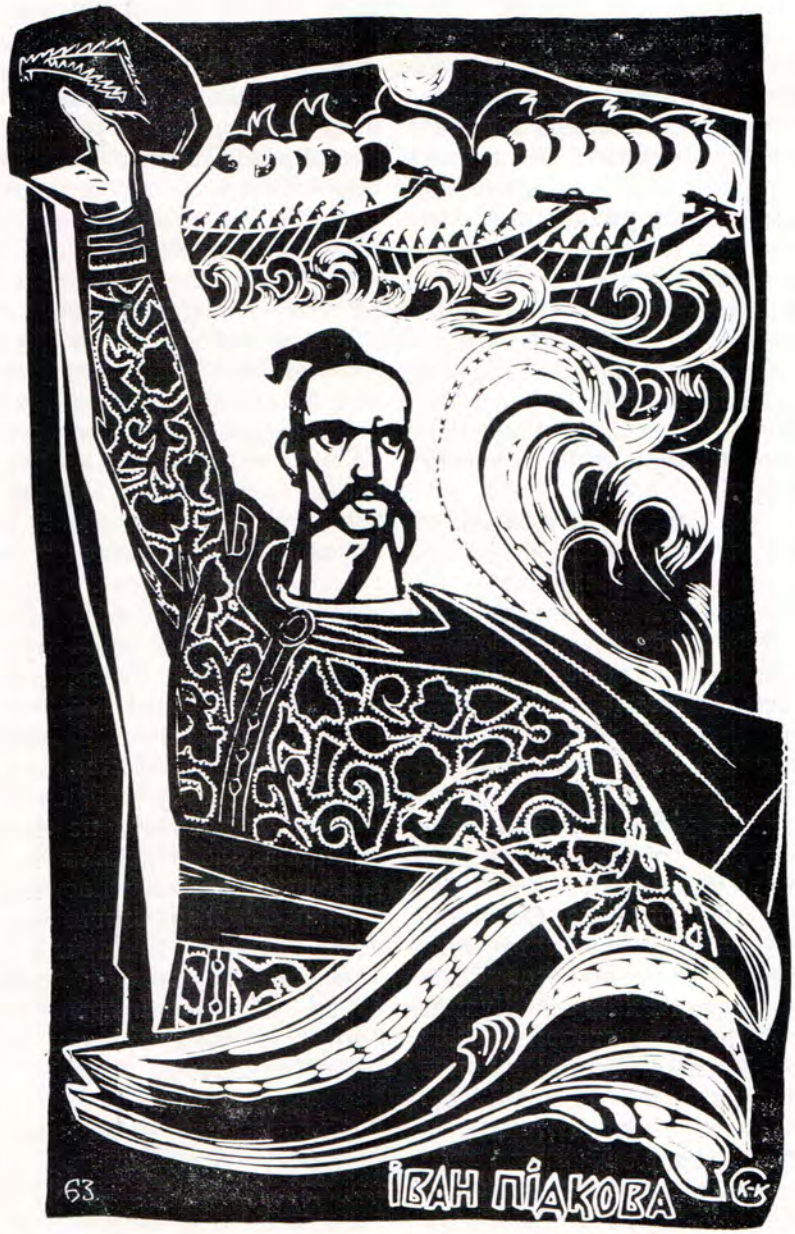

І В А Н П І Д К О В А

(Дереворит Софії Карафи Корбут).

XVI столітті.

Але смерть Підкови не налякала козаків і не приневолила закинути плянів про Молдавію. Зараз же після страшної смерти Івана Підкови вони знову пішли на Молдавію, ведучи зі собою нового претендента до молдавського престола, Олександра Підкову, брата страченого отамана. Він сильно погромив турків, але останнім прийшли на поміч семигородці й помогли побити козацьке військо. Олександер дістався в полон і турки замучили його на палі. В 1579 році, козаки пішли знову на Молдавію з новим претендентом до молдавського престола, а був ним Петро Підкова, син Олександра. Але цей похід козакам не вдався: їх розгромлено, а Петро загинув у молдавській тюрмі.

І пізніше ще повторялися козацькі походи на Молдавію. Напр., в 1600 р., козаки взяли участь у протитурецькій війні за Молдавію і Семигород, а в 1620 р., під проводом Михайла й Богдана Хмельницьких воювали разом з польським гетьманом Ст. Жолкевським проти турків у Молдавії, але війна закінчилася страшною поразкою під Цецорою. Зате в 1621 р. Сагайдачний з козаками, у союзі з Польщею, погромив турків під Хотином, а в 1632 р., запорожці під проводом І. Сулими вдруге зайняли Кілію. Особливо велику ролю відіграла Молдавія у плянах Богдана Хмельницького. Щоб примусити господаря Вас. Лупула порвати з Польщею і створити союз з козацькою Україною, гетьман ходив двічі на Молдавію, в 1650 й 1652 рр. Наслідник Лупула, Ґеорґе Штефан, заключив мирову угоду з Хмельницьким і жив у приязні з гетьманом Виговським. У війні П. Дорошенка проти Польщі разом із Туреччиною взяла теж участь Молдавія.

Факт, що українські князі встрявали в молдавські справи, вказує, що в заснуванні Молдавії відіграло чималу ролю автохтонне населення, особливо бояри українського походження, та що в ті часи ця нова держава не була ще національно визначена: у її склад входили автохтони українці й напливовий румунський елемент. Як відомо, син молдавського господаря С. Могили, Петро, став найвизначнішим київським митрополитом, а заснована ним Могилянська Академія була славна теж у Молдавії. Культурні наші діячі, які вийшли з тієї академії, мали значний вплив на культурний розвиток Молдавії. Довго державною мовою Молдавії була церковнословянська мова з домішкою місцевих українських елементів. Свідчить про це мова молдавських грамот, які дійшли до наших часів. Значення українського населення і його культури почало підупадати в Молдавії щойно тоді, коли в 1654 р., воєвода Лопушнявил переніс столицю з Сучави до Ясс.

Діяльність Івана Підкови звеличували козацькі пісні, а Шевченко написав поему «Іван Підкова». Як писав проф. Онацький, страчення Підкови викликало протести не лише з боку українців, але й поляків та чужинців. Свідком був Міллер Льоренц († 1598), курляндський шляхтич і дипломат короля Баторія. Він звидів Україну й описував її у своїх «Історіях». Пишучи про підступний арешт Підкови та його страчення, він так схарактеризував Підкову:

«Підкова був визначною людиною, наділений надзвичайною силою. Він сильно громив турків. Тоді король придумав, щоб якісь добрі приятелі Підкови заманили його на умовлене місце».

Гаврило Гордієнко

ЯК ТО БУЛО З ХЛІБОМ НА ЗАПОРІЖЖЮ

Дозволю собі скористатися із сторінок нашого заслуженого органу козакознавства (козакології) «УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА», щоб подати шановним читачам дещо з матеріялу про буденний побут і спеціяльно про споживання хліба в самій Запорізькій Січі та на території Запоріжжя взагалі.

До великих дивоглядів з хлібом насушним у хліборобній Україні належить справа з хлібом на території Запоріжжя. Споконвіків неорані, несіяні землі, при найпримітивнішій господарці давали високі врожаї збіжжя. На жаль, такі врожаї не були регулярними, бо землі Запоріжжя часто терпіли від посухи, а збіжжя часто гинуло від сарани.

Помимо того, бувало таке, що при перевиборах козацької старшини в Січі, коли старшина, бувало, йде на підвищення, вклонитися на всі чотири сторони світу й, на знак димісії, складає свої реґалії, як булави та пірначі, то присутня на майдані козацька голота ще й «припрошує» до димісії: «складайте ваші ознаки влади, сякі, такі» (тут слідують нецензурні слова!), досить ви попоїли нашого хліба.

А як воно в дійсності було з тим хлібом, побачимо в наступних рядках. Славетний російський поет О. С. Пушкін, писавши свою велику поему про трагедію України «Полтаву», консультувався з Михайлом Максимовичем, великим знавцем української етнографії, природи взагалі, бо він ще крім того всього був і ботаніком. Себто авторитет в українознавстві він був незаперечний.

Так отже не без впливу Максимовича, Пушкін писав:

Редела тень. Восток алел,
Огонь казачий пламенел, —
Пшеницу казаки варили.

(О. С. Пушкін: «Полтава». Сочинения А. С. Пушкина в одном томе. Снкт. Петербург: 1887. Ст. 118. Сцена над Дніпром перед сходом сонця).

Отже не хліб готовили собі на снідання, не борошно в будь якій формі варили, а борошняних страв в той час (1709) в Україні було подостатком, а саму справжню пшеницю варили козаки.

Що печений хліб не дуже був поширений серед козаків у Січі, то про це свідчить воєн. інж. князь С. І. Мишецький, який у роках 1736-1740 побував у Новій Січі й про свій побут та спостереження написав твір під назвою: «История о казаках запорожских: как оные издревле зачалися, и откуда свое происхождение имеют, и в каком состоянии ныне находятся». Перше видання С. Петербург, 1847, друге видання Одеса, 1852.

Це головне джерело про побут запорозьких козаків, в якому він спеціяльно про харчування їх написав таке: «В куренях казакам подавали пищу всего один раз в день, при этом крайне скудную. Повседневной пищей была саламаха. Она варилась из муки ржаной с водою густо на квасу, или на рыбной ухе. Казаки, которые хотели иметь к столу рыбу, или мясо должны были покупать их на собственные деньги а все остальные довольствувались только саламахой.»

«Печеного, обыкновенного хлеба никогда в куренях не бывает. Пища подавалась на стол куренным кухарем, или его двумя малолетними помощниками: в больших деревяных мисках — ваганках».

Варення саламахи, такої простої страви, не вимагає якогось спеціяльного кухаря й добре, що автор Мишецький хоч згадав курінного кухаря й двох хлопців, його помішників, бо напр. у списку персоналу у військового писаря Глоби згадано: «Мальчик, употребляющийся для варения пищи», а самостійного дорослого кухаря й не згадано.

Це ще один із доказів простого, борошняного харчування запорозьких козаків. Себто варення борошна, або й просто розколочування його з водою, як напр. в походах, особливо на морі. Подібно розколочували кукурудзяне борошно й американські індіяни.

Про відсутність хліба на Запоріжжю довідуємося ще й з інших джерел як напр.: Ґамберіні (оригінал переховується в Ватикані) з року 1584 подає, що козаки ніколи не їдять хліба, а п'ють воду». Він напевно не доглянув, що в тій воді було розколочене борошно!

Папроцький (1559) підкреслює, що козаки їдять багато м'яса та риби, а тваринні печінки їдять замість хліба. Боплян, який довший час проживав на Запоріжжю, в першому виданні свого опису України (1650), описуючи харчі, які козаки брали на чайки в похід по морю, згадує: «вони мають в бочці варене пшоно (себто кашу) і розпущене з водою тісто, вони їдять його мішаючи з пшоном, і воно служить їм за їжу і за пиття. Смак має квасний, а звуть вони його саламахою, себто чудова їжа, але мені смак її не здавався особливим і я тільки за браком чогось іншого їв її в моїх подорожах».

В пісні про козака Плахту є такий уступ:

Гой, козаченьку, пане ж мой,
Який же будет покарм твой?
— Будем їсти саламаху,
Козацькую затираху.
При криниці без тескниці
Будем їсти, будем пити,
Викрикати, облап'яти, Кулина.

Пісня з року 1625

У Бопляна є згадка й про сухарі у запорожців, але голосніше про хліб заговорив уже Яків Щоголів (1876) у «Бурлаках». (Увага! У бурлаків, себто вже в покозацькій добі!):

Хліба з сіллю поїмо,
А водою зап'ємо.
Вітер з Дону повіває,
З неба сонце припікає . . .

Себто хліб опанував хліборобську Україну пізнувато . . .

Не всі козаки й старшини перебували в Січі. Немало їх провадили сільське господарство, як скотарство, випас коней та овець, так і хліборобство. Мали в тому великі успіхи, як виказали потім списки майна, яке в них конфіскувала російська окупаційна адміністрація.

Частина козаків, після ліквідації Січі (1775) рушила за Дунай, як одиницями, так і ґрупами, та з деякими наявними там старшинами вони дали там початок Задунайській Січі. З ідейним гаслом. «Буде добре запорожцям і під турком жити»!

А своєму недавньому минулому в Новій Січі присвятили численні пісні, які збереглися й стали цінним джерельним матеріялом для історії

З одної із тих пісень подаємо частину:

Ой, спасибі тобі, Катерино,
За твою добру ласку,
Що ти спекла на Великдень
Нам гречану паску!

Такий в загальному образ побуту серед запорозьких козаків, коли ще печений хліб не завоював меню Славного Товариства Низового Запорозького. Степові простори колишнього Запоріжжя опанував печений хліб щойно в XIX-ому столітті.

Богдан Коваль

ШУКАЮЧИ СПАДЩИНИ КОЗАЦТВА...

1) Вартість традицій.

Здається, мало хто применшуватиме вартість традицій? Адже ж — громадські, родинні і, навіть, дружні зустрічі переводимо, щоби пригадувати пережите, щоби традиції спільних досягнень закріплювати і зберігати, Інколи, в нашому житті зустрічаємо людей, що живуть незвичайним для нас ладом, живуть своїми традиціями, немов у минулому, в іншому світі, як той, який будує нашу будівлю життя.

Є природним явищем — жити в струмі активного життя й при тому зберігати свої родинні, клясові й народні особливости.

І це, навіть, не є особливим незвичним явищем. В глибині свого серця ми подивляємо тих людей, що ведуть такий спосіб життя. Це інші люди як ті, що пливуть струмком загального життя. Коли вони серед нас, то — хіба — на фронтових позиціях, чи це буде на культурній, чи на політичній, чи на громадській, чи на економічній царинах життя. Це ті, що направду гребуть греблі кожної групи в її марші допереду!

«Хай стіна об стіну вдариться і одна впаде, а друга останеться» — відповів Гетьман Богдан Хмельницький комісарам польського короля, коли вони намагалися влесливими словами зупинити повстання української козацької нації проти панування польської шляхти в Україні.

Що промовляло устами Гетьмана? Чи вражена персональна амбіція, чи воєнний інстинкт ватажка запорожських звитяг, чи політичне уявлення представника козацько-гетьманської старшини, яка відкривала нову карту історії для населення України-Русі ?

До нині вчені й політики сперечаються про те, що саме провадило до бою Гетьмана Богдана.

Ми ж, що голосимо традиції вільного козацтва, твердо знаємо, що кожне слово Гетьмана Богдана — це слово людини, яка вірила в силу своєї шаблі, як довго його мозолиста рука нею володіла.

— Чи ми дійсно знаємо ідеологію запорожського товариства, яка творилася в завзятих боях, під прапорами пресвятої Богородиці-Покрови і яка була сповнена високих почесних обов'язків, несплямленої громадської та військової поведінки?

— Як інакше ми окреслимо традиції козацької України?

— Як ми уявляємо характеристику старого Запоріжжя?

—Яку спадщину вони нам залишили?!

2) Школа військової козацької нації.

Наші відомости про запорожських козаків походять з російських та польських джерел, які представляли українську козацьку націю в дуже поганому, неґативному світлі.

Один з кращих знавців і дослідників історії Запоріжжя проф Дмитро Яворницький писав, що **«ворюгам, злодіям, зрадникам, ґвалтовникам, усім тим, які ламали стародавні козацькі звичаї, не було в запорожців помилування: таких приковували на цеп до військової гармати, били серед площі коло стовпа дубовими кіями, садовили на гострі палі, перебивали руки, або ноги, вішали на шибениці. Із усіх кар, які тут перелічені, частійш усього запорожці присуджували злочинців до стовпа та кіями і на шибеницю. До стовпа та кіями присуджували за крадіжку, перехови краденого, за ґвалтування, биття, утеча з чола війни й інше. На січовій площі біля січової дзвіниці, завжди стояв у запорожців укопаний в землю ганебний стовп. Коло того стовпа теж завжди лежала в'язка сухих дубових бичів з голівками на одному кінці, які звалися кіями і які схожі були на бичі, що прив'язують їх до ціпів та моло-**

тять ними снопи збіжжя. Такі бичі у запорожців правили за батоги, якими звичайно сікли ворюг в давні часи на Русі.» (Дмитро Яворницький — Як жило славне запорожське низове козацтво. Катеринослав 1918 р. ст. 23)

Я зумисне привів опінію визначного дослідника старого Запорожжя, щоби вказати на високо моральні вимоги,які ставились до тих всіх, хто хотів приєднатися до січового братства.

Стало твердим звичаєм, що запорожці дбали дуже розумно про своє січове товариство, «про матір Січ» і про рідний край «неньку Україну», а не про власний рід і свою сім'ю.

Кожному запорожцеві можна було повсякчас покинути Січ так, як вільно він і приходив до неї.

«Не заборонялося запорожцям і того, щоб, не покидати зовсім Запорожжя, а виписавшись тільки з куреня, одружитись і сісти на господарство своїм зімовиком десь в захисному куточку того ж Запорожжя. Тільки було й усього, що такий запорожець вже не мав права брати участь у військових радах. Проте, по запорожським звичаям, робити так годилося тільки козакам підстаркуватим, або покаліченим, що не здатні вже були до бою; женитися ж замолоду вважалося для козака ганьбою.

На прохання захожої людини прийняти до Січі, кошовий отаман питав:

— А в Бога віруєш?

— Вірую! — одповідав захожий.

— Перехрестися!

Якщо захожий хрестився, це вважалося за певний доказ тому, що він хрещений, і захожий приймався на Січ. Про те, хто він є, навіть, якої нації, ніякої мови не було. Розмова по-українському вважалася ознакою рідної нації, то ж, якого походження був захожий і яке було його громадське становище, нікого не цікавило, бо на Січі всі були однакові й рівні.» (А. Кащенко — Оповідання про славне військо запорожське низове, ст. 51)

На Січі була церква, шпиталь і школа. Церкви і школи були не тільки на Січі, але й по паланках.

У січовій школі вчилися не тільки діти й молодь, але також і дорослі запорожці. Це була освіта для молоді й для дорослих. Освіта для дорослих у тих часах була явищем дуже передовим. Тому годі дивуватись, що на Січ висилала козацька старшина свою молодь вчитись не тільки козацького лицарського ремесла, але й набувати освіту. Запорожці пишались своїм козакуванням і користувались ним широко в практичному житті, а традиції того передавали своїм дітям. В цей спосіб творились роди запорожського козацтва з метрикою служби українському народові, рідній землі та своїй церкві. Їх імена зберігалися не тільки в піснях народніх, але і в хроніках історії українського козацтва.

Замилування у військовім ремеслі, жертвенна любов до батьківської землі та глибока релігійність — оце прикмети запоріжського козацтва. Це прикмети дуже загальні, які все були основним принципом, який впливав на громадські й політичні дії козацького товариства.

3) Поставання природного проводу.

Не буде фразеологією, коли скажемо, що — земля козацького народу і християнська віра, тобто Україна і Бог — творили панораму, на якій оберталося життя гетьманської України.

Уважний читач зробить примітку, що автор мішає гетьманську Україну й запорожську Січ, немов би це було те саме політичне явище. В історії того періоду ми зустрічаємо дві течії політичного розвитку населення України — низове і городове козацтво. Є школи дослідження історії України, які на основі економічно-соціяльних ознак тих двох віток населення України розводять два відмінні й собі ворожі політичні світи.

Це, здається, не зовсім правильно. Були на ділі розходження поміж одними і другимм, але ті різниці були тактичного порядку. У всіх важливіших питаннях і низове й городове козацтво себе доповняло. Боротьба ук-

дити, берем оного, яко далших услуг войскових потребеного, под оборону нащу завше ....» (Л. Окіншевич — Значне Військове Товариство в Україні-Гетьманщині XVII-XVIII ст. Мюнхен 1948 року ст. 189)

Читач змушений, правильніше сказати — полишений повірити висновкам загально згаданих дослідників, ніж думкам тих людей, що сумніваються у правильність неґативних висновків тих авторів. Їх неґативне, або навіть односторонне, пояснення появи проводу козацько-гетьманського періоду не є чимось випадковим. Без другого, не побудованого на упередженні, уявлення така випадковість є майже неминуча.

Висновки найбільш учених книжників аж ніяк не є завершенням дослідів над гетьмансько-козацьким періодом історії України. Це тільки початок. Дальші розмови про нього відбуватимуться при науковій праці власної держави.

Підсумовуючи попередні міркування скажемо, що в боротьбі за вольності населення України, за право користування землею прапредків і за віру християнську, керівні позиції творила провідна верства. Керівні кола тієї верстви були різні — добрі й злі, задивлені на кожен день існування й на майбутнє, але переважали ті, що характеризувалися прикметами моральними і військовими.

Це був процес природного розвитку суспільства з натуральною селекцією керівних груп та з клясовим їх оформленням.

Уклад суспільно-політичного життя того часу тільки в загальних зарисах вказував подібність з пануючим ладом сусідніх народів. Окремішність історичних процесів України вимагає познайомлення з відображенням і динамікою суспільства України, проводу і мас, які все ж намагалися творити нові форми життя на Українських землях.

4). Історичні традиції.

Ті, що дбають про розвиток орга нізованих форм нашого суспільства, покликуються на традиції і намагаються їх зберігати.

— Що ж це є — те многозначне слово традиція ?

Цей термін є латинського походження. Він означає повторні передачі яких небудь досвідчень. Їх передають старші покоління наростаючим, батьки — дітям з покоління в покоління. Попередні досвідчення — це ідеї і форми родинного життя, всі соціяльні, економічні, релігійні настанови, як важливі чинники, закріплені практичними досвідченнями попередників.

У вінку людських досвідчень особливого значення є історичні традиції. Сила їх промінює на ціле життя, на великі людські спільноти. Ветерани воєнних подій нашого століття, звертаються до них, як до живого свідоцтва самого життя. Вони є сповнені піетизму та ентузіязму відбутих подій і боєвих звершень свого покоління. Продовження тих подій зв'язує теперішність з минулим і надає традиціям творчого елементу.

Шанувальники визвольних змагань України з часу 1-ої світової війни згадують шанобливо — бої за Арсенал, похід на Крим, Чортківську офензиву щоби п р и г а д у в а т и відокремлені боєві акції. А підсовєтські вчені виводять історичне повстання підсовєтської України від Жовтневої революції большевиків та признають ті події ідеями Леніна.

Архітекти злиття народів Совєтського Союзу проповідують успіхи ідей большевиків у створені совєтських республік «національних формою, а соціялістичних змістом». Вони заявляють, що не мають нічого проти зберігання фольклорних особливостей кожного неросійського народу. І, вони поштовхують до культу тих фольклорних особливостей, поскільки вони не заторкують політичних традицій історичного розвитку неросійських народів совєтської імперії.

В умовах того наступу на політичне існування українського народу зберігання історичних традицій є першо-

черговим обов'язком нашої спільноти. В зберіганні і поясненні історичних традицій нашого народу треба не обмежуватись тільки соціяльно-економічними досвідченнями минулого, але також видвигати мотиви відданого народові життя і в них знаходити наснажливу енергію, яка б в'язала минуле з життям майбутніх поколінь. Такі процеси розвитку спостерігаємо в минулому.

Культура княжого Києва промінювала не тільки на землі київського князівства, але і на галицько-волинські території, на литовсько-руський період існування і на добу Гетьманської України.

В історичних працях підсовєтських авторів, історичні діячі України другої половини XVII ст. і початку XVIII ст. є названі ставленіками і зрадниками, ба навіть — найлютішими ворогами, агентами свого українського народу. Виходить з того досить дивна картина: український народ протягом століття не спромігся висунути із свого середовища жодного значного політичного діяча, який не виявивбися зрадником, чи чиїмсь агентом — бо рано чи пізно мусів виступити проти царизму. Навіть Брюховецький — цей нікчема, цей природжений льокай і холуй — під тиском обставин змушений був (правда, невдало) підняти зброю проти російського панування». Це пише історик Совєтської України, марксист, якого більшість творів не була опублікована, а він сам попав на листу і під удари українців дисидентів. (М. Ю. Брайчевський — «Приєднання чи воз'єднання?» Торонто 1972.

Логіка підсовєтських авторів зводиться до абсурду, бо як голова держави Гетьманської України — гетьман може стати зрадником самого себе? І всупереч псевдонауковим поглядам підсовєтської історичної науки навіть поверховий читач не погодиться з тим, що «зрадниками були визначні діячі того періоду, як І. Виговський, П. Тетеря, Ю. Хмельницький, П. Дорошенко, навіть І. Брюховецький, П. Іваненко, К. Гордієнко, І. Мазепа, П. Орлик» та багато іншої старшини гетьмансько-козацького п е р і о д у існування. Крім І. Брюховецького вичислені діячі Гетьманської України були людьми великої політичної свідомости. (Епізод з діями І. Брюховецького приведемо дещо пізніше.)

Для читачів історії України того часу є ясним, що не особиста вигода і ніяк не зрадливість добра своєї країни, була мотивом протиросійських виступів І. Виговського, що маючи підтримку російського уряду виступив війною проти російського царя в обороні самостійних прав України так перед Москвою, як і перед Варшавою; також П. Дорошенко орієнтувався то на Росію, то на Туреччину не з любови до них, але шукаючи допомоги проти ворогів України, як і І. Мазепа, користуючись найвищими почестями царя Петра, виступив проти Москви намагаючись зберегти самостійність України.

Це традиції Гетьманської України, які не можна розглядати під кутом економічно-клясових інтересів, як це роблять історики комуністичного і деякі нашого республіканського пояснення історичного розвитку України. Їх треба розцінювати як результат політичних і ворожих існуванню України, відносин з боку королівської Польщі і царської Росії.

5). Джура Хмельницького — гетьманом.

В «Історії Русів» поміщений лист (правобережного) Гетьмана Петра Дорошенка до (лівобережного) Гетьмана І. Брюховецького.

«Такий начальник — писав Дорошенко — у народі, який ти є, Іване, винен перед судом Божим і людським, Народ, який довірив тобі долю свою, пролив незмірну силу крови своєї, утратив також незлічимих предків своїх і нащадків, на побоєвищі побитих, ведучи довголітні війни з поляками за вольність свою і свободу. Але яку він має тепер вольність і свободу...

...Тільки злидні, туга і стогін! Ви зі старшинами своїми збагатилися в

Москві самими жінкам, але і то за посаг їхній народ відплачує; і ти уподібнюєшся достеменно тому пастухові, який держить корову за роги, а інші її доять. Як вже не маєш ти своєї сили і відваги, то можна пошукати й сторонньої . . . » (ст: 224)

— Чому такі зневажливі закиди ?

По смерти Гетьмана Богдана почалась колотнеча й незгода серед козацтва. Ні І. Виговський, ні І. Сірко, ні Ю. Хмельницький не змогли впровадити ладу.

Все, що мало зв'язок з гетьманом Хмельницьким, нагадувало його переможні бої й впливало на народні маси чаром старого Гетьмана.

Іван Брюховецький був зручний, простий козак, колишній джура Богдана. Різними способами він здобув собі довір'я січового братства і його обрано кошовим отаманом, а відтак 1663 року біля Ніжина, з участю простого козацтва і запоріжської черні, обрано І. Брюховецького гетьманом.

Дуже скоро гірко розчарувалися запорожці в Брюховецькому. Вже 1665 року на Січі стало відомим, що їх ставленник і його прихильники забирають у власність землю, селян, як колись польські пани. Є підстави думати, що Українська держава, відновлена за гетьмана Богдана Хмельницького, також у розумінні московського царя Олексія Михайловича була суверенна і незалежна. Це було настільки самозрозумілим, що навіть після Андрусівського миру царська канцелярія мала для Гетьманщини окрему державну печатку та окремий «Малоросійський Приказ».

І, власне найбільшого удару суверенности і незалежности України, завдав «недоречний» гетьман Іван Брюховецький. Він, 21 травня 1665 року, радіючи, що цар іменував його московським боярином і оженив його «на московській девке» — «біл челом» не тільки віддав цареві державну печатку України, але ще й просив «біл челом», що б «цар збирав усі податки в Українській державі до своєї, царевої казни . . . »

Власне тоді московський цар, на місце старої української державної печатки Гетьмана Богдана Хмельницького, виготовив для України нову печатку з клейнотами, з гетьманською булавою на столі під орлом і під царським титулом.

Відбитки документів і печаток того часу були оголошені в Москві 1882 року, як «Снимки древних русских печатей» в виданні «комиссіи печатанія государственных грамот и договоров».

Гнів і зненависть за ту поведінку І. Брюховецького в Україні примусили царя відмовитись від досягнених зречень Брюховецького суверенности Української держави, але дипломатичні зносини з чужими державами наступникам Брюховецького від того часу не були вже повернуті.

Повелінка Брюховецького у Москві викликала неприємне в р а ж е н н я серед козацтва. Врешті с т а л о відомим, що Брюховецький у Москві приняв почесть боярина, одружився з московською бояришнею княжною Долгорукою і . . . запросив царя прислати в Україну до міст і на Січ московські залоги. Це стало причиною, що 1668 року розлючені козаки злінчували його.

Пригадуючи історію Івана Брюховецького знаємо, що справа не в окремих особах, але в обставинах доби, в загальнім положенні народу, що намагався покінчити з феодальним ладом і встановити в Україні краший лад життя.

Характеристичною прикметою того періоду в Україні було масове покозачення посполитого селянства, що означало широко — розвинене бажання звільнення від феодальних повинностей та осягнення соціяльної та економічної свободи.

В тому напрямі на перешкоді стояла феодальна держава — Польща і Росія. Обидві держави намагалися реставрувати феодальний лад. При цьому не можна забувати, що московський феодалізм уявляв собою найбільш брутальну азійську форму того ладу. У прагненні відновити, з деякими змінами, старий лад, брала участь й українська сторона в особах старшинських кругів. Як далеко та участь

гетьманської старшини відбивала збереження старої феодальної структури, немає відповідних дослідів. Історики соціялістичного табору та підсовєтської України зараховують майже весь корпус старшинства та всіх гетьманів приклонниками ідеї реставрації феодальних відносин в Україні з тим, що спольщених панів мала замінити покозачена нова військова старшинська верства.

Є докази на те, що так не є, принайменше повністю так не є. Покозачена шляхта дала багато видатних діячів, українських патріотів, які були високо освіченими людьми і мали метою створити новий суспільно-політичний лад неподібний до польських та російських взорів.

Автори «Гадяцького трактату» заслуговують собі на те, щоби на них поглянути з іншого боку. Коли додати до цього спостереження, що — Виговські, Мрозовицькі, Нечаї, Богуни, Кричевські, Немиричі — це переважно люди вихована на Заході, перейняті новими суспільно-політичними ідеями, які не мали наміру відновляти якісь старі феодальні авторативні форми абсолютної монархії.

Деяких з них можна зарахувати до предтеч республіканізму (не соціялістичного). Після ґрунтовних праць В. Липинського є ясним, що це був кістяк нового ладу життя в Україні, яке мало прикмети прогресивної соціяльно-економічної системи, яку вони намагались реалізувати на українських землях. (Читай В. Липинський — Україна на переломі). Чи основним завданням буто створити свою державу.

6). В інтересах своєї держави.

У згадках про період Гетьманщини в історії України при нагодах різних ювілеїв, або в газетних статтях, згадуються другорядні моменти з народнього (замість національного), з індивідуального (замість публічного) життя головних героїв того періоду. Це робиться з метою звужувати національно-політичний розвиток України питаннями економічно-соціяльними, а на діячів того революційного часу кидати тінь перекупства та еґоістичних турбот за власні справи.

Це робиться, щоби викликати недовіря до власного національного проводу, щоби будити боротьбу між, панами і народом, між інтелігенцією а простолюддям, між багатими і бідними. Жертвами тої тенденції архітектів, ворожих українським змаганням, падають також наші вчені.

Не можна сказати, що українська наука не зробила багато старань, щоби спротивитись тій політиці, але те, що було зроблене протягом головно нашого століття, недостатнє, щоби розвіяти фальшиву уяву неукраїнського світу про державницькі стремління українського народу і про пов'язаність історії нашого народу з княжою, козацько-гетьманською і новітньою, періодами державно історичного розвитку України.

Загально відомо, що культура княжого Києва промінювала на період існування галицько-волинської держави, на русько-литовську добу. Ще в першій половині XIX ст. культурні діячі, нашої країни живо відчували зв'язок із спадщиною княжих часів.

Великий дослідник історії України проф. М Грушевський в своїй «Історії Української Літератури» каже, що люди 1820-30 рр., такі як Максимович, Бодянський, Костомаров, зверталися до княжої доби, як до живого безпосереднього свідоцтва українського життя. Вони будили каже він, —повні піетизму й ентузіязму до осягів наших предків XI і XII ст. Пізніші покоління від половиниXIX ст. почали зв'язуватися з масами. Старовина відійшла на другий плян. Заінтересування етнографією висунулись на перший плян.

Все те, що виповняло життя старої України, історії, письменництва, релігії,християнської цивілізації, нова демократія відкинула. Воно перестало оживляти її енергію. Не наповняло світогляду творчою силою, ставало мертвим. Не мало причинився до того й сам наш великий вчений. Виринув старий спір, що пригадував і розпалював ворожнечу — «смерда і воїна»,

в новіших часах — «пана і хлопа». Для прикладу згадаю, що такий плідний і гарячий діяч, як П. Куліш, виступив проти героїчних традицій української козаччини. Йому не подобалось, що для козацтва воля і лицарська честь були головними прикметами світогляду. П. Куліш негативно ставився до тих засад, бо вони провадили до пролиття християнської крови і до втрати життя та економічних надбань.

Наш великий вчений М. Грушевський іронічно висловлювався про постаті князів і людей їхньої доби, як приклад відсталих темних віків. Визначний республіканський діяч Микита Шаповал називав українських князів і гетьманів «хамами і розбійниками», а твори про них дорадяував кидати в піч.

І на підставі такого пояснення минулого не могли вони будити і поширювати якусь історичну свідомість. Все ж вони твердили, що українському народові бракувало і бракує державно творчих прикмет.

Психологію такої політики дуже гостро осудив націоналістичний письменник і публіцист Д. Донцов. Він представив дуже вимовно психологію спору поміж психологією боєвої частини суспільства і примирливої, психологію «смерда і воїна» у своєму творі «Дух нашої давнини». Хоч і на прикладі цього твору можна зауважити ідеологічну еволюцію Д. Донцова. У першому виданні цього твору, по першій світовій війні, Д. Донцов уявляв українську націю, як націю селян. Він пояснив у першому виданні своєї книги, що визвольні змагання української політики належить спирати на селянсько-буржуазній революції. І такою він бачив українську революцію 1917 року. Цей погляд активізації селянсько-буржуазної революції Д. Донцов закинув в другому справленому виданні «Підстави нашої політики», перевиданому в 1957 році.

Досвідчення новіших часів багато дечого нас навчили. Факт большевицького імперіялізму вніс основну коректу в політичні засади українських політичних середовищ. Одною з тих корект є відкинення народницько-соціялістичних орієнтацій.

Народницькі ідеї виявились односторонними і пораженськими. Хоч деякі спостереження народників — істориків виявились правдивими, але їхня політична рецепта, що — мовляв український нарід позбавлений державного інстинкту, що в нього «почуття домінює над розумом», що він м'який сантиментальний і т. п. — була повністю відкинена. В результаті тої критики в царині політичного й історичного життя постала течія державницького пояснення минулої історії України. Приклонники того пояснення історії дивилася на минуле в інтересах нинішних і майбутніх поколінь, які можуть бути забезпечені тільки в своїй державі.

7). Традиції козацтва.

Так родиться політично - державницький світогляд. На цю тему багато в нас говориться, але мало політичних середовищ на практиці таку істину переводить. Ідеологія, що — не група а ціле суспільство, не партія а загальний інтерес, не інтерес політичних середовищ, а інтерес нації — поволі промощує собі шлях до сердець і розуму нашого проводу.

Минулі війни внесли в процесі вільної і невільної участи в них, в психіку наших поколінь певну національну солідарність і з тим свіжі регенеруючі політичні енергії, які можуть об'єднувати на платформі своїх державницьких стремлінь.

Стало ясним кожному, що на поразці визвольної боротьби завадило розбиття політичних стремлінь, неспроможність їх об'єднати на одній платформі, сприємливій для всіх. Ці причини виростали з незрілости тогочасної провідної верстви й суспільства, поскільки воно безкритично приймало таку провідну верству. Звідси головний натиск переоцінки програних національних змагань покладено на виховання проводу і на стабільність національної свідомости.

Прийнявся погляд, що при вмілім і патріотичнім керівництві політичного

проводу суспільство виповнить свої обов'язки. З того приводу досвідчення минулого, і навіть давноминулих століть стали цариною, куди звертаються допитливі очі істориків, політичного проводу та суспільних груп.

Є дві школи політичного розуміння і пояснення минулого. Одна, що його відкидає, друга, що його зберігає. Одна революційна, друга традиційна. Революційна відкидає минуле в ім'я побудови нового ладу, нових економічно-суспільних відносин.

І скільки разів ми ту новизну чужих досвідчень приймали?

А друга школа, що намагається зберігати минулі установи нерахуючись зі змінами, які наступають в житті. Цю школу ми звикли окреслювати традиційною школою.

Здається обидві школи, коли ісповідують крайні форми свого розвитку, провадять національний розвиток на безвихідні шляхи. Не потребує особливих пояснень, що ми всі підлягаємо законам змін. Це є могутній закон природи, який діє, щоби зберігати живий гін до росту. Роля людини зводиться до того, щоби зміна наступала природно, в корисний спосіб для розбудови життя. І, власне, той процес зміни — традиції не стримують, але регулюють. Коли такої контрольної ролі в розвитку нації немає, тоді створюється положення хаосу, непевности та розбиття. Найкращим прикладом буде наша революційна минувшина в часі останніх двох світових війн. Тому належить призадуматись — коли не заховуємо традицій, а коли їх зберігаємо — і коли вони будуть подібні до традицій козацтва.

Допоміжна література:

1. Дмитро Яворницький — Як жило славне запорожське козацтво. Катеринослав 1918 рік. ст. 23.
2. Кащенко — Оповідання про славне військо Запорожське низове. ст. 51.
3. О. Єфименко — Малоруське дворянство і його судьба.
4. Л. Окіншевич — Значне Військове Товариство в Україні-Гетьманщині XVII-XVIII ст. Мюнхен 1948, ст. 189.
5. М. Ю Брайчевський Приєднання чи возз'єднання? Торонто 1972.
6. Історія Русів
7. В. Липинський — Україна на переломі.
8. Д. Дорошенко — Ілюстрована Іст. України.
9. Д. Донцов — Підстави нашої політики.
10. Н. Полонська-Василенко — Історія України том I і II.

Д-р Фотій Мелешко

ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО 1917-1918 РОКІВ

(Спогади з Глодосів)

Подаємо скорочені уривки із звукозапису доповіді д-ра Ф. Мелешка, виголошеної на науковій конференції НТШ в Нью Йорку в 1963 році.

Частина цих спогадів про УВК в Глодосах, була поміщена в нашому журналі ч. 2 (28) за квітень-червень 1974 року. Тут помістимо решту цих історично-цікавих матеріялів.

Бл. п. д-р Фотій Мелешко був одним із сеньйорів УВК в Україні та колишній голова Генеральної Управи УВК на чужині.

Редакція "У. К."

Перед тим, як прямо розгорнути поставлену в заголовку тему, доповідач докладно зупинився на безвиглядному становищі в якому знаходилось національне життя українського народу на Наддніпрянщині в часи 1-ої Світової Війни в роках 1914-15-16 та початку 1917 року. Далі доповідач насвітлив ролю українців в березневій революції 1917 року в Петербурзі. Згадав, як українці відразу ж по революції в тій імперській столиці вийшли з зовнішнього національного небуття та показали назовні свою свідомість та організованість у ґрандіозній військовій маніфестації, що розстелилась на багатьох кілометрах петербурських вулиць.

Під кінець свого вступного слова, доповідач дав характеристику тих явищ, що примусили свідомих українців узятися за організацію Вільного Козацтва.

На жаль ця частина доповіді з технічних причин не дісталася на стрічку звукозапису.

* * *

Вже під осінь 1917 року, я, перебуваючи в Єлисаветській виздоровляючій команді, знову захворів на «гішпанку» та по двохтижневому відлежанні в шпиталі дістав двомісячну відпустку і поїхав у свої Глодоси.

Тоді почалася вже більш конкретна національна робота. Починалися вивибори до тих установ, які на той час намічалися «Временним Правітельством». Якось Центральна Рада не змогла встановити свого адміністративного порядку на місцях. Інструкції та розпорядження «Временного Правітельства» вже були розроблені на той час дуже тонко. Замість старого адміністративного порядку, тепер заводились Губерніяльні, Повітові і Волосні Земські Управи (по українському вони називались Народні Управи). На мою долю випало бути головою виборчої комісії.

Треба ж відзначити, що наші люди йшли на голосування, як до якоїсь святині, з пієтичним піднесенням. У мене в списках був чоловік у віці 125 років. Пришов за шість верст із свого села до містечка Глодос та й сказав статечно, «Нате й мій голос!»

Волосна Управа мала 32 чоловіки виборних, а з них уже вибрали виконавчу Управу: голову, заступника, двох членів і скарбника, отже управа складалася з 5-ти осіб. Мене вибрали головою. Спочатку справи йшли прекрасно. Та ось почали появлятися дезертири. Спочатку без рушниць, потім озброєні аж до зубів. Нарешті показалися ґвардійці і матроси з Петербурґу, а між ними деякі з тих що брали участь в ґрандіозній українській маніфестації в Петербурзі. І з цими почалось тяжке змагання. Їх за той час з початку квітня й до осени так большевики розклали в Петербурзі, що це чалось тяжке змагання. Їх за той час, несло з собою руїнницьку большевицьку пошесть.

В одній з моїх п'єс «Трьома шляхами» є один із персонажу — Гаврило ґвардієць, прийшов із Петербургу та

й каже якось батькові! «Папаша, коли б ти послушав Троцького, Леніна так і ти б став большевиком». Так страшно впливали своєю пропагандую ті проводирі на вояків.

Та не зважаючи на всі перешкоди, я зробив в Управі такий порядок, який належиться мати в урядовій установі. Тоді ще продовжували видавати жінкам і дітям військових гроші, а для порядку було зроблено в скарбовому відділі так як на пошті, перегородку. Большевики ж почали кричати- «посмотріте, он нам завйол решоткі, чтоби всю жізнь сідеть в етом управленіі. Далой єго!»

Потім прийшли нові вибори, спершу до російських установчх зборів. У нашій волості що мала тоді 17.000 населення, із них було яких 5.000 управнених до голосування. Звичайно, на мої докази і промови за мішану листу ч. 4 українських і російських соціял-революціонерів було віддано коло 5.000 голосів, за большевиків 60 голосів а за кадетів 17. Оце такий був результат перших виборів до Установчих Зборів.

Після Різдва в січні 18-го року відбулися вибори до українських Установчих Зборів. Та сама картина, тільки з тією різницею, що в першому випадку я був соціялістом революціонером, ба навіть головою місцевого комітету партії, тепер же, побачивши що наші соціялісти революціонери і дальше кооперуються з російськими с.-рами тоді як соціял-демократи мають свою окрему, чисто українську листу ч. 8, я вирішив переробити свою орієнтацію з с.-рівської на с.-деківську. Мені навіть закидали: «Чого ж це ви спершу казали голосувати за тих, а тепер вже радите за цих». Довелося доказувати, що на 4-ій листі є тільки українці та й с.-деки хочуть перевести таку саму земельну реформу як і с.-сери. Хоч воно і не зовсім так було, але для пропаганди треба було так казати.

Результати точно були такі самі: всі віддали свої голоси за українців, 17 за кадетів і знову 60 за большевиків. Але оті 60 абсолютно не давали жити. Не давали мені нормально урядувати, приходили ватагою, вигадували що небудь і придиралися. Вимагали знову скликати загальні збори -сходку. Їм пояснювалось, що вибори вже відбулися, було обрано управу і ніяких мітінгів не потрібно, але вони цього пояснення не брали до уваги. Довелося закривати управу, бо все одно не давали урядувати, щоб встановити якийсь порядок. Рішаємо зорганізувати Вільне Козацтво...

(Уривок звукопису про організування Вільного Козацтва в Глодосах було надруковано в «У.К.» ч. 2(28) 1974 року. Тут продовжуємо друкувати зі звукопису доповіді про дальші події в тій місцевості вже за часів існування там організації Вільного Козацтва Примітка Редакції «У.К.)

...Десь на 1-го чи 2-го березня большевики підготовляють у Ново-Українці другий наступ. Згідно з нашими відомостями, то сам Муравйов має вести наступ на Глодоси. В першому ж боєві ми втратили багато набоїв. І тільки тепер послали до Тютюнника в Звенигородку фіри, щоби звідти привезти набоїв. Наші розвідчики все приносять вістки одна одної сумніші. Цілий день засідала Стратегічна Козацька Рада, яка врешті постановила покинути Глодоси. Тільки я, голова Стратегічної Ради, не погодився з такою постановою, заявивши, що відійти ми завжди встигнемо. Раніше всі мої пропозиції без дискусій приймалися, але на цей раз, за вийнятком мене, ніхто за неї не голосував. Таким чином Стратегічна Рада показала своє недовір'я до голови, цебто мене. Тоді уже я мав плян. В чім він полягав, на засіданні СКР я його викласти не міг, бо так чи так він міг стати відомим ворогам і тоді не мав би ніякої вартости.

Так почалася справжня евакуація. Я велів залишити до моєї розпорядимости трьох кінних козаків та не здіймати мого домашнього телефонного зв'язку з телефонною станцією.

При штабі ми тримали заарешто-

ваного дрібного злодія, а тепер завзятого большевика — Дмитра Божора (молдавського походження). Перед від'їздом з Глодос, козаки дуже мене просили, щоб я дав цього типа до їхньої розпорядимости... Але такого дозволу не дістали, я рішив його живого використати. Сказав Божорові, що випущу його під тією умовою, що рано дам йому віз й він від'їде до Нової-Українки, в штаб Муравйова і там буде прохати самого Муравйова та Григоріїва (нач. штабу), щоб вони при заняттї Глодос не чинили насильства та не грабували населення, яке не повинно нести кару за козаків. Божор дав, може і не дуже то своє чесне слово, що моє доручення виконає. Та й чому б йому такого доручення не прийняти, коли це рятувало йому життя. Рано від'їхав.

По відході козаків, настала дуже неспокійна ніч. Притискав мороз, дув холодний вітер, крутило снігом. Людей охоплював страх. Навантажували вози, саджали зверху дітей, ззаду прив'язували худобу й вирушали з села..'.

Рано я пішов на телефонну станцію на велике здивування місцевих большевиків. На телефонній станції просидів до полудня. Збирав різні відомості. В Новій-Українці ми мали прихильних до нас свідомих українок. Вони використовували момент, коли вартовий комісар відходив кудись з телефонної станції і передавали мені всі відомості. Навіть радили бути обережним, бо Муравйов готує великі сили в наступ на Глодоси.

До моєї розпорядимости, отож було три козаки. Одного я тепер залишив при собі, а двох відіслсв у розвіоку в напрямку Нової-Українки. Та ось перед вечером зайшов до мене мій недалекий сусід-приятель поручник-учитель Терешко Патютка. Приніс він мені дуже цінні відомості. Коли він повертався з своєю знайомою з Єлисавету, то його на ст. Ново-Українка большевики затримали і відіслали до штабу Муравйова. Докладно там допитували, і, як глодосянина можливо, були б розстріляли, коли б був тут не показався отой Божор. Він за Патютку заручився і його звільнили. Для мене ж була вже сатисфакція в тому, що я послав туди Божора. Патютка ж мені розповів таке: «На майдані коло станції я нарахував коло сімнадцять гармат приготовлених до по ходу. Скільки має Муравйов війська в Новій Українці не скажу, але є його дуже багато. Думаю що найцікавішим для тебе буде те, що мені вдалося перечитати, чекаючи на допит у канцелярії: наказ Муравйова, що був надрукований на машинці і лежав на столі. В ньому було написано, що завтра рано, всі перечислені в наказі частини мають вирушити боєвим порядком на Глодоси. Червоноармійцям наказувалося не щадити контрреволюційного гнізда. Глодоси мають бути знищені спалені, зрівняні з землею». Передаючи мені це, Т. Патютка сам від страху дріжав. Становище дійсно було грізне. За наші козацькі дії мало бути покаране все населення Глодос. І на який порятунок здавалося уже не було ніяких надій. Моє ж особисте становище прямо набирало трагічної форми і як голови волосної Народньої Управи і як голови Стратегічної Козацької Ради. Бо ж люди мені вірили, за мною йшли, мене на оті пости вибирали й ось до чого я їх довів моєю недалекозорістю та невмінням пристосуватися до тодішнього грізного політичного стану.

Вечоріло. Повернулася моя кінна розвідка Козак доклав мені, що в десятьох верстах від Глодос бачили кіннотчиків. Певно то були Муравйовці. Настала темна ніч. Над Глодосами повисла якась могильна тиша. Не чути, як то бувало звичайно, співу. Десь тільки пара собак протяжно та сумно вили. Віщували щось недобре. Я наказав тим трьом козакам прибути до мене завтра рано і відпустивши їх, залишився сам. І от тепер уже вирішив приступити до переведення мого пляну... В тій непроглядній темряві пішов на телефонну станцію. Телефоністка жидівка Бая, що, як казали мені, чомусь дуже мене боялася й те-

пер побачивши мене, аж зблідла. Видно, не мало її здивувало те, що я в такий пізний час сам вештаюсь по містечку. Я наказав їй зв'язати мене з Марковим і покликати когось із козацької старшини. Зразу ж обізвався до мене начальник штабу Бондаренко. Запитав його як там вони почуваються та що нового. Він відповів, що козаки не голодні, веселі та й оце саме співають. (Мені ж самому в Глодосах було не до співу) . . . Потішив він мене тим, що десь німці ідуть нам на допомогу.

Вислухав я тай подумав: «Все те добре: але коли я до ранку не відіб'ю Муравйова намір наступати на Глодоси, для них ніяка вже допомога не матиме вартости» . . . Взяв телефонний блянк, олівець і написав московською мовою ось таке (подаю в українському перекладі): «Нова-Українка. Народня Управа. Завтра рано прибудуть у Глодоси німецькі й українські війська. Дальший порядок походу Нова-Українка та ст. Помішна. Наказую Ново-Українській Народній Управі приготувати помешкання для розташування 8.000 пішого війська, для 1.000 кіннотчиків помешкання, стайні, сіно і овес, теж саме для 12-ої кулеметної команди й чотирьох батерій гарматчиків, а также місце для розташування двохсотфірного обозу. Наказую для війська зібрати хліб у відповідній кількості. Війська перебуватимуть у Новій-Україні три дні. За невиконання цього наказу винні будуть покарані на смерть. Командир Селянсько-Козацької Армії Кульчицький. НачШтабу Бондаренко». (Розрахунок був такий, щоб «мої сили», подані в телефонограмі, дорівнювалися або й перевищували муравйовські).

Передав я телефоністці. Прочитавши те, вона зблідла й задріжала.

— Негайно передавайте. — Велів я рішуче.

Вона подзвонила в Ново-Українку й сказала, щоб телефоністка приготувалася приймати телефонограму.

— Я не можу прийняти цю телефонограму, — вислухавши зміст, відповіла телефоністка. Я взяв слухавку й твердо вимовив:

— Коло телефону замісник нач. штабу. Наказую вам негайно прийняти цю телефонограму й доручити її голові управи. Не виконаєте цього наказу, будете розстріляні. —

— Я знаю, — відповіла вона перелякано. — Але ж нам призначено на станцію большевиками комісара. Він і зараз тут сидить. Без його дозволу ми нічого не можемо приймати й відправляти. Вашу телефонограму він сконфіскує.

— Де там у вас взявся комісар? — Запитую, ніби мені нічого невідомо. — Негайно приймайте.

— Добре, — відповіла.

Я сам подиктував телефонограму. По прийнятті, вона для перевірки прочитала те мені. По якійсь хвилині вона повідомила мене, що телефонограму комісар сконфіскував і побіг до штабу.

Мені фактично тільки того і треба було, щоб телефонограма попала до рук Муравйова, а не голови управи.

— Я використала його відсутність, — сказала телефоністка, — і копію телефонограми відіслала голові управи. Наказ ваш виконала. Хоч би скоріше приходили українці та німці, бо нас оці більшовицькі банди замучать... При нагоді я вас буду про все повідомляти.

Я подякував телефоністці й пообіцяв дати нагороду. Довго ще потім залишався на телефонічній станції. Телефоністка з Нової-Українки передавала мені, що там діється. Муравйов у спішному порядкові витребував якусь кількість порожніх поїздів. Тоді цілу ніч большевики вантажилися до тих поїздів та виїздили з Нової- Української в напрямку на Єлисавет.

На тому й скінчився той муравйовський похід на Глодоси.

Пізно я повернувся додому. Роздягнувшися тепер я міг спокійно переспати ніч. На другий день, по виконанні деякої праці та давши наряд тим трьом козакам що були при мені, я сидів коло столу і снідав. Коло мене на столі лежав польовий телефон. Ось він затутукав. Я підніс слухавку до

вуха і почув ось таку розмову, ведену в російській мові (передаю по українському):

— Народня (Земська) Управа?

— Так.

— Хто при телефоні?

— Голова Управи.

— Сходини збираються?

— Так, уже зібралися. Нарід хвилюється. Вимагають інформацій.

— Так ви ж їм скажіть, поінформуйте, — вигукував «начальник», можливо і сам Муравйов, —з'ясуйте громадянам, що їм зроблять гайдамаки та німці, коли прийдуть. Вони їх всіх виріжуть, пограбують. Нехай тільки люди зрозуміють добре відозву, яку ми випустили вночі. — То я вже їм говорив, — спокійно відповів голова, — але нічого не помагає. Кажуть, що їм гірше буде, якщо не виконають одержаного мною розпорядження. Головне, що вина, згідно з телеграмою, впаде на мене. Мушу виконати наказ.

— Ах, який ви наївний, товаришу голова! Хіба ви не розумієте?...

— Я добре розумію, товаришу комісар... Ви від'їдете, а ми тут за вас будемо відповідати.

— Так, ми від'їдемо, ми військові в нас інше діло...

На цих словах розмова увірвалась Але й того почутого для мене було досить. Я сидів у себе вдома за столом, тішився своєю перемогою та щиро сміявся... В такий спосіб і були Глодоси врятовані від наміреної муравйовської напасти.

Я пішов на телефонну станцію і надав штабові у Маркові такого змісту телефонограму: «Негайно повертайтесь у Глодоси. Наступ большевиків відбито. Небезпека Глодосам більше не загрожує.» Телефонічний зв'язок Глодос з Марковим проходив іншими дротами — розмов з Ново-Українки не можна було підслухувати... Однак у штабі нашого козацтва з короткої телефонограми не зрозуміли в чім справа. Довелося докладно написати про ту «перемогу» й послати те верхівцем у Маркову. Вночі штаб з козаками повернувся у Глодоси. На спільному засіданні КСР і штабу я зробив звіт з виконаної мною праці. Всі мовчали. Мені ж здавалося, що вони не задоволені моїм успіхом. Можливо, що тут проявилися звичайні заздрощі, чи, може, їм було тільки ніяково,тому, що як тепер показалося, без потреби відійшли з Глодос. На цьому засіданні я подав свій плян. Полягав він у тому, щоб ми негайно наскочили на зайняту большевиками Ново-Українку і то поки вони ще не опам'яталися від враження тієї телефонограми і тим наскоком остаточно паралізувати їх можливий замір нового походу на Глодоси. Моя пропозиція була прийнята. Але поки ми готувалися до переведення цієї акції, то наблизилася дійсна можливість оправдання моєї телефонограми.

* * *

Німецька Армія на Україні.

Це та сама армія, що так недавно рахувалася страшним ворогом Росії, а в цім, ніби й українського народу. Тепер ця армія стала союзницею молодої Української Народної Республіки. Німецька армія, згідно з підписаною мировою угодою в Бересті-Литовському, разом з військами УНР мала звільнити Україну від большевицьких банд і допомогти владі УНР зорганізувати й закріпити республіканський устрій. Чим те кінчилося — відомо й тут було б зайвим про те згадувати.

Наш штаб КСР, населення Глодос і околиці зустрічало німецькі війська як реальну допомогу у війні з московсько-большевицькою червоною напастю. Наше Вільне Козацтво свідомо, без будь яких намов чи примусу, підлягало зверхній владі УНР. Всі закони Ц. Р. та розпорядження її уряду були для нас святими. Покликала Центральна Рада собі на допомогу німців — значить так було треба. Що до питання чи така допомога була потрібна, відповідь видно з усього вищеподаного. Якщо наше Вільне Козацтво такої допомоги потребувало, то так само вона була потрібна і в інших місцевостях України. Наші люди приймали активну

участь у національно-визвольній боротьбі. Ми. наприклад, ще не могли б у той чи інший спосіб рятувати свої Глодоси від большевицької навали, але коли б ще два тижні були не попоказалися німці, Муравйовці були б їх знищили.

Передові німецькі військові частини десь уже 5-го березня 1918 року показалиея на станції Капустяна (залізн. шлях Одеса-Бахмач), яких 20 км. від Глодос. Потім ми нав'язали з ними стосунки. Був порівнюючи, теплий недільний день. Ми домовилися з німецьким передовим командуванням, що поведемо разом наступ на ст. Адабаш, а далі на Ново-Українку. Були на поготові козаки Глодоської, Доброве личківської та Марківської волостей, що мали один штаб та козацьку Стратегічну Раду. Того 6-го березня по обіді вирушили із Глодос. Кінні сотні пішли п о п е р е д у, а піші на возах за ними. В селі Нова Павлівка зупинилися. Потім розгорнулися в лаву. Ліве крило лави підійшло до залізничної станції. Там стояв поїзд з німецькими військами. Зв'язковим від нас з німцями був наш нач. штабу І. Бондаренко. Порадившись з німецьким командуванням, разом повели наступ на ст. Абадаш. Я та В. Недайкаша керували нашими розстрільними. Кінноту ми пустили на правий флянґ, яка мала пробратися ярками та долинами. На випадок большевицької контратаки на нас, кіннота мала б ззаду наскочити на них. Три сотні німців йшли по лівій стороні залізничної колії, а поїзд посувався разом з розстрільними. Большовики засіли біля ст. Абадаш і обстріляли нас. Вечоріло. Німці отримали наказ припинити наступ і залишитись на ніч на полі в поїзді. Ми ж залишитися на відкритому місці на цілу ніч не могли. Мусіли б повернутися до ст. Нової Павлівки, або заняти самотужки ст. Абадаш. Рішили наступати. Німці, розуміється, проти того нічого не мали, хоч і не вірили, що ми матимемо успіх. До Абадашу залишилося зо два з половиною клм. Я дав наказ, щоб лівий флянґ перейшов на другий бік колії та зайняв той простір, що його перед тим займали німці. По короткій, інтенсивній перестрілці, ми зайняли ст. Абадаш. Ця подія так підбадьорила козацтво, що вони з завзяттям рвалися далі, наступати вже на Ново-Українку, до якої від ст. Абадаш було всього зо три кілометри. Про наше рішення ми повідомили німців. Вони чомусь, рішуче поставилися проти нашого, без їхньої участи, наступу. Видно тепер шкодували, що не наступали далі. Не повідомляючи про те німців, ми поставили їх перед доконаним фактом.

Піші козаки розташувалися на ніч на станції а кінні подалися до маєтку пана Абадаша, що лежав десь з кілометер від станції. Цілу ніч нам було не до відпочинку — ми тільки прислухалися як по лінії Одеса-Харків гнали один за другим потяги з заходу на схід. Можливо, що більшовики й скупчували свої сили на Ново-Українці. Звечора, коли б нам німці були не заборонили, ми могли б легко захопити ту станцію й перервати їх цілонічаий рух з заходу на схід.

Рано прийшов Бондаренко з двома німецькими озброєними вояками. Сповістив нас, що сьогодні німці поведуть рішучий наступ на Ново-Українку. Був у веселому настрою, поговорив зі мною й десь зник. Коли викотилось вогненне сонце з-за обрію, то ми побачили, що на залізничному мості, перекинутому через річку Чорний Ташлик, застряг мішаний поїзд. Передні два вагони-платформи були навантажені гарматами та кулеметами. Паротяга не було. Розглядаючи через далековид той потяг, я побачив, що ніби з напрямку Ново-Українки ідуть в напрямі того потягу чотири військові постаті. Гадав, що то большевицька розвідка. Наказав козакам не спускати їх з очей, але котрийсь з них сказав мені, що то є наш начальник штабу Бондаренко з двома німцями та одним нашим старшиною — Піщалобродцем. Таке безглуздя Бондаренка мене прямо обурило. На такий вчинок

могла би бути здатна хіба людина, яка абсолютно нічого не розуміла у військових справах. Він нікому (також і мені) нічого не сказав і сам поліз у розвідку. Ось вони повернули вліво і швидкими кроками пішли просто на потяг, що застряг на мості. В далековид було добре видно, що коло потяга вештались якісь постаті. Раптом залунали постріли. Всі чотири постаті впали, ніби скошені.

Я здрігнувся й промовив — Бондаренко забитий!

Стрілянина по них не вщухала. Ми виставили в укриттях наші кулемети й засипали вогнем той потяг. Большевики стихли. Чотири постаті лежали на польовій горбині. По якомусь часі, з-за колійового заглиблення вилізли кілька большевиків і пустилися до лежачих. Ми загнали їх назад кулеметним вогнем. Скоро три з лежачих почали рухатися, а потім скочуватися донизу з того горбка, на якому лежали. Один тільки не рухався. То був Ілько Бондаренко. З боку заглиблення декілька разів показувався паротяг, що мав забрати той потяг. Ми кропили його вогнем з рушниць і кулеметів. І він давав хід назад. Та ось большевики показали свою дійсно щалену відвагу. Може з двадцять з них з'явилсоя коло двох вагонів навантажених кулеметами та гарматами. Під нашим безперестанним вогнем, вони відчепили ті два вагони від цілого потяга й почали котити. Хоч між нами й тим потягом був досить широкий простір, але ми бачили, як декотрі з них падали забиті чи поранені, але решта не звертали на те ніякої уваги й котили вагони далі, аж поки не заховалися за горбом. Нам уже більше нічого не залишилося як тільки припинити стрілянину . . .

Та не минуло й півгодини після того, як вони вирвали зпід нашого вогню ті вагони, як вони відкрили вогонь з гармат по ст. Адабаш. Тепер нам стала ще більше зрозуміла їхня «відвага» — крім тих гармат, що були на вагонах, інших вони не мали. Гарматних же стрілен їм не бракувало, бо вони тепер без перестанку палили по ст. Адабаш та по тих місцях, де залягли козаки.

Десь аж опівдні прийшов до нас курінь німецького війська. Заповнили вони собою всі рови довкола станції. Вони були чорні, худі й мовчазні. Але від них віяло невгнутою силою. До нас ставилися добре, як до своїх союзників. Ми від них чули — «Україна іст гут, большевік іст шлехт» . . .

Із Глодос наші люди привезли кілька возів паляниць, калачів, багато сала й варених яєць. Все те ми віддали німцям. Кожен вояк тримав великий шмат паляниці та сала і смаковито поїдав. На більшовицьку гарматну стрілянину вони зовсім не реаґували. Після того, що вони зазнали за час довгої війни на західньому фронті, під шаленими обстрілами французів, англійців та американців, большевицька стрілянина видно, здавалася дитячою іграшкою.

Нам же здавалося, що ми легко, разом з німцями, могли б заняти Ново-Українку. Вони ж сиділи собі проти сонця в ровах і не рухалися. Та ось скоро показалося, чому цей курінь не вирушив у наступ. З-за горба, наліво від Адабаша, по другому боці річки сунули хмари німецького війська. Під час світової війни мені доводилось не раз бачити німецькі війська, так би мовити з театрального боку, коли вони йшли в наступ. Розгорталися помалу, спокійно й гармонійно. Встановили гармати й розпочали свою німецьку пальбу, після якої большевицькі гармати відразу замовкли. Німецькі лави спокійно пішил в наступ. І тільки тепер було наказано цьому куреневі, що був з нами йти в наступ, а з ними правим кутом, пішли і ми. Скоро показалося, що большевики встигли стягнути неабиякі сили для оборони Ново-Українки. Позицію вони заняли по залізничній колії, дуже вигідну, з насипами та заглибленнями. Кулеметний та рушничний вогонь вони розвинули шалений. Німці ж про-

довжували стріляти тільки з гармат, а легкі кулемети й рушниці несли ніби тільки для паради. При тій нагоді я мав щастя бачити зблизька, що то значить в німецькій армії виконання наказу. Наші вільні козаки здавались мені тепер слабеньким військом, а при цьому німецькому наступі, ніби й непотрібне. Вперше тоді мимоволі промайнула в мене думка: — «та невже оце німці виконують потребу і волю нашого народу? Невже оце німецька армія звільняє Україну від большевиків, щоб потім нам її повернути?»

І логічно відповідь сама собою напрошувалась: ... «ні, це німці роблять для себе, а не для нас, не для добра України».

Большевики виявилися настільки відчайдушними, що навіть пару разів пробували переходити в наступ проти цієї німецької залізної сили. Німці ні на мить не зупинялися, а так як повільно вирушили, так і йшли, аж поки не зім'яли большевиків — під вечір заняли Ново-Українку. Мій же напрям був на те місце, де лежав наш начальник штабу Ілько Бондаренко. Я, з кількома козаками, прибіг до нього, вже мертвого. Видно він пробував загрібатися в землю. Мав прострілену скроню від права до ліва. Той наш старшина, що був разом з ним, переконував мене, що Бондаренко, опинившися в безвихідному становищі, не попадався живим в руки большевикам, сам застрілився. Правдивість цього нам не вдалось перевірити, бо один відчайдушний большевик, не зважаючи на наш сильний обстріл, підбіг таки до лежачого Бондаренка, коли вже тих трьох коло нього не було, випалив у нього й забрав усі речі, а при тому ще й печатку Товариства Глодоського Вільного Козацтва. Звичайно, від того чи він сам застрілився, чи його було застрілено ворогом, трагічний наслідок не міняється. Вже при мертвому нашому начальникові штабу, я розпорядився, щоб наші дві кращі сотні йшли далі з німцями, а решта, головно кінні козаки, поверталися до Глодос. З горба ми понесли на рушницях Бондаренка до села Звірового а там положили на віз і так, ніби й переможний, але сумний похід з мертвим начальником попереду, повертався до Глодос. Другого, весняного, гарного соняшного дня, славним лицарем Ільком Бондаренком було поповнено козацьку братську могилу коло Покровської церкви, де вже не мало було поховано жертв боротьби за волю України, а між ними молодий, талановитий поет Іван Чуйко.

Випроваджала Ілька Бондаренка на вічний спочинок піша і кінна козацька лава. . зібралися тисячі громадян, щоб віддати тому завзятому' славному лицареві останню пошану. Над відкритою могилою, з мого таки почину, було виголошено кілька промов. Не залишилося тоді, мабуть, ні одної людини, в якої не показалися б на очах сльози. По врочистій похоронній відправі, прекрасний хор цієї церкви проспівав «Поховали пана Отамана», «Як умру, то поховайте» та «Ще не вмерла Україна і пролунали під небо три козацькі сальви. Так не стало, сказати б, першого Батька Глодоського Вільного козацтва.

І ще раз доводиться сказати, що загинув він невчасно, якось так ненадійно, тільки тому, що зовсім не був військовим, інакше він би не пішов сам і не повів би інших під большевицький розстріл. Зі смертю Ілька Бондаренка, не тільки Глодоси, а й ціла країна втратила людину з неабияким організаційними здібностями, людину з хистом доповідача й публіциста. Походив він з бідної селянської родини й самотужки досяг звання учителя вищепочаткових шкіл. Але на тому не зупинився, а продовжував свої студії й перед своєю смертю вже був підготований до матуральних іспитів при реальній середній. Він поставив собі за мету — за всяку ціну здобути вищу освіту. При його сильній волі та здібностях, він того, безперечно досягнув би. Глодосяни, ведучи дальшу боротьбу з ворогом, ніколи його не забували й завжди відчували його відсутність. Ілько Бондаренко виконував визначні функції — був головою «Товариства Глодоського-

го Вільного Козацтва» та рахувався начальником штабу «Козацько-Селянської Армії Низового (Єлисаветського) та Уманського повітів». По його смерти до моєї функції Голови Козацької Стратегічної Ради було додано ще начальника штабу. На голову ТГВК був ообрано поручника Василя Недайкашу. Наше Вільне Козацтво, хоч і невелику ролю відограло при наступі німецького війська, але все ж таки брало в ньому досить активну участь. Чимала кількість нашого козацтва вступила разом з німцями на ст. Ново-Українка й у самий посад Павмоське. Большевики певно не чекали того, що наступ німців і наших козаків буде такий раптовий, а тому не тільки не відправили навантажені військовим добром потяги, але ні одного з них не підпалили й не зірвали.

× × ×

Тарас Коновал

РАДІОПЕРЕДАЧА ФІЛІЇ ОДУМ-у В ЧІКАҐО, ПРИСВЯЧЕНА ГЕТЬМАНОВІ ПАВЛОВІ СКОРОПАДСЬКОМУ

Починаючи з 1965 р. філія ОДУМ-у Чікаґо має раз на місяць свої радіопередачі на програмі панства Самбірських. Радіопередачі ОДУМ-у присвячуються українським поетам, письменникам, композиторам, політикам, істориком та всім визначним українським особам чи подіям України, імпрезам та праці ОДУМ-у. Диктораами цих одумівських передач майже кожного разу є інші особи, члени ОДУМ-у. Передача ОДУМ-у 9-го травня 1980 року була присвячена Гетьманові України Павлові Скоропадському. Її провів Тарас Коновал, який закінчив школу Українознавства при українському православному соборі святого Володимира в Чікаґо, цього року кінчає гайскул і восени йде до університету. В ОДУМ-і він є виховником та в ансамблі бандуристів ОДУМ-у грає на бандурі. Про Гетьмана Павла Скоропадського він сказав таке:

«Павло Скоропадський народився 16 травня 1873 року. Дитячі роки провів на Полтавщині. Помер на 72-му році життя в 1945 в Німеччині, від поранень під час бомбардування аліянтами в останніх днях війни.

Під час Першої світової війни 1914 року генерал-майор Павло Скоропадський командував полком, а 1917 року корпусом армії. Коли постала Українська Центральна Рада він в порозумінні з Генеральним Секретаріятом України українізував свій корпуе, давши йому назву Першого Українського Корпусу. Цей Корпус став заборолом проти більшовицьких частин, що залишили фронт і еунули на Київ. Їх він роззброїв і направив в Московщину. За оборону молодої Української держави Симон Петлюра доручив Скоропадському оборону Правобережної України.

Українська Центральна Рада, не маючи досить своїх військ для оборони України проти більшовиків, уклала договір з Німеччиною. Німецькі війська мали допомогти вигнати більшовиків, а Україна в заміну, мала дати Німеччині потрібні їм харчі. Але уряд України не мав змоги доставити німцям те що обіцяв. Німецьке командування в Україні, не раз висловлювало своє незадоволення українським урядом і нахвалялось розігнати його й самому взятись за збирання потрібних їм товарів. Щоб не втратити, щойно здобутої державности, Українська Народня Рада вирішила порозумітися з німцями й запропонувати їм зміну уряду, який буде більш рішучий і ефектовний.

29 квітня 1918 року на Хліборобському Конґресі проголошено зміну уря-

ду. Гетьманом України призначено генерала Павла Скоропадського. Скоропадський, як гетьман Української Держави, був при владі сім з половиною місяців. Зрікся він влади 14 грудня 1918 року, як вибухло проти нього повстання, кажучи — «керуючись виключно добром України, я відмовляюся від влади».

Повстання підняли проти нього ніби тому, що він проголосив грамоту про федерацію України з майбутньою, не комуністичною, а демократичною Росією. У трьох Універсалах Української Центральної Ради була також мова про федерацію, бо того вимагали обставини. Подібні були обставини й за гетьмана.

Періодові гетьмана Скоропадського приписується багато оправданих і неоправданих гріхів. Мали подібні гріхи і періоди Української Центральної Ради і Української Народньої Республіки. Найбільше дісталося Скоропадському за карні загони, в склад яких входило багато росіян й інших пройдисвітів, які іменем гетьманського уряду тортурували невинне населення.

А в дійсности вони те робили тому, щоб за всяку ціну скомпромітувати український уряд. Проаналізувавши дії Павла Скоропадського та його життя на еміграції, можна ствердити що він був щирим, чесним українським патріотом, який бажав Україні добра.

Коли б українці були більшими державниками й не думали, що як Україна не буде такою як вони хотіли б, то непотрібно ніякої, гетьман втримався б при владі й закріпив її.

Директорія УНР хоч і повалила гетьмана, але й сама не могла закріпити влади та зберегти українську державу. А непорозуміння між українцями використали вороги України і поневолили її».

Від редакції «У.К.»

Отаман Куреня УВК ч. 19 ім. Першого Військового Отамана УВК Гетьмана Павла Скоропадського, побратим Йван Сарвадій пригадав нам наказ УВК ч. 1, арт. 2 з 20.I.1971 та чис. 8, арт. 9 з 1.IX.1972 про призначення в кожному курені святочного дня для відзначення й урочистого вшанування пам'яти й значення Патрона, ім'я якого носить курінь. Більшість куренів систематично виконують цей припис і щорічно у призначений день влаштовують святочні академії, чи хоч урочисті сходини, при участи запрошених гостей ширшого громадянства, на яких виголошують відповідні доповіді або й відбувають ширші програми. Так, наприклад, курінь ч. 20 святкує пам'ять свого Патрона Головного Отамана Симона Петлюри, курінь ч. 7 — вшановує пам'ять полк. Івана Богуна, курінь ч. 17 — генерала Тараса Чупринки, курінь ч. 16 — генерала Михайла Омеляновича-Павленка, курінь ч. 4 — гетьмана Богдана Хмельницького, курінь ч. 5 — гетьмана Пилипа Орлика, курінь ч. 9 — генерала Тарнавського і т. д.

Але курінь ч. 19 є збірний бо складається з побратимів, які перебувають розкидано по різних країнах. Тому, щоб відзначити свій святочний день 29-го квітня, присвячений вшануванню пам'яти патрона куреня — Гетьмана Павла Скоропадського, не може ні влаштовувати академії чи скликати урочисті збори. Тому Отаман куреня звернувся з проханням до нашої редакції: помістити на сторінках «У.К.» по вибору редакції відповідну статтю для пригадки про історичну постать Гетьмана Павла Скоропадського. Виконуючи це прохання, редакція рішила помістити доповідь Тараса Коновала, яка цінна і цікава вже й тим, що її автор є юнак, член Об'єднання Демократичної Української Молоді і тему про Гетьмана Павла Скоропадського зумів викласти коротко, але ядерно охопив значення цієї постаті та обставин недавнього минулого України і все те представив в глибоко-державницькому аспекті своєї молодої патріотичної думки.

З КОЗАЦЬКИХ ПРИКАЗОК

Хліб, сіль та вода — то козацька їда.
Степ та воля — козацька доля.
Коли козак в полі — то він і на волі.
Козацькому роду — нема переводу.
Козак з бідою — як риба з водою.
Терпи козаче, — отаманом будеш.
Козак козака бачить здалека.
Риба не без луски — козак не без долі.

Приємно зазначити, що ці приказки ми передрукували з журналу українського юнацтва Спілки Української Молоді «КРИЛАТІ» ч. 3. за березень 1980 року, що виходить в Брюселі, Бельгія. Редакція того гарного журналу взагалі не цурається час від часу поміщувати на своїх сторінках матеріяли з козацькою тематикою. За це їй належить честь і слава!

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ПРО КОЗАКІВ

Вибрав побратим Л. Пилипенко зі збірки «Українські народні прислів'я», Київ, 1963 р.

Козача потилиця панам ляхам не хилиться.
Ще не вмерла козацька мати.
Славний козак Максим Залізняк — славнішее Запорожжя.
Коли козак у полі, то він на волі.
Де козак, там і слава.
Не наше діло у ряжі стрибати: наше діло козацьке по степу гуляти.
Де байрак, там і козак.
Піти на Низ, щоб ніхто голови не гриз.
Кінь та ніч — козакові товариші.
Місяць — козаче сонце.
Ви пани, а ми запорожці: пам'ятайте, вражі сини, що ми вам не хлопці.
Зроду-віку козак не був і не буде катом!
Козак не боїться ні тучі, ні грому.
Козак журби не має.
Козак з біди не заплаче.
Звання козацьке, а життя собацьке.
Життя собаче, зате слава козача.
Козак Муха — без кожуха.
Терпи, хлопче, — козаком будеш.
То не козак, що отаманом не думає бути.
Добрий козак баче, де отаман скаче
Козак живе не тим, що є, а тим, що буде.
Не на те козак п'є, що є, а на те, що буде.
Піч — річ бабська, а пляшка — козацька.
Не пив води дунайської, не їв каші (солі) козацької.
Козакові Омелькові картопельки тепленької.
Забажалось козаку зеленого часнику.
Козаки, як діти: хоч багато поїдять, хоч трохи, — наїдяться
Прожилися козаки — ні хліба, ні табаки.
«Нехай риба буде рак», — сказав козак.
Горе тому козакові, нема сіна лошакові.
Як кущ розів'ється, то й козак розживеться.

«Пугу, пугу!» — «Козак з Лугу!»
Як козак у Лузі.
Наш Луг батько, а Січ мати — от де треба помирати.
Умер козак тай лежить, та й нікому затужить.
Береженого і Бог береже, а козака шабля стереже.
Козак, як голуб: куди не прилетить, там і пристане.
Щирий козак ззаду не нападає.
Козак не без долі, дівка не без щастя.
Козак як голуб: знявся та й полинув.
На козаку нема знаку, нехай дівка одбуває, як сама те знає.
З лиха козак стару обнімає, бо молодої не має.
Вбраний козак всім хороший: як забряжчить, то всі слухають
Козак хороший, та нема грошей!
На козаку й рогожа пригожа.
Козак коли не п'є, то ворогів б'є, а все не гуляє.
Козак — душа правдивая, сорочки не має; коли не п'є, то так гуляє.
Зовсім козак, та чуб не так.
Не все то козак, що спис має.
Не козакувать Миколі, бо не буде у нього коня ніколи.
Хто любить піч, тому ворог Січ.
Ох, піч моя, піч! Коли б я на тобі, а ти на коні — славний би козак був з мене!
Коли б хліб та одежа, то б їв і козак лежа.
Пропав козак з дудами.
Або добути, або дома не бути.
Коли стелиться доріжка, козакові не до ліжка.
Куди козака доля не закине, — все буде козак.
Що буде, то буде, а козак панщини робить не буде!

Коли ж хтось із читачів нашого журналу хотів би прочитати більше різних цікавих козацьких приказок поділених на окремі теми, то знайде їх в «Українському Козацтві» чис. 1 (27) за січень-березень 1973 року на сторінці 27 під заголовком — Ант. Кущинський — «Козацькі приповідки».

Микола Боярський

«ХТО З ВАС ЩЕ ЖИВИЙ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ, ОБІЗВІТЬСЯ!»

(Спогад з хлоп'ячих років)

Широкий та далекий був «Чумацький Шлях», який провадив з Харкова на Таранівку, Лозову та дальше в Крим. Тим шляхом возили чумаки сіль та всячину, та на ньому попасали своїх сивих волів круторогих.

Отам я виростав на хуторі Нова Володимирівка Сахновщанського району на Полтавщині.

Що я чув ще малим юнаком? Хутір наш складався з 40 господарств, а як у 1918 році прийшов заклик, щоб громада вибрала трьох господарів як делеґатів до Києва вибирати Гетьмана, то громада призначила на те братів Осипа та Івана Минок та Євдокима Бондаря. Братів Минок пізніше захопили большевики і розстріляли в Тарнівці біля Харкова. А третій делеґат Бондар якимсь чудом уцілів, але залишивши господарство, перейшов до Лозової, а пізніше кудись виїхав і слід по ньому загубився.

Раз, малим хлопчиком, мене щось неначе потягнуло на Чумацький Шлях. Там, недалеко нашого хутора, проїздила якась величава кіннота. Поки я добіг на шлях, то передня частина кінноти вже переїхала далі. Став я та і дивуюсь, як струнко тримались на конях козаки. Всі вони були в смушевих шапках із шликами чи китицями. Коні під ними були баскі, всі вороні або гніді, рябих не було. Побачив, що між ними було багато запасових коней і мені дуже хотілось і собі вискочити на такого коня та піти в похід з козаками. Але мені тоді було ледви дев'ять років. Що то за «козак» ? Комар та й годі. Не варта було й проситись у козаків, бо тільки посміялися б з мене та сказали б — «Іди хлопче, ще кашу їсти !» . . . Було це мабуть в місяці травні, бо тоді прибіг я на шлях босим . . .

На хуторі Бондарка саме тоді тягла воду журавлем з криниці та напувала козацьких коней, коли хто з козаків заскакував до криниці.

Скільки тоді було того козацького війська не знаю. Їхати вони лавами по три, чи по чотири, всі хлопці, молодці на славу. І так вони проїздили попри наш хутір по тому шляху майже годину, а ще й тоді не видко було їх кінця .... Мабуть відділи кінноти леґендарного лицаря, полковника Болбочана, що йшли здобувати Крим.

. . . . . .

Також врізалась мені в пам'ять з пізніших часів інша картина. В лютому місяці 1927-го року «судили» большевики в Полтаві групу українських козаків. Може між ними були й ті, яких я бачив ще малим там, на Чумацькому Шляху! . . . Був я тоді в Полтаві і якось зупинився коло судового будинку й тоді зачув таку розмову: Вчора червоні розстріляли цілу групу козаків». Скільки їх там було, я не наважився спитати у незнайомих мені людей. Але вони казали, що як виводили козаків з тюрми на розстріл, то вони співали «Ще не вмерла Україна» й конвоїри-чекісти ніяк не могли їм в тому перешкодити . . .

. . . . . .

Якщо котрийсь з тих орлів, молодих козаків, зостався ще живим, то прошу прийняти від мене, вже також сивого, найщиріше козацьке привітання. Нехай Вас Господь Милосердний кріпить та спомагає ще на довгі роки.

Честь вам та невмируща слава! . . .

Хорунжа У.Г.А. КАТЕРИНА ГОРБАЙ
(Пізніше — дружина Отамана Богуслава Шашкевича)
Значкова Куреня УВК чис. 22 ім. Отамана Богуслава Шашкевича в Едмонтоні, Канада.
(Знимка з часу організації 21-ої Бригади У. Г. А. в першій половині липня 1919 року, замок Збарнж).
Згадку про її службу в У.Г.А. помістимо пізніше.

Павло Бабяк

АРТИЛЕРІЯ РІШИЛА...

Весна 1919 р. застала мене зі сотнею на фронті в Миклашеві, зглядно по південно-західній стороні цього села, на схід від Львова, де ми займали досить довгий відтинок фронту. Таких вели ких боїв не було, часом залетіла до нас гарматна куля, їй відповідала наша батерія пор. Володимира Ґалана, часом заклекотіла сильніша перестрілка між патрулями, але ми не мали вбитих ані ранених і вояцтво дещо відпочивало, хоч ми перестерігали строге остре поготівля, бо вже приходили вісті про свіжі польські сили з Франції.

Ми входили тоді в склад 4-ої Золочівської бриґади під командою отамана Степана Шухевича, наш 7-ий курінь (4 сотні), командир пор.Василь Бачинський, моя сотня ч. 26, вояцтво молоде, переважно із Збарської і Тернопільської округи, ми вже мали кілька наступів і відступів, були ранені, але хлопці, мимо всяких невигод, держалися добре і не було дезертирів. В сотні було кілька підстаршин, що нюхали порох над Піявою і один фельдфебель. До Львова не було далеко і ми сподівалися його скоро здобути. Але доля покерувала інакше. Збільшились перестрілки патрулів, частіше мацала ворожа артилерія і врешті жорстокий наказ — відступати. Вояцтво питалося — Чому? Чого? Та ж на нас ніхто не наступає? Але наказ треба було виконати, бо вже були прориви нашого фронту, на півн.-заході й на півдні. Ми рушили з фронту в сторону Яричева, Задвір'я а відтак завантажились цілим куренем (1,000 боєвого стану) на потяг, щоби латати прориви на півдні й південному заході (Бібрка, Миколаїв), бо ворог прорвав фронт і натискав далі.

На жаль ми приїхали до Ходорова запізно й зайняли фронт добрих 25 кілометрів від Ходорова, на півд.-захід до села Букавина. Село — майже в цілости українське й радо нам допомагало в прохарчуванню, бо курінний обоз залишився в Ходорові, або біля нього. Була гарна тепла погода, але ми неспокійні, бо не знаємо фронтової ситуації. Прошу у війта підводи і висилаю патрулі на всі сторони від села щоби нав'язати зв'язок з нашим військом. Наказую не спішитись, уважати і докладно перевірити терен в околиці й тоді скоро вертати. Патрулі повернули слідуючого дня й нічого не привезли, навіть не натрапили на зв'язок з сусідньою сотнею нашого куреня. Більше я довідався від людей на місці, але поза гострим поготівлям не можна було нічого більше вдіяти.

В такому непевному становищі ми перебули дві доби. Третього дня приїхав до нас курінний В. Бачинський і привіз дуже непотішаючі вісті — в і д с т у п нашої армії на цілому фронті. Переночувавши у нас, від'їхав з запевненням, що ще цього ж дня буде наладнаний зв'язок з сусідньою сотнею куреня. Та яке ж було наше здивування, коли слідуючого дня в полудень прибув до нас знову курінний з сумною вісткою, що своїх трьох сотень вже не застав на місці, Ходорів зайнятий поляками і ми в Букавині, мабуть, вже ними оточені. Зараз же стягаю свої сторожі й рушили ми в напрямі на Рогатин. Два рази нас обстріляла польська боївка, ми її прогнали, хвала Всевишньому без жертв в сотні та йдучи форсовним й очевидно, обезпеченим маршем, день і ніч і знову день і ніч, не натрапили ми нігде на вороже військо, ані теж, на жаль і на своє й доперва третього дня, вичерпані до краю, зустріли частину 7-ої Львівської бриґади, яка відходила до села чи містечка Гнильче і за нею подались також і ми. В Гнильчу застали ми більше скомасованого нашого війська і штаб 7-ої Львівської бриґади, на чолі з отаманом А. Бізанцом. Наш

курінний пор. Василь Бачинський зголосив врятовану сотню, подбав про приміщення й харчі для нас і ми, виснажені після кількаденної «подорожі», пішли на солодкий, а передовсім на безпечний відпочинок.

Другого дня, після перегляду, нашу сотню приділено до куреня пор. С. Рибачевського, 2-ий, пізніше 14-ий полк піхоти — командир отаман М. Дибуляк, 7-а Львівська бриґада. Скоро почався дальший упорядкований відступ і в останніх днях травня 1919 р. полк опинився в Свидовій, на півд. захід від Чорткова і Ягольниці.

Що думали тоді «верхи» ми не знали, а хлопці, з якими таки дещо пережилось на фронті та з якими єднала мене спільна доля, підходили до мене й запитували, що буде з нами далі й чому ми не завертаємо проти галлерців? Добрі були вояки й вони видержали зі мною аж до 28-го квітня 1920 Сміглого біля Махнівки. Два загинули року, коли то нас оточила армія Ридза в наступі на Лисоню-Бережани, кілька було поранених, майже всі вони перехворіли на тиф в тяжких умовинах на Україні й деякі померли, далекі від більшовизму й боліли до сліз з нашої невдатної визвольної боротьби. Вже після війни я зустрівся з деякими з них під час моєї кооперативної праці. Вони були справниками кооператив, книговодами, скарбниками й взагалі дуже діяльними у нашому господарському й культурно-національному житті та й частими «відвідувачами» польських тюрем.

В перших днях червня, вечером, покликав мене отаман полку М. Дибуляк й доручив приготовити дві чоти і вчасним ранком, на підводах, перевірити терен по обох сторонах гостинця й залізниці в сторону Ягольниці. За кільканадцять днів промине 61 років з того часу й тому, на жаль, із сіл пам'ятаю тільки Мухавку. В селах польського війська ми не зустріли, селяни оповідали, що до них вже довідувалися польські патрулі але довго не задержувались і вертали до Ягольниці де є більше їхнього війська.

Виконавши доручення, ми надвечір вернулись до Свидови і я пішов до командира полку здати звіт. В канцелярії Отамана я застав ще кількох старшин і з їх поведінки та притишених розмов я додумався, що ми далі вже не відступаємо. Мабуть 4-го або 5-го червня наказано строге поготівля і пересунення деяких куренів полку, а в ночі з 6-го на 7-го червня частини 2-го полку посувалися гостинцем і по обох його боках, у протинаступі на Ягольницю, що вже була нами зайнята, але поляки нас відтиснули. Моя сотня простувала лівою стороною гостинця, невеликим ровом, правою стороною йшла, подібно, сотня поручника Клима Утриска. Було тихо й спокійно, бо й наказана була абсолютна обережність. І от, в моменті, коли пор. Утриско був на гостинці — тріскотня з машинового кріса спереду і пор. Утриско впав неживий поцілений кулею. З нашої сторони відрухова стрілянина, секундна затримка і,бігом вперед. Недалеко польська застава залишила на гостинці кулемет, втікаючи до Ягольниці, яку того ж дня наші війська здобули. Це здається була субота перед Зеленими Святами, бо мешканці Ягольниці прикрашували свої хати і будинки зеленим галуззям.Того ж дня нова диспозиція для наступу на Чортків.

Другого дня вже з ранку падав дощ. але це не спинило нашого наступу в якому брало участь чотири бриґади. Наша 7-а Львівська займала ліве крило наступу на Чортків і на села: Біла Чортківська і Білобожниця. Поляки обсадили півколом Чортків і згадані села, приготовившись до оборони і мабуть до протинаступу. Хоч проминає 61 років, але добре пам'ятаю цей день т. зв. Чортківської Офензиви, якій ні дощ, ні брак відповідного оз броєння не могли перешкодити. Мені чомусь здавалося, що це не є смертоносна боротьба двох воюючих противників, а радше маневрові вправи з гострим стрілянням. Така була поведінка стрілецтва і командирів піхоти і ар-

Павло Бабяк

АРТИЛЕРІЯ РІШИЛА . . .

Весна 1919 р. застала мене зі сотнею на фронті в Миклашеві, зглядно по південно-західній стороні цього села, на схід від Львова, де ми займали досить довгий відтинок фронту. Таких вели ких боїв не було, часом залетіла до нас гарматна куля, їй відповідала наша батерія пор. Володимира Ґалана, часом заклекотіла сильніша перестрілка між патрулями, але ми не мали вбитих ані ранених і вояцтво дещо відпочивало, хоч ми перестерігали строге остре поготівля, бо вже приходили вісті про свіжі польські сили з Франції.

Ми входили тоді в склад 4-ої Золочівської бриґади під командою отамана Степана Шухевича, наш 7-ий курінь (4 сотні), командир пор.Василь Бачинський, моя сотня ч. 26, вояцтво молоде, переважно із Збарської і Тернопільської округи, ми вже мали кілька наступів і відступів, були ранені, але хлопці, мимо всяких невигод, держалися добре і не було дезертирів. В сотні було кілька підстаршин, що нюхали порох над Піявою і один фельдфебель. До Львова не було далеко і ми сподівалися його скоро здобути. Але доля покерувала інакше. Збільшились перестрілки патрулів, частіше мацала ворожа артилерія і врешті жорстокий наказ — відступати. Вояцтво питалося — Чому? Чого? Та ж на нас ніхто не наступає? Але наказ треба було виконати, бо вже були прориви нашого фронту, на півн.-заході й на півдні. Ми рушили з фронту в сторону Яричева, Задвір'я а відтак завантажились цілим куренем (1,000 боєвого стану) на потяг, щоби латати прориви на півдні й південному заході (Бібрка, Миколаїв), бо ворог прорвав фронт і натискав далі.

На жаль ми приїхали до Ходорова запізно й зайняли фронт добрих 25 кілометрів від Ходорова, на півд.-захід до села Букавина. Село — майже в цілости українське й радо нам допомагало в прохарчуванню, бо курінний обоз залишився в Ходорові, або біля нього. Була гарна тепла погода, але ми неспокійні, бо не знаємо фронтової ситуації. Прошу у війта підводи і висилаю патрулі на всі сторони від села щоби нав'язати зв'язок з нашим військом. Наказую не спішитись, уважати і докладно перевірити терен в околиці й тоді скоро вертати. Патрулі повернули слідуючого дня й нічого не привезли, навіть не натрапили на зв'язок з сусідньою сотнею нашого куреня. Більше я довідався від людей на місці, але поза гострим поготівлям не можна було нічого більше вдіяти.

В такому непевному становищі ми перебули дві доби. Третього дня приїхав до нас курінний В. Бачинський і привіз дуже непотішаючі вісті — в і д с т у п нашої армії на цілому фронті. Переночувавши у нас, від'їхав з запевненням, що ще цього ж дня буде наладнаний зв'язок з сусідньою сотнею куреня. Та яке ж було наше здивування, коли слідуючого дня в полудень прибув до нас знову курінний з сумною вісткою, що своїх трьох сотень вже не застав на місці, Ходорів зайнятий поляками і ми в Букавині, мабуть, вже ними оточені. Зараз же стягаю свої сторожі й рушили ми в напрямі на Рогатин. Два рази нас обстріляла польська боївка, ми її прогнали, хвала Всевишньому без жертв в сотні та йдучи форсовним й очевидно, обезпеченим маршем, день і ніч і знову день і ніч, не натрапили ми нігде на вороже військо, ані теж, на жаль і на своє й доперва третього дня, вичерпані до краю, зустріли частину 7-ої Львівської бриґади, яка відходила до села чи містечка Гнильче і за нею подались також і ми. В Гнильчу застали ми більше скомасованого нашого війська і штаб 7-ої Львівської бриґади, на чолі з отаманом А. Бізанцом. Наш

курінний пор. Василь Бачинський зголосив врятовану сотню, подбав про приміщення й харчі для нас і ми, виснажені після кількаденної «подорожі», пішли на солодкий, а передовсім на безпечний відпочинок.

Другого дня, після перегляду, нашу сотню приділено до куреня пор. С. Рибачевського, 2-ий, пізніше 14-ий полк піхоти — командир отаман М. Дибуляк, 7-а Львівська бриґада. Скоро почався дальший упорядкований відступ і в останніх днях травня 1919 р. полк опинився в Свидовій, на півд. захід від Чорткова і Ягольниці.

Що думали тоді «верхи» ми не знали, а хлопці, з якими таки дещо пережилось на фронті та з якими єднала мене спільна доля, підходили до мене й запитували, що буде з нами далі й чому ми не завертаємо проти галлерців? Добрі були вояки й вони видержали зі мною аж до 28-го квітня 1920 Сміглого біля Махнівки. Два загинули року, коли то нас оточила армія Ридза в наступі на Лисоню-Бережани, кілька було поранених, майже всі вони перехворіли на тиф в тяжких умовинах на Україні й деякі померли, далекі від більшовизму й боліли до сліз з нашої невдатної визвольної боротьби. Вже після війни я зустрівся з деякими з них під час моєї кооперативної праці. Вони були справниками кооператив, книговодами, скарбниками й взагалі дуже діяльними у нашому господарському й культурно-національному житті та й частими «відвідувачами» польських тюрем.

В перших днях червня, вечером, покликав мене отаман полку М. Дибуляк й доручив приготовити дві чоти і вчасним ранком, на підводах, перевірити терен по обох сторонах гостинця й залізниці в сторону Ягольниці. За кільканадцять днів промине 61 років з того часу й тому, на жаль, із сіл пам'ятаю тільки Мухавку. В селах польського війська ми не зустріли, селяни оповідали, що до них вже довідувалися польські патрулі але довго не задержувались і вертали до Ягольниці де є більше їхнього війська.

Виконавши доручення, ми надвечір вернулись до Свидови і я пішов до командира полку здати звіт. В канцелярії Отамана я застав ще кількох старшин і з їх поведінки та притишених розмов я додумався, що ми далі вже не відступаємо. Мабуть 4-го або 5-го червня наказано строге поготівля і пересунення деяких куренів полку, а в ночі з 6-го на 7-го червня частини 2-го полку посувалися гостинцем і по обох його боках, у протинаступі на Ягольницю, що вже була нами зайнята, але поляки нас відтиснули. Моя сотня простувала лівою стороною гостинця, невеликим ровом, правою стороною йшла, подібно, сотня поручника Клима Утриска. Було тихо й спокійно, бо й наказана була абсолютна обережність. І от, в моменті, коли пор. Утриско був на гостинці — тріскотня з машинового кріса спереду і пор. Утриско впав неживий поцілений кулею. З нашої сторони відрухова стрілянина, секундна затримка і,бігом вперед. Недалеко польська застава залишила на гостинці кулемет, втікаючи до Ягольниці, яку того ж дня наші війська здобули. Це здається була субота перед Зеленими Святами, бо мешканці Ягольниці прикрашували свої хати і будинки зеленим галуззям.Того ж дня нова диспозиція для наступу на Чортків.

Другого дня вже з ранку падав дощ. але це не спинило нашого наступу в якому брало участь чотири бриґади. Наша 7-а Львівська займала ліве крило наступу на Чортків і на села: Біла Чортківська і Білобожниця. Поляки обсадили півколом Чортків і згадані села, приготовившись до оборони і мабуть до протинаступу. Хоч проминає 61 років, але добре пам'ятаю цей день т. зв. Чортківської Офензиви, якій ні дощ, ні брак відповідного оз броєння не могли перешкодити. Мені чомусь здавалося, що це не є смертоносна боротьба двох воюючих противників, а радше маневрові вправи з гострим стрілянням. Така була поведінка стрілецтва і командирів піхоти і ар-

тилерії. Не відчувалось змучення ані холоду від дощу. Ніхто й не думав про харчування і здається нікому й не приходило на думку, що тут можна кожної хвилини впасти від ворожої кулі, що сипались безперестанку. Не відчувалось страху і навіть вояцтво не радо клалось на мокру землю для захорони. Так і відчувалось, що боремось за правду і за волю, за нашу рідну землю і ворог мусить бути бути знищений. Але він по ворожому боронився і прийшлось таки залягати на передпіллі й важко було посунутись вперед. І вже було далеко з полудня, а бій не вгавав. Та ось, ніби якесь диво, нагло в'їздить батерія пор. Степана Когута між стрільців, а там друга, чи не пор. Маріяна Кречковського, завертають між нами гармати, відчіпляють коні з передками, все так зроблено спритно і прецизно без страт і вже сиплять картачами по становищах поляків, стрілецтво наше зривається і з оглушуючим «СЛАВА», майже без стрілів біжать вперед і одні займають Чортків, другі Білу Чортківську і Білобожницю. Ранений є наш курінний пор. С. Рибачевський, курінь перебрав пор. Віктор Браун. Є поважне число полонених, здобуті гармати і кріси та набої до них. Мається враження, що поляки п'яні від своїх успіхів, були якби загіпнотизовані блискучим потягненням наших батерій і перелякались нашого наглого й сильного наступу. Артилерія рішила про славну перемогу.

Такого гарматного «дива» й такого очайдушного зриву, мимо кількарічного фронту, мені ще не доводилось бачити. Вправді були спорадичні подібні випадки, але не тієї міри, яка збудила в стрілецтві і командирів небувале завзяття, безприкладну відвагу і тверду й непохитну віру в перемогу. І ми не спинялись й не відпочивали та як на маневрах йшли і йшли вперед, часто з тяжкими боями і не без жертв, вбитими й пораненими. Після Ягольниці і Чорткова прийшов Бучач а там Лисоня, Потутори, Поморяни і сотня зупинилась у Вишнівчику — це на північний-схід від Перемишлян. Стрільці мали лише буквально по кілька набоїв до крісів. Тут нам дали дещо російських куль до австрійських крісів і зрозуміла річ, що мусів прийти кінець нашої епопеї...

Ще раз заїхала була батерія сот. С. Когута наперед нашої сотні (трохи з боку) в перших дня вересня 1919 р. — 2-гий корпус УГА,а з ним і 7-ма Львівська бриґада, наступаючи з Житомира на Коростень. Нас підвезли залізницею і висадили яких 8 км. перед Коростенем, якого, між іншим, боронила бриґада Таращанців — збільшовичених українців. Я з сотнею займав фронт направо від залізно-дорожної станції Ушомир, на вільному полі, біля тижня. Залізна дорога за нами на півдні й у певному віддаленні на півночі, була вкопана досить глибоко і з-закрутів майже кожного дня перестрілювалися панцерники і ми мали кількох ранених. По лівому боці від нас, у віддаленні яких 200 метрів, був густий ліс і попри нього вела звичайна дорога з заходу й закручувала при залізничнім шляху наліво, на північ в сторону Коростеня. І ось одного дня заїхала цією дорогою батерія сот. С. Когута, завернули гармати гей би до стрілу, але постоявши може годин дві, відїхали цією ж дорогою назад, розвіявши наші надії...

Це вже було після обманного зайняття Києва Денікіном і Таращанці відкрили по нас сильний вогонь з панцерників і артилерії: а згодом і крісовий й прийшлось відступати ген на Житомир і далі аж до Брацлава, на фронт проти білоґвардійців. Та це вже інший розділ нашої визвольної боротьби і вимагає окремої статті.

Чікаґо, 14-го травня 1980 року.

Інж. Євген В. Курилюк

МОЇ ДВІ ЗУСТРІЧІ ІЗ «ЗУБАТОЮ» в УКРАЇНІ 1919 р. Б.

(есей з пережитого)

Коли з'єднання Української Галицької Армії перейшли річку Збруч в Ніврі (коло Германівки), частини бригади УСС та перший гарматний полк зупинились на великій чотирокутній толоці в селі Доьжок, при шосі на південь від т. зв. Турецького Замку в Кам'янці, на Поділлі.

Великий похід на Київ «на білих конях» (а не на Одесу «в теплий край», як наказував здоровий розум), був ще лише в задумі. Галицькі юнаки прийшли з боїв за рідну «західню область» української держави не лише виснажені до краю, але також досить обдерті, бо достатнього постачання в нас ніколи не було а львівські магазини бувшої Австрії, захопили поляки ще спочатку. Дещо й ми урвали від них, трохи поміг продаж бориславської нафти а зрештою, жили ми «аки птици небесние», яких Господь Бог зодягає.

Нашу першу батерію залишено для «асисти» диктатора д-ра Євгена Петрушевича в Кам'янці. Надходила зима, ото ж ми просили в центрального постачання зимових речей, але крім шапок «петлюрівок» та черевиків, ми нічого не дістали. Але то не був жарт — наближалася гостра зима й треба було щось роздобути для наших гарматчиків. Ми випадково довідались, що в містечку Бару є якесь постачання для УГА й там працює мій первий брат четар Павло Сиротюк.

Післали мене з трьома гарматчиками туди. Але протекція нічого не помогла. Павло мені відразу сказав що в них нічого нема й зміг видати нам тільки три кожухи, аби щось було для сторожі в зимі. А що на мені штани були подерті, (здобуті ще від поляків в Галичині), то він подарував мені свої власні, запасові, з міцної «чортової кожі».

Потягів з Бару до Кам'янця не було, тому нам порадили піти яких 13 верстов пішки, на станцію Барські Луки, звідки була ліпша можливість дістатись на потяг. Добрели ми снігом до тієї станції, але на наше запитання про потяг до Кам'янця, нам було сказано в уряді руху — «пака єшшьо нічево неізїсно»... На станції було кілька тягарових потягів з добром якихось військових частин, але коло них, очевидно була сторожа, бо коли один з моїх гарматчиків хотів потягнути якесь сідло, що не було добре прикріплене, хтось на нього гукнув: — «геть від вагона!»

Станція була завалена людьми в більшости хворими, які лежали на брудній соломі, на долівці. З кого лився піт, видно що він саме переходив кризу, хто ще трохи волочив ногами, але дуже мало можна було сказати про якісь санітарні можливости чи лікарський доггляд.

Першу ніч я переходив, на другу вже був дуже втомлений, але якось примостився на краю стола а на третю таки звалився на долівку між тифозників.

Десь на четвертий день вранці таки прийшов якийсь паротяг. Нарубали ми в лісі про запас дров і станції вдалось відправити до Кам'янця «комбінований» потяг і ми таки дісталися назад до батерії.

. . . . . .

Десь кілька днів по моєму повороті, вілчув я при обіді, що страва мені якось не смакує, хоч я все втішався небувалим, козацьким апетитом. Увечері, державний театр Садовського давав оперу «Про що тирса шелестіла» й ми, гарматчики, зібрались на кватирі, щоб разом піти до театру. Тут вхопив мене перший напад пропасниці — я почав сильно дзвонити зубами, а як напився води, то мене

зовсім розтрясло. До театру я вже не пішов але пішов на кватиру й там ліг. То був перший напад поворотного тифу.

Тим часом поляки знову почали натискати й ми мусіли відступати далі на схід. По першому нападі поворотного тифу, я ще міг їхати на коні, але вже було видно, що зі мною не все в порядку. Дальше везли мене в старшинському багажовому возі з будою а обходив та прикривав мене кожухами наш візник та сотників чура Василь Жупанський, син Костя, що помер десь в Альбанії на малярію ще в першій світовій війні. Вже в дорозі дістав я ще два напади поворотного тифу. Трохи пригадую собі, що ми переїздили через Ушицю де казали, що там кожному на прізвище «Кармелюк». Там була українська гімназія, директором якої був мій бувший професор з коломийської гімназії, Гнатишак. Тямлю, що він нас раз відвідав. Я мав цілий час дуже велику спрагу та в гарячці все говорив про кринички-джерельця. Як ми стали одного разу на нічліг, мене поклали в куті кватирі на чистенькій соломі, бо про те, щоби мене лишити десь в шпиталі, в той час і мови не було. Пити холодну воду мені було строго заборонено. А пити хотілося жахливо! Вночі я придивився, де ставили наше бляшане відро з водою і, як вже всі поснули, я до нього дістався й напився «вволю та до вподобаня». На другий день вранці я пробудився з високою гарячкою. В мене виявився плямистий тиф-сипняк! Возити мене далі в кованому возі по замерзлих українських дорогах, в тяжку зиму, то була річ неможлива. А шпиталю не було!

При переїзді попри Бар, сотник якось довідався, що там є наша добра сусіда, із Стецеви коло Снятина — пані Анна (Нуся) Лисняк (зі славної родини Лисняків), яка доглядала свого середущого брата Віктора, поручника УГА, що теж був хворий на плямистий тиф. Вона сказала, що то не буде для неї ріжниці доглядати одного тифозника чи двох і ласкаво згодилася взяти мене під свою опіку. Мабуть чи не вона й врятувала мені життя, бо доглядала дуже сумлінно, пильнуючи щоб я знову не хильнув холодної води та не з'їв того, що не треба.

Майже увесь час я мав гарачку 41° Цельзія, але притомности не тратив, лише чудо було, коли хотів рушити рукою, то наче мусів дати наказ якійсь армії, щоб передала його далі дотичній частині (в такому випадку руці) той наказ виконати.

Лежачи, я цілий час перераховував квадратики взору, яким були помальовані стіни моєї кімнати, або молився, змовляючи всі молитви, як мене навчили мої батьки ще змалку. Мешкав я в якогось українського жида, який згодився нас тримати, бо так мав спокій від всякої революційної напасти в той час, а тифозник лежав у чистому ліжку та мав дуже добру опіку. Але все ж таки, я ніяк не міг позбутися високої гарячки. Давали мені всякі ліки, загортали в намочене в оцті простирало та не помагало нічого. Часом приходив подивитись на мене якийсь сотник — лікар УГА, якого мій брат просив аби на мене трохи вважав. Але він був перевантажений працею, а коли нічого мені не помагало, він махнув на мене рукою. На мою відповідальність дав мені застрик нео-сальварсану щоб понизити гарячку. Казали, що то помагало при поворотнім тифі, а я мав сипняк.

При згадці про «наших» там в Королівці біля Коломиї, я не раз навіть заплакав, бо жаль мені було відійти, не побачивши вже ніколи моїх дорогих рідних. А висока гарячка не переставала.

Аж одного дня зробилось мені якось чудно — шуміло в голові, дзвонило у вухах, пальці на руках і ногах стали холодні, а температура впала 35,2° Ц.! Отже, виглядало, що я саме переходив кризу, а «зубата», яка так терпляче очікувала, коли я вже спущу дух, побачила, що за тим разом з того нічого не буде й вирішила запакувати косу в «футляр» та й скінчити

свій довгий безвислідний для себе «вігіль» і догляд коло мене, бо моя козацька-запорізька душа, з Божою допомогою, вперто не хотіла залишити юнацького тіла. Та й побрела «зубата» кудись геть від мене, бо роботи в неї тоді було аж над міру. Вмирали наші сердеги козаки з «галицької волости» на сипняк, як мухи. Короткий розум Антанти в той час ніяк не міг зрозуміти, що ми були саме отим муром, що боронив европейську цивілізацію перед большевицьким безголов'ям й тому вона не дозволила нам купити потрібних ліків, навіть за готові гроші. Що в той час діялося в Україні, про те можна дошукатись в анналах Місії Швайцарського Червоного Хреста, яка старалась дістатись на нашу територію.

Почав я помалу вставати, але не було сили втриматись на ногах — я міг лише йти кругом кімнати тримаючись стін. Пробував я навіть взутися в чоботи, але в халяви не було чого давати — з козацького, міцного тіла лишилися самі костомахи обтягнені шкірою. Сипняк таки добе мене витряс! Це жартом зауважив також мій однокласник з Коломийської гімназії Володимир Цвицишин, поручник УГА, що якось довідався про мене, що лежу в Барі і прийшов мене відвідати.

Легко воювалося з нами полякам. Короткозора та нерозумна Антанта ними дуже піклувалася та вивінувала їх всім потрібним. Їм було гей!

У своєму дальшому наступі на схід, почали вони загрожувати Барові. Одного вечора приїхали по мене сани з чотирьома гарматчиками. Мій брат не мав ліпшої можливости, як забрати мене до полку. Обтулили мене кожухом, дали в руки наладований кріс (на випадок нападу «бандитів»), хоч я й не мам ще сили втримати його в руках та й повезли мене вночі до місця постою нашої батерії. Приїхали ми десь по півночі й мені помогли ввійти ло кватири сотника. Хотів я зробити зголошення по військовому, але ноги підо мною вгнулися і я сів на підлогу, такий був безсилий. В якій місцевости то було, не тямлю.

Лише славної пам'яти хорунжого Михайла Чукура (з Іспаса біля Коломиї) я вже не застав в батерії — його скосив сипняк десь лише в тиждень по тім, як мене лишили в Барі. Лишив я його зовсім здоровим, а живим уже не застав. Смерть цим разом дуже поспішилась!

Обставини в батерії не були дуже світлі — людей, що ще трохи трималися на ногах було не більше двох тузинів зі старшинами та підстаршинами включно. Всі повнили всяку потрібну службу, а хворих на тиф ми старалися волікти зі собою, бо залишити їх де небудь, означало розійтися з ними.

Мене помістили на кватирі сотника (там була тепла піч), а всі, хто ще волочив ногами, робили службу, тільки увечері приходив сотник та четар Оленюк, обидва змучені та перемерзлі. Це було вже в селі Попелюхи біля Піщанки, де ми закватирувались ніби на стало, бо там був якийсь великий двір (економія), вже опущений і там, в одній великій стайні поміщено наших коней.

Вночі була там батерійна сторожа, палили на землі велику ватру, а службу повнили всі, кого ще носили ноги. Для безпеки були кріси, а також тяжкий німецький кулемет (де ми його дістали — не знаю). Ми були на кватирі в якогось дядька, село заховувалось супроти нас додатньо-невтрально. Трохи бувшого персоналу з двору зісталось на місці. А як до села прийшла галицька військова частина, то й для них настав мир та спокій.

Наближалося Різдво. Бувший персонал двора були поляки, які, одначе в Україні відносились до нас дуже льояльно. Отож післали вони нам «презентом» доволі великий кошик з ковбасою та білим хлібом. Ковбаса була тонка, домашнього виробу, яких півтора метра довга, а до того доволі великий бохонець білого хліба. Це мабуть, мав бути різдвяний привіт за мир та безпеку. Те добро взяв чура

наших старшин (наш односельчанин) Василь Жупанський і поставив його з кошиком високо на полицю над столом, мовляв, як прийдуть увечері пан сотник голодні та перемерзлі, наваримо чаю, то буде до чого пуститися, то буде весело. Мені ще не вільно було нормально їсти, бо наїстися чогось тяжкого зараз після кризи, означало знову високу гарячку та майже певну смерть.

Я вигрівався на печі за коминоm і звідти бачив, де Василь сховав той славний кошик. Він теж мусів піти помагати коло батерії, тому я залишився в хаті сам. Поволеньки, я переліз з печі на стіл та й якось дістав того кошика з полиці. Ми мали малий самоварчик, так на чотири склянки чаю. Отож я розпалив в ньому вугілля, запарив чай та й почав «бенкетувати» попиваючи склянку за склянкою. І так я з'їв майже півтора метра отої тонкої ковбаси, цілий бохонець білого хліба та випив чотири самоварчики чаю. По кількох тижнях суворої дієти, я був на смерть виголоджений та мав просто «драпіжний» апетит. Попоїв я, отже здорово та й знову поліз на піч.

Як добре стемніло, прийшли наші голодні та перемерзлі. Василь наставив самоварчик та тріюмфально поліз до полиці за кошиком. Несподіванка була велика — кошик був порожній!

Сотник нічого не сказав, тільки глянув до мене на піч — ...«це ти все з'їв? Ну, нехай тебе Господь милує! »...

І знову клацала зубами сіра Костомаха цілу ніч за ворітьми на морозі, сподіваючись що до мене верне висока гарячка, але вступити по мене в хату таки не відважилась. А я заснув як дуб та пробудився аж рано. Тверда гуцульська, козача натура таки витримала ту небувалу пробу — гарячка не повернула!

Я вмирав на тиф, але вмерти таки не вмер!

Але саме в той час, вдома в Королівці, помер на плямистий тиф мій батько Дмитро. Видно, що так судилося — одному з нас тоді вмерти. Отож Він став у чергу замість мене. У високій гарячці Він все допитувався у матері: — А наші ще не повернулися з України? » ...

Чікаго, 1978 р. Б. місяця травня.

Ukrainische Schützen Українські Стрільці

Denkmal auf dem Berge „Klucz" in den Karpaten
Пам'ятник у. с. с. на горі „Ключ"

ПАМ'ЯТНИК У. С. С-ів

НА ГОРІ КЛЮЧ В КАРПАТАХ

Знимка видана накладом Я. Орґнштайна в Коломиї. Для редакції «У.К.» її позичив зі свого архіву побратим Нестор Романишин, член куреня УВК ч. 27 ім. Князя Святослава Завойовника у Вінніпезі як ілюстрацію до споминів Марії О. з Герасимовичів Рибак, поміщених в «У. К.» чис. 1-2 за січень-березень 1980 р. стор. 35-36.

З АРХІВНИХ МАТЕРІЯЛІВ

З УНІВЕРСАЛУ ГЕТЬМАНА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

«...Які ж вам самим, усім малоросіянам, од них і їхніх орендарів і улюблених факторів, по сей час являлися кривди: тяготи, оздоблення та руйнації, тут ми тих не виказуємо, поневаж ви самі про них відаєте і пам'ятаєте. Теє тілько тут вам пригадуємо, що до такої прийшли були єсте неволі, що двом,або трьом, котрі в місті на вулиці, або в домі своєму зійшлися, заказано і невільно було поговорити і про потреби свої господарські побесідувати, без чого акти християньски й весільні бути не можуть. І що Бог Творець дав людині уста на глаголення, тії нам строгими указами своїми боронили і німувати над політику і всього світні звичаї вам були наказали. Який то незносний тягар і уст замикання поневаж милость Божа всемогуча благословила і допомогла нам зброєю воєнною одсікти і одімкнути. Тоді нехай буде повсякчасно хвалене і славословлене ім'я Його Божеське....! А тепер, як відати вам, усім взагалі малоросіянам, про те доносимо, так і до компанії воєнної на прийдешнє діло воєнне вас закликаємо і заохочуємо...

Кому з вас люба цілість отчизни нашої, України Малоросійської, і честь ваша шляхетська, вельми зневажена, топтана й лаяна, той всяк не як виродок, але як числивий і любязний син отчизни своєї, по вислуханню сього універсального ознаймування нашого, до нас на добрих конях і зправною зброєю прибути і спільно з нами, прикладом старовічних, валечних і многим народам в околичних краях славних предків своїх станути мужньо й одважно, при всемогучій помочі Божій, проти своїх грабівників, злобителія і супостатів рачить.

Бо як не зволите нам у сій воєнній компанії, то відайте ж, як нас подолають, певне й вас усіх малоросіян, без жодного браку й респекту, подлуг давнього злого наміру свого не тільки вогнем зруйнують і спустошать, але й решткы вас і дітей ваших у полон загорнуть і в неодмінну довічної неволі вберуть одежу. Ліпше тоді і корисніше нам за віру СВЯТУ і за цілість отчизни на пляцу воєнному, од зброї бойової полягти, ніж у домах своїх, яко невистюхам побитим бути. Прикладом славних великих РУСІВ предків своїх, за цілість і за поламання колишніх прав станьте спільно з нами проти своїх скривдителів і руйників, з несумнівною надією од бід нинішних визволення і всемогучої благодаті Божої. В прийдешньому случаю воєнному, на супостатів наших поміч нам сотворити готові... Їхнього же велезібраного війська... Найменше устрашитися не хочемо...»

Дано в обозі під Білою Церквою 1648 р. місяця мая 28-го дня.

/Цей Універсал ще й досі актуальний/

Примітка редакції «У.К.»

Україна на голєндєкій мапі кінцєа XVIIєт. (Бібліотека Баворовєєких у Лєвові). На українєкій території надпис „Україна, Країна Козаків", що займає місце від Тарнополя аж на Лівобережжя. Напівнічному сході обкреслена невелика округа з надписом „Окраїна" та з містами Єлець, Оскіл, Валуйки і Білгород. (За дослід. В. Січинєкого).

Оксана Черниш

Л И С Т

у засвіти до батька — від доньки.

Мій дорогий, незабутній Тату!

30 червня 1980 року минає 25 років з того дня, як Ти відійшов від нас навіки, Тату! 25 років, чверть століття!

Але час нічого не затер в моїй пам'яті і я, починаючи від мого дитинства, бачу все твоє життя, воно проходить перед моїми очима, мов на фільмовій стрічці.

Перші спогади про Тебе з мого раннього дитинства — коли Ти, як офіцер російської армії приїздив з фронту додому у відпустку. Тоді в нас у хаті було ціле свято — ми з мамою були щасливі, а Ти тішився, носив мене на руках, давав мені подарунки, бо ж я була Твоя єдина донечка, подібна до Тебе, ніби Твій портрет.

То був 1916 рік, мені було три роки.

Але в 1917 році Ти вже не приїхав додому, у відпустку, Тату! Бо в тому році вибухла в Росії революція, злетів з трону російський цар і українці побачили, що настала слушна хвилина скинути з себе московське ярмо. І Ти, мій Тату, нащадок січового козака запорожця, вмить перетворився з капітана російської армії в сотника Богданівського полку, першого українського полку створеного в Києві в 1917 році.

Відтоді почалася Твоя боротьба за самостійну Україну, якої Ти прагнув цілим своїм щирим, козацьким серцем.

З того часу, ми з мамою, рідко бачили, Тебе, Тату!

На Україні кипіла боротьба. Москва, тепер червона, висилала цілі орди більшовиків, щоб знову загарбати в неволю наш багатий край, край золотих пшениць і синього неба. І Ти Тату, був між тими, що боронили його до останньої можливости. Два довгих роки ми з мамою не мали від тебе звістки.

І за той час наша батьківщина опинилася в кігтях червоного московського окупанта. Аж в 1920-му році, Ти, Тату несподівано став на порозі рідної хати й ми, обидві з мамою, злякано скрикнули — перед нами стояв не бравий військовик, яким ми тебе звикли бачити але виснажений, старий чоловік з бородою, в полатаному кожусі й чоботях, звязаних дротом. І Ти розповів нам, Тату, про те, що лютий ворог більшовик нас переміг бо ми ні від кого не мали в боротьбі допомоги, що наше військо косила епідемія тифу й Ти також був хворий.

І тремтів Твій голос і сльози стояли в очах, як Ти розповідав про те, що банда більшовицьких душогубів розстріляла на вулиці Твого брата за те, що він був у корпусі Коновальця. А Ти сам, врятований чудом, мусів переодягнутися за жебрака й, обминаючи загони червоної голоти, пішки перейшов майже пів України, поки дістався додому.

Так закінчився один розділ Твого життя, Тату.

Почався другий розділ — життя під чоботом більшовицького окупанта, життя повне моральних тортур та матеріяльного убожества й злиднів.

Ти заховав своє військове «контрреволюційне» минуле, прикрився фальшивим документом вчителя сільської школи, який «не був покликаний до війська» й пішов до тяжкої фізичної праці, заробити на хліб для себе й родини.

Але спокій назавжди зник з нашої хати. Бо політична поліція — ГПУ, потім НКВД, пильно вишукувала й нищила саме таких як Ти, а в нашому місті багато людей знали Твоє минуле. Доноси й арешти були на порядку денному, а «чорний ворон» забирав свої жертви кожної ночі.

І не раз вночі, Ти Тату, зривався з

ліжка, кидався до вікна й затаївши віддих, слідкував за чорним автом — чи промине нашу хату, чи може... спиниться і почується стукіт у двері?...

Минав рік за роком, ми жили у вічному страху й злиднях (бо Ти не міг мати доброї праці, боявся бути викритим) але Ти, Тату все був той самий — був твердим, чесним українцем, ненавидів ворога України — червоного москаля і так виховував і нас — своїх дітей. Безмежно любив свій нарід, а коли не вдалося здобути йому незалежности, Ти разом з ним терпів гніт окупанта. Ти був людиною, для якої найвищою людською чесностою було **чисте сумління,** а в своїх грудях Ти мав велике християнське серце, повне співчуття до людського горя й завжди готове до помочі.

Пригадую, під час того страшного голоду в 1933 році, коли на вулицях лежали трупи селян, що шукали рятунку в місті, як Ти, Тату, тяжко переживав те варварське нищення нашого безталанного народу. Пам'ятаю, як Ти сам завжди голодний, висохлий одного разу сказав —...«то добре, що і я не маю хліба, бо хоч би й мав, то не міг би його їсти, коли люди вмирають з голоду, він став би мені в горлі... Я терплю голод, як і всі чесні люди, зате маю чисте сумління перед тими що що лежать там, на вулицях...»

Також Твоє сумління не дозволило Тобі прийняти посади вчителя (з високою платнею), бо обов'язком совєтського вчителя було провадити в селі хлібозаготівлі, то значить помагатп Москві забирати в селян увесь хліб і навіть останню сорочку. Тому Ти з обуренням відкинув ту пропозицію — йти на село вчителювати й був щасливий що не заплямив свого сумління.

Такий Ти був, мій дорогий Тату!

І я, тоді вже доросла дівчина, нераз подивляла в душі Твою глибоку чесність, Твою твердість і завзяття в тих страшних умовах життя й тоді, мимоволі приходило мені на думку, що недарма Ти був нащадком січового козака — запорожця!

І в думці я схиляла голову в глибокій пошані до Тебе, мій незабутній Тату! І була горда з того що маю такого батька!

І так, йдучи тими тернистими стежками нашого життя, ми дочекались вибуху війни в 1941 році. На місце московського окупанта прийшов німецький і показав свої хижацькі пазурі українському народові. Та за якийсь час, у вирі воєнної хуртовини все покотилося на захід — німецький фронт, маси цивільного населення а між ним і наша родина. Нас зустріла ворожа нам чужина, бомби, голод а по закінченню війни більшовицькі людолови й, нарешті, табір для втікачів, де нам довелось прожити шість років. І тоді Ти зовсім віджив Тату!

Ти опинився в середовищі західних українців, націоналістів — самостійників, людей які були твоїми однодумцями й вони стали Твоїми ідейними друзями. Вони й помогли нам виїхати до Америки.

Але Твоє знищене ворогами здоров'я, вже не могло служити Тобі довго. Три роки пізніше, ми з мамою й приятелями, відпровадили Тебе на вічний спочинок.

Мій рідний, незабутній Тату!

Ти був людиною, в якої чисте сумління перед Богом, людьми й своєю Батьківщиною було найбільшою провідною чеснотою, якої Ти дотримував ціле своє життя і вчив нас твоїх дітей такими бути. І я, Твоя найстарша донька, не забула Твоєї науки, Твоїх заповітів, Тату! Я їх маю в серці й донесу їх до кінця мого тернистого життьового шляху!

Спи спокійно, Тату нехай Господь поселить Твою змучену, праведну душу там, де всі праведні спочивають.

Твоя донька.

— ● —

Леся Лисак-Тивонюк

З ДУМКОЮ ПРО КОЗАЦЬКОГО КОНЯ

Хоч я бачила козацькі коні тільки на малюнках і картинах, проте полюбила їх так щиросердечно. Не знаю, що на це вплинуло, чи поезії, думи й народні пісні, в яких колись кінь являвся найвірнішим воякові, а може це був вплив окруження, в якому виростала. Бо в часах мого сільського дитинства й ранньої молодости, кінь ще був невід'ємною частиною людського життя. Гарні, виплекані коні були гордістю господаря, а сухоребрі бідолашні шкапини бідняків — будили щире співчуття. Дитяче серце рвалося з болю на вид знущання над бідолашними нещасними кіньми, виснаженими голодом і надмірною працею для людини... З дитячих уст вирівався крик, коли хтось нелюдяний обертав батіг й так званим «пужалом» бив по ребрах конину, що застрягла з важким возом у болоті. Бо справді добрий господар коня не вдарив — а коли заходила потреба, плечем підпирав віз й заохочував коней «вйо, маленькі, вйо»...

Під впливом лектури про добу козацької слави, виринали в дитячій уяві пишні ряди козацької кінноти. Що могло бути краще від відважного козака на баскому коні? Коні, що за словами пісні «мчаться мов степовий вітер?» Що могло бути більш ліричне від слів пісні «дівчино моя, напій ми коня?» Бодай в дитинстві людина мусить бути задивлена в якусь ідилію, бодай в дитинстві мусить плекати якусь мрію і тужити до прекрасного. Бодай у дитинстві мусить існувати країна романтизму, щоб, коли жорстоке життя ограбить з усіх ілюзій — бодай на дні душі залишиться ясний промінчик.

Я виростала під польською окупацією. В дитинстві бачила їхню кінноту, якою вони так гордилися. Бачила прекрасні расові коні старшин, і зовсім не погані коні звичайних кіннотчиків, які тоді звалися «улани». Коні дослівно вилискували. Їх щоденно щіткували, чи як тоді казали «пуцували згребло».

Коні йшли в такт військової орхестри, держучи високо розумні голови. Прекрасні голови з виразистими очима. Бо поруч краси людських очей є ще тільки друга краса: кінські очі. А ласкавий дотик доброї людської руки має тільки одне наближення: оксамитний дотик чулих кінських ніздрів.

Як боляче було мені в тих дитячих роках, що дивлюся на польських — «уланів», оспіваних у їхніх піснях, і не можу побачити рідної кінноти. Я обіцювала собі, що коли б таке чудо сталося, кидала б під копита нашої кінноти найкращі квіти... Я не знала тоді, що незабаром прийде час, коли про мілітарну потугу армії — будь-якої — не вирішуватиме відважна кіннота, але залізні танки. Та не тільки я, дитина. Пишні кіннотчики насміхалися, що «Гітлер будує з метою залякання танки з дикти — тонких дощечок».

... Ніколи не забуду вересневого дня 1939 року, коли по селі розкотилася вістка: «їдуть, їдуть з України наші козаки нас визволяти»! З хрестом, хоругвами, масою квітів, село вийшло їх вітати. Боже мій, яке ж трагічне було розчарування! ... Над'їхали совєтські танки, з уст танкістів, (мабуть заляканих «невідомим елементом»), посипалася огидна московська лайка й наказ розійтися чимскоріше...

... У вересні тридцять дев'ятого року совєтський чобіт розчавив прекрасну мрію про козацьку кінноту. Настала нова доба — бездушного заліза танків і бомб. Доба позбавлена всякої гуманности. Доба винищування людства. Доба нечуваних досі жорстокостей.

І, хоч Друга світова війна вже давно закінчилася, ця доба триває дальше. Вже не танки, які очайдушні й від-

псвідно заправлені вояки могли все ж таки унешкідливити, є жахом. Новітні засоби знищення людства вже перейшли людські межі. Вони вже у сфері сатанізму.

Песимістичні погляди? Ні. Людина, вихована у вірі в шляхетність ідеалу, честь, і чесність, не сприймає гіпотези, що зло має перемогти добро, що світом заволодіють кровопивці які знищать всі змагання до волі й незалежности. Маю тут на думці у першу чергу наш український нарід, нашу державність.

Втратити віру у воскресіння України — було б те саме, що ВТРАТИТИ ВІРУ В ГОСПОДА, до якого молимося «Отче наш». Господа, який є найвищим і єдиним справедливим суддею усіх мізерних людських діл. У чиїх жилах пливе справжня українська кров, віри в Господа і віри у свій нарід не може визбутися!

... Час проминає так швидко, і дехто думає: «а коли ж це станеться? Коли, якщо тепер такі трагічні, невідрадні часи?» Це зрозуміле, це зовсім людська прикмета, що кожний хотів би побачити здійснення своєї мрії.

Найтруднішою прикметою є терпеливість і стійкість. У трагічних часах — це єдиний засіб самозбереження. І теж єдиний засіб передавання Ідеї з покоління в покоління. Хто володіє його працю й змагання не підуть надаким вмінням, може бути певним, що його праця й змагання не підуть надаремно.

... Навіть у нинішніх часах не вільно визбутися надії. Ані краси тієї думки, яка підсуває візію майбутнього. Тому хай не буде дивним, що авторка цих рядків до кінця свого життя леліятиме прекрасну візію — картину: колись, при кордонах вільної України не буде засіків з кільчастого дроту... Прикордонна сторожа на баских конях патрулюватиме з почуттям безпеки. Якесь дівчатко чи хлопчина, пригладатимуться здалека кіннотчикові й коневі зі захопленням. А кінотчик приязно махне рукою, й дозволить дитині погладити оксамитні ніздрі свого коня.

Байдуже, що авторка не доживе до тих часів. Важливе те, що якась українська дитина відчує те, що було мрією її дитинства.

× × ×

Осип Мошура

КІННОТА ІДЕ

Кіннота їде! Коні й люди —
єдиним тілом тут розквітли:
однаким ритмом душить груди,
одним вогнем їх очі світять. —

Бо знає воїн, що в атаку
нестиме кінь його, мов вихор,
і знає кінь, що до останку
в сідлі сидіть козацтво звикло!

Мов пальці тих музик на струни,
так ноги коней на дорогу
кладуться ніжно, зграбно, струнко,
і дзвінко брязкають остроги,

І голови людей і коней,
підняті вгору, зорять славу...
Ще мить — і налетять розгоном
мов буря на ворожі лави.

ГОДИТЬСЯ ЗНАТИ

Б. Ольхівський

ПРО ВАГУ ТРАДИЦІЙ

Річ загально відома, що свою політичну і культурну міць та могутність свою світову супремацію — панування над безкраїми океанами та скарбами деяких суходолів завдячують англійці у великій мірі своєму вмінню зв'язувати нове з старим, сполучувати засвоєння всіх здобутків поступу з дбайливим збереженням всього старого, традиційного. В англійському суді адвокат мусить часто, поруч із найновішими «білями», покликатися на постанову, датовану середньовічною датою, зв'язану з півлегендарними вже особами і подіями предковічної старовини. З незрозумілою для нас упертістю і пієтизмом зберігає в Англії свої власні, хоч би й як дрібні та формальні, на перший погляд, звичаї та реліквії кожний полк, кожний університет. Кожна славна не то що сторінка, але й рядок національної історії не вмирають, живуть у зовнішніх, дбайливо збережених, пам'ятках і реліквіях, живуть і в англійських душах.

Впадають в очі наслідки цього послідовного консерватизму, здорового культу традиції. Національні зусилля не марнуються, національні здобутки не припадають порохом байдужости та забуття і не руйнується, матеріяльний капітал нації, а напевно зростає.

А тепер огляньмося на себе!... Згадаймо що Київ був столицею могутньої східньо-европейської імперії, дивував чужинців своїми багатствами й високим рівнем своєї культури тоді, коли в б о г і м е ш к а н ц і А н г л і й с ь к о г о о с т р о в а ледве ще виходили з півдикого варварства, ледве починали будувати з р у б своєї, не імперіяльної ще, а тісної, локальної державности. І призадумаймося над питанням: чому ролі замінилися в нашу некористь?

Сталося це безперечно тому, що історія Англії була безперервним розвитком,, опанованим і зорганізованим тяглістю традицій. А в українській історії раз-у-раз констатуємо страшні катастрофи, а після них, спроби будувати на ново — від початку.

Не одне західньо-европейське місто, італійське або німецьке, може похвалитися більшою кількістю середньовічних будівель, ніж уся Україна має збережених будівель з доби княжої державности. Замки, палати й церкви часів слави й могутности переважно розібрані по камінчику, їх фундаменти засипані землею так, що важко або й нема змоги їх знайти. Ще в литовській добі українці дозволили володимирським і московським митрополитам повивозити на північ мистецькі й княжі скарби, ощаджені татарами. Дійшло до того, що чужинець — великий князь Витовт з обуренням звернув на це увагу наших предків.

Згодом, у польській добі аристократія наша почала масово вирікатися предківських традицій: віри, мови й національности. Але залишилося ще багато вірних своїй вірі та національності багатьох і вельможних українців на прикінці XVI ст., коли дивувався їх байдужості поляк — біскуп Юзеф Верещинський, бачучи, як трава росте і кози пасуться між мурами Ярославової св. Софії.

А народні маси?

Наука ствердила, що буря козацьких змагань майже цілком витиснула з їх пам'яти, з народньої усної словесности спогади про княжу добу. Виходить, що в часах відновлення, відбудови української державности йшло в забуття те, що саме в тих часах треба було пригадувати і мати ввесь час перед очима.

Козацька доба записалася в історії України цілим морем жертвенної кро-

ви, героїзму, посвяти. Її традиції могли б запліднити український дух на віки вічні вогнем завзяття, якби українці зуміли їх, як слід зафіксувати та зберегти. Але ось у XVIII столітті літописець козако-український Самуіл Величко нарікає на оспалість писарів козацьких, освічених представників козацької верстви, що полінувалася докладно описати незчислені козацькі подвиги. Свій опис козацької боротьби Величко мусів писати на основі праць поляка Твардовського і німця Пуфендорфа. Прочитайте уважно останні томи історії Грушевського, присвячені козацькій Україні, і побачите, що вони оперті переважно на чужинецьких документах. Від 1654 року до XVIII ст. повідомлення московських послів та дяків, так звані «статейні списки» — правлять за головне джерело політичної історії України. А це ж усе одно, що писати історію УНР на основі **большевицьких** публікацій! Державний архів України з часів Хмельницького та Виговського вивіз з України Тетеря і невідомо де заподів; архів часів пізніших гетьманів загинув разом з усіми призбираними Мазепою культурними скарбами в той пам'ятний день, коли Москва зруйнувала вірний Мазепі Батурин і вирізала все його населення. Останки архіву Мазепиних наступників догнивали в XIX ст. в льохах ріжних російських установ: провінціяльних судів та казьонних палат.

Українські історичні та культурні пам'ятки гинули в часі чужинецьких наїздів, домашніх крамол та чвар, в те, що чудом врятувалося від огню, руїни, хижацтва і недбайливости, — розійшлося по скарбницях і музеях усього світу, прикрашує петербурзький Ермітаж і збірки американських мілійонерів [1])

Багато спричинився до цього брак власної державности, але... Але поляки, напр., стративши так само, як ми, свою державність, видали з поміж себе багатьох таких збирачів, як Свідзінський, що, мешкаючи в Києві, дбайливо й жертвенно збирав на славу польської культури слов'янсько-українські рукописи, документи до історії України, пам'ятки по Мазепі і навіть пам'ятки по Шевченкові, що на них українці не звертали тоді належної уваги [2]).

Не диво, що, не шануючи як слід свого власного минулого, українці почали були втрачати до нього **моральне право.** Дозволили Московщині привласнити своє давнє національне ім'я, свою старо-княжу київську славу, що нею Москва пишається досі та імпонує досі всьому світові, а самі з'явилися на міжнародній арені немов якісь безбатченки, з'явилися перед чужими народами, цілком для них несподівано, з своїми державними аспіраціями. Відновлення української державности, факт в дійсності цілком природній та історично виправданий, було несподіванкою для багатьох чужинців і несподіванкою для багатьох таких українців, що встигли багато з своєї історії забути. Тяжко було цим забудькам рухатися в новій обстанові, до якої вони, втративши національно-державну традицію, не були психічно приготовані, так як, напр., приготовані були до відродження своєї державности поляки або чехи. Не диво: адже ж довгий час перебувала частина української інтеліґенції під впливом російського революційно-нігілістичного світогляду, божевільної віри в те, що все треба будувати на ново, а перед тим руйнувати все старе. Наслідки цієї настанови переживає тепер Україна в злиднях, пониженні та муках.

Інші народи опинилися в становищі, подібному до нашого, але зуміли з нього вийти. Завдячували це гарячому плеканню національно-державних традицій. Коли завалилася Польська держава, в Пулавах створено не музей, а санктуаріум польської традиції: зібрано там пам'ятки — реліквії по королях, войовниках, великих людях Польщі. До Пулав приїздили не з цікавости, а немов на прощу... Коли російське військо мало що не захопило Пулавських скарбів, поляки ховали і охороняли їх, не жалуючи для цього на-

віть життя. Краківський замок, Вавель ніколи не став для них австрійською касарнею, в яку був обернений, завжди залишився святинею — мурованим серцем Польщі.

А коли впали пута неволі, кожний польський патріот висилав гроші на відновлення Вавелю і вважав за велике щастя вмурування до його стін цеглини з своїм ім'ям. Президент Польщі мешкає в давньому королівському замку в Варшаві, в не дуже імпозантній, як на теперішні часи, до недавнього ремонту сильно знищеній будівлі, але не може її проміняти на жадний залізо-бетоновий комфорт, бо хоче задокументувати **тотожність** відродженої Речи Посполитої з давньою.

Польська традиція ніколи не занепадала, не слабла, через те анормальність, неприродність поділу Польщі завжди залишалася річчю для всіх цілком очевидною. Не можна цього сказати про чехів. Вони зійшли були на рівень етнографічної маси, закорінився був погляд, що чеська мова простацька, мужицька, не може виходити з уст освіченої людини, не може бути знаряддям вищої культури. Музейними і архівними розкопами відслонили чеські «будителі» славне минуле народу і відродили його.

Нащадки володарів світу — римляни, упали були до рівня другорядної европейської нації, народу вбогого, всесвітнього резервуару мандрівних акторів та співаків. Мусоліні осушив ціле озеро, щоб показати землякам на його дні затоплений корабель цезарів, не жалує мільйонів з державної скарбниці, щоб видобути з-під скам'янілої лави вулиці старо-римських міст. І ось Італійська імперія, ще недавно тільки далекий історичний спогад, тільки химерна мрія в гарячому серці Дуче, стає на наших очах дійсністю.

Таких прикладів можна навести безліч. А практичні з них висновки читач легко зробить сам.

«Тризуб» ч. 40-41. Париж, 1937

[1]) До Америки, наприклад, було продано єдину велику збірку емалів з часів Київської Держави розкішного мистецтва, на яке міг дозволити собі тільки багатий державний народ.

[2]) Із збірок Свідзінського збереглися, між іншим, в музеї Красінських у Варшаві величезний і розкішний образ-мідерит Галаховського з портретом Мазепи кліші гравюр надвірного гравера Мазепи Мігури та інших тогочасних українських граверів (музей дозволив Українському Науковому Інститутові у Варшаві зробити з них кліші, між якими знайшовся незнаний досі портрет небожа Мазепи — Войнаровського, відбитки), ціла низка мідних кліш, власноручно різаних Шевченком, і багато дечого іншого.

× × ×

ДЛЯ ІНФОРМАЦІЇ ЗАЦІКАВЛЕНИМ

Редакція «У.К.» толерантно ставиться до різних державно-самостійницьких світоглядів дописувачів нашого журналу, якщо вони не вживають у своїх писаннях образливих чи насмішливих висловів на адреси інакомислячих чи іначепереконаних авторів або по адресі колишніх чи сучасних громадсько-політичних діячів.

Д-р Вікентій Шандор

Я ЗАМОВК...

Державно-визвольна справа України є одною з найважніших, досі невирішених політичних проблем Центрально Східної Европи. Вона викликує постійну тривогу у тих недоброзичливих сусідів, які її поневолюють та які посягають на її державну територію. В звязку з тим, вороги української державности звязують її визвольні змагання зі всякого роду непопулярними державними системами — одні з большевизмом, інші з нацизмом, в залежности від того, кому як потрібно, щоби таким чином її дискредитувати в очах закордонного світу.

Після І-ої світової війни попало до рук західніх держав багато цінного джерельного матеріялу, в якім є точно визначене відношення німецьких військових і політичних властей до українців та їх визвольної проблеми взагалі, головно підчас німецької окупації. Того роду документи промовляють більш переконливо про саму суть справи, як цілі стоси вияснювань та заперечень. Ці документи знаходяться в Америці вже три десятки літ, але ми чомусь належного зацікавлення ними не виявляємо. Наведемо дещо для прикладу:

Ерлясс дес Вермахтбефельсгаберс Україне Іц з 29.XII.1941, який характеризує відношення старшин і жовнірів німецької армії до українського населення підчас окупації. Наказ забороняє всякі позаслужбові взаємини з місцевим населенням. Не існують жадні репрезентаційні обов'язки супроти цивільного українського населення. «Німець репрезентує своєю працею, успіхами і передовсім своїм постоєм, яке не сміє бути ані у старшин, ані у жовнірів двозначним, але німецьким панським постоєм. Воно не означає зарозумілість, але виявлену стриманість та ексклюзивність проти всім впливам на зовні, які би могли підважувати німецькі способи та німецький вплив. Українець є і остає для нас чужим. «...» Всяка лагідна та добросердечна увага до українців і кожний невідповідний інтерес до їх способів і звичаїв, і всякі культурні взаємини, підривають німецькі основні риси, яким Німеччина завдячує свою силу і велич».

Інший наказ Вермахтсбефельгаберс Україне Ґрупе Іц Но. 258/1942 має дальші вказівки про взаємини армії з населенням, які звучать: «В програмах влаштованих німецькою армією для розваги жовнірів є дозволено включати українські музичні й балетні точки, при задержанню наступних передумов»:

1. «Програми повинні мати переважаючу більшість німецьких сил. Українців можна вжити тільки для доповнення програми. В жаднім випадку не сміє український елемент переважати».

2. «На жадній влаштованій забаві не сміє бути говорений, або співаний український терцет. В загальному можуть бути вжиті українські театральні групи тільки тоді, якщо представлення є пантоміна». Було заборонено виставляти українським артистам посвідки чи письмові подяки за їх виступи, або давати їм дозвіл для користування залізницею чи військовим транспортом.

Вже цих кілька малих прикладів вказують на вияв недовір'я німців до українців, а то й скритої ворожнечі. Є неписаним законом, що коли армія займає чужу територію, то старається зискати для себе прихильність населення. Тодішні німецькі військові, а головно політичні круги виходили в основі з ворожого наставлення до українського населення й діяли такими ж методами. На окрему увагу заслуговує заборона українського співу, а саме нашого терцету. Це не є ознакою німецької «культурної вищости»,

про яку так голосно говорила німецька пропаґанда, а якраз навпаки. Заборона походила з того, що в чудовій українській пісні, та взагалі в співі, розтоплювалась і сталева німецька ментальність. Українська пісня зм'якшувала камінне серце німецького жовніра, та переконувала його в протилежности до того, про що говорила йому німецька урядова машина, про українську культуру.

В 1953 р. взяв я перший раз участь з рамени Пан-Американської Української Конференції та УККА в конференції для міжнародної політики в Колґейт університеті, Гамілтон, Н. Й., що тривала тиждень. На Комісії для Центрально-Східної Европи представники наших сусідів говорили про Україну, Галичину і Карпатську Україну, зрозуміло, своїм стилем, та про те, що українці підчас II-ої світової війни вітали німців. Я забрав слово і по висяснению проблеми України та її земель, включно їх приєднання до України, заявив, що, так, українці вітали німців і уважаю, що вони мають право вітати кого хотять, не питаючись своїх сусідів, так само, як сусіди не питають українців, кого вони мають у себе вітати. А що до самого вітання, то я передав такий дійсний випадок: Місяць після заняття Галичини німецькою армією, український селянин прийшов до Львова, не знаючи німецької мови, переступив в місті лінію означену «Нур фір дойче», за що жовнір-сторож — вдарив його в лице. Коли перекладач пояснив селянинові, що жовнір його вдарив, бо він переступив лінію призначену тільки для німців, то селянин відповів — скажіть жовнірові, щоб вдарив мене і в друге лице. Здивований жовнір запитав — чому? Та тому, каже селянин, що я йому перед місяцем квіти під ноги кидав... Після нарад підійшов до мене обсерватор Німеччини, пізніше її амбасадор, і щиро дякував за так влучну оборону українського імени. Він був старшиною німецької армії в Україні, має в е л и к и й сентимент і любов до України, і казав, що йому українці рятували життя. Б'ючи себе кулаком в чоло говорив: «Що за кривди і злочини заподіяла наша глупа політика цьому доброму й шляхетному народові».

Минулого року, по двадцятип'яти роках ми знову зустрілись у Вашінґтоні в університетському клюбі і в чотирогодинній дружній розмові згадали минуле, і зрозуміло, була мова й про майбутнє. У висліді нашої розмови він заявив: «Дайте мені представника сконсолідованого українського політичного життя, і я його введу до політичних і державних кругів моїх друзів в Німеччині й інших державах Европи». Я замовк...

ДЛЯ КОЗАЦЬКОГО ЮНАЦТВА

Пор. д-р Святомир М. Фостун

ПЛЕКАЙМО ПОБРАТИМСТВО

В історії українського вояцтва знаходимо дуже багато прикладів дружнього побратимства. Знаходимо такі приклади в княжій раті, яка пила шоломами воду з Дону, тривожила Царгород, рубалася зі степовими ордами та загороджувала їм шляхи в Україну своїми червленими щитами. Ця княжа рать творила славний історичний епос древнього українського лицарства, що його так прекрасно оспівала старовинна пісня: «Не в вас то господинове, позолочені шеломи, плавали було по крови? Не в вас храбрая дружина ревла турами з пустині під каленими шаблями серед поля на чужині? В стремена — ж за Україну, за наругу Половчина... Бо залізні в вас попруги під шеломами, від яких земля стряслася... Тут і німці, і венедці, тут греки і морави поють славу Святославову»...

В лютій січі, княжий воїн, і сам порубаний, рятував важко пораненого побратима, щоб цей не попав ворогам у руки, щоб вороги не знущалися над ним,, не калічили, чи осліплювали, як це залюбки робили ромеї. За друзів своїх княжий воїн ішов на смерть, не вагаючись. Це були загартовані степові конкістадори, які не знали, що таке відступ перед ворогом. Вони йшли в бій, щоб перемогти, або полягти на полі слави.

Такими ж конкістадорами було й українське козацтво, з його найбільш оригінальним у світі лицарським орденом — Запорізькою Січчю, в якій виростало оте «козацьке панство», як їх звав Щевченко, що не журилося своєю приватою, але справами отчизни й мало свій кодекс чести, який виховував залізні вояцькі натури, виховував лицарів, що не знали, що таке страх і сміялися смерти у вічі. Запоріжжя це була тверда вояцька школа характеру, фізичного гарту й моральної дисципліни. Порушення кодексу чести суворо каралося. Цей кодекс чести тип побратимства, глибоко традиційного й безмежно відданого. Побратимство було однією з найбільших чеснот козацтва, а його неписані звичаєві форми були наче закон для козаків. У «Марку Проклятім» Стороженка розповідається, що під час шлюбного бенкету в палаці князя Яреми, закоханий у молодій княжні запорожець Кобза крізь вікно зриває з її сукні шлюбну квітку. Його зловили гайдуки князя, але квітки при ньому не знайшли. Тоді замість нього схопили його побратима. Йому грозила кара смерти на палю. І Кобза пішов та признався, щоб тільки побратим не згинув, як невинна жертва в руках лютого князя-ренеґата.

У тому ж романі «Марко Проклятий», каже князь Ярема Вишневецький про козаків: «нічого з ними не вдієш. Сотнями вішаю, четвертую, садовлю на палі, а вони ще гірш піднімаються... Запеклий з біса народ!»...

Козацьке побратимство в тих грізних, буревійних часах — це було братерство особливого роду. Це було єднання одного лицарського духа, єднання людей лицарської чести і шляхетної душі. Це було товариство «сильних і гордих», що творили історію, і власну свободу і свободу своєї отчизни цінували над усе. Побратимство отих сильних і гордих степових конкістадорів, в'язали міцні нерозривні вузли братньої дружби' посвяти, відданості, що їх так чуло й зворушливо оспівала українська художня словесність.

Коли вдарили громи першої світової війни, лицарі червоної калини зно-

ву відновили культ традиційного вояцького побратимства. Плекали вони його під рев гармат, у кривавих боях, в окопах у запіллю, і понесли його на широкі степи України й там закріплювали дух вояцького побратимства з братами наддніпрянцями, виступаючи разом у боротьбі за волю і державність української нації. Багата мемуаристика й література Визвольних Змагань неодноразово підкреслює лицарське, шляхетне побратимство в українських арміях.

Після Визвольних Змагань, українське вояцтво не припинило боротьби за визволення України. Воно творило підпілля, СВУ, СУМ, УВО, ОУН, гинуло у в'язничних казематах, вмирало на шибеницях, у концтаборах на засланнях, продовжувало боротьбу в рядах Карпатської Січі, ДУН, збройного революційного підпілля і героїчної УПА. У тривожних буревійних роках другої світової війни українське вояцтво знову піднесло культ побратимства. Скільки прикладів такого вояцького в і д д а н о г о, вірного, часто й героїчного побратимства, знаходимо в літературі того страшного часу, в якому грізні вершники Апокаліпси пролітали неодноразово українською землею, несучи смерть, пошесті, голод, руїну й воєнні жахіття. Скільки прикладів шляхетного побратимства було в рядах УПА, збройного революційного підпілля і в рядах І УД УНА? !

Бож усі вони, українські вояки, писали своєю кров'ю і жертвою сторінки історії нашої нації у теперішньому неспокійному XX століттю, сколихненому двома кривавими світовими війнами. Збройна боротьба українського вояцтва ставала леґендою, і на тій леґенді виростали нові переємники визвольної боротьби. Москва не перемогла історичних прагнень української нації до вільного, державного суверенного життя. Наша доба — це доба знову героїчної боротьби українського молодого покоління на рідних землях. Це доба боротьби молодих нескоримих борців, що люблять Україну синівською любов'ю,тривожаться її долею, і мають право сказати про себе словами Великого Кобзаря: «ми просто йшли, в нас немає зерна неправди за собою». Молоді, нескорими борці продовжують плекати побратимство духа й чину. Вони плекають побратимство великої ідеї, яка велить їм боротися і перемагати, велить закликати народ до боротьби й розпалювати новий вогонь Холодного Яру.

Як же тоді з побратимством у нас, колишніх вояків? Колишніх лише по уніформі, але й далі активних у вояцькій стійці на фронтах усеобіймаючої боротьби за визволення нашого народу й України. Роки довгого перебуваня на чужині, в умовинах спокійного й вигідного життя, притупили в нас відчуття потреби плекання вояцького побратимства. Проте ця потреба існує, так, як вона існувала вчора, у тривожних воєнних роках. Бож ми далі в боротьбі. Хоча не в уніформі. хоч і без зброї в руках,але наша вояцька служба, наше служіння Україні продовжується далі. Нас зобов'язує наша вояцька присяга на вірність нашій отчизні й нашому народові. Враз із тим нас зобов'язує теж плекання дружнього вояцького побратимства, про яке ми часто забуваємо серед сучасного злободення. Тому плекаймо, дорогі побратими, цю світлу історичну традицію — вояцьке побратимство. Хай воно існує між нами в нашій громадській праці, хай воно міцніє, головно в нашій комбатантській організації — ОбВУ, яка й ставить одним із головних своїх завдань — плекання цього ж вояцького побратимства. Хай ця славна традиція відгонить від нас, вояків, усякі порізнення, чвари, незгоду, єднаючи нас тісно в одну велику вояцьку сім'ю, яка повинна бути прикладом для других. Хай вояцьке побратимство робить нас отими «сильними й гордими» з того, що доля судила нам бути українськими вояками, а українське вояцтво в мирному часі завжди було передовим у всіх ділянках організованого життя

спільноти — народу. Є воно таким і у нашій організованій громаді у Великій Британії, і повинно таким залишитися та залишиться напевно, коли плекатиме історичну, прекрасну традицію вояцького побратимства, так, як його плекали наші славні предки.

— × — × — × —

Михайло Брик-Дев'ятницький

Б А Т Ь К О

Розумні сиві очі під високим чолом. На голові буйна чуприна, а під орлиним носом вуса. На вилицях вічні рум'янці і усмішка на вустах. Середнього росту, дещо похилений від праці й переживань. Здалека чув я вже його твердий військовий хід, затриманий ще з військових часів.

Це був мій батько. Хлібороб і купець в одній особі, що так рідко траплялося серед нашого народу. Завжди проворний і ввічливий, але за своє «я» завжди міг постояти. Перед ніким не хилив голови. Завжди тримав її високо. І мабуть за це всі його поважали, що ніколи не був лаполизом. Все одно, чи то були українці, поляки чи жиди. Він бо знав кожному порадити, з кожним поговорити. Не грало йому ролі, в якій мові до нього зверталися, чи то по українськи, чи по польськи. Він для кожного мав свої слова.

Син хлібороба. Працював, чи як то залюбки казав: «Порпався в землі». Бо в глибині душі не дуже то любив хліборобську працю, як пізніше нераз казав мені:

— Наколи б я мав змогу вчитися, то був би добрий лікар, інженер або учитель, а ніколи хлібороб. Та мої батьки не дуже то хотіли, бо боялися, що я в і д і й д у з господарки, то перейде вона в чужі руки. Крім того казали мені, що з селянина хлібороба ніхто мене не скине. І гірко посміхалися при тому. Але втрачене надолужував собі самоосвітою. Була в нього бистра орієнтація і ум, яких не можна купити, ані навчитися. То був дар Божий. За це його завжди вибирали на відповідні становища, бо він завжди умів знайти компроміс між незадоволеними, тому то в нього не було ворогів.

Нас було трьох синів в нього. Він старався вивести нас в люди. Був строгий у вихованню, але добрий. Завжди знаходилися в нього гроші нам на науку бо тоді перед війною в нас треба було за школи платити, не так як тепер в Голляндії. Завжди говорив нам таке: — Чого навчитеся, то вам ні злодій не вкраде, ні вогонь не спалить.

Тому то послав мене зразу до Рідної Школи в Ходорові, а потім до філії Академічної Гімназії у Львові. Крім мене і моїх братів, оплачував, ще за науку мого тіточного брата Василя, що потім став священиком. Ніколи не шукав авторитету для себе, бо він так несвідомо був авторитетом для всіх.

Приходили колись до нього його друзі, колишні воєнні побратими і згадували про різне, а найбільше таки про війну. Спочатку не цікавило це мене. А там полюбив я ті стрілецькі пісні. А були між ними сумні й веселі. І коли мій батько затягав:

— І звідси гора, звідти другая,
Поміж тими горонъками, ясная
зоря...

Тоді то я в уяві бачив одну і другу гору, і ясную зорю і милу дівчину, що вийшла з відром воду брати, бачив і батька на бистрому вороному коні, що під'їжджає до дівчини, щоб вона йому напоїла коня.

Мій хресний батько Микола витя-

гав тенором, а батько вторував йому баском. Але одна, дуже сумна пісня особливо вбилася мені в пам'ять. Тому то раз при нагоді, переговорив з батьком про її зміст. А починалася вона ось як:

— Як бись мамцю знала,
Яка в мене біда
Тобись передала
Воробчиком хліба.
Воробчиком хліба.
А синичков соли
Якбись мамцю знала
Як в польскі неволи...

Сумна, дуже сумна була та пісня. І тому то я уявляв собі мого батька, як того зраненого орла за дротами клітки. І думав я при тому, яка велика біда мусіла бути українським стрільцям в польскій неволі, коли того хліба, якогозумів би донести горобець вистачало б для полоненого українського вояка. Зрозумів я значення, в яких обставинах та пісня народилася, коли то мій батько нам розказував про свої переживання.

— Невже ж Ви тату також сиділи за польськими дротами ? — запитався я при нагоді.

— А сидів! Чому ж би ні? Доводилось всяко: Перед тим за Україну був поранений а потім довелося зазнати голоду, холоду і тифу.

— Розкажіть тату ! — Попросив я з братчиками.

І батько почав: — Як знаєте. Першу Світову війну перебув я в рядах австрійської армії. А від 1918 до 1919 в рядах Української Галицької Армії. Бувало різно. Були ми спочатку під Львовом, аж поки не почався відступ на схід. А це в місяці червні 1919 року, під натиском поляків ми розпочнли відступ. Десь перед Чортковом, наша кулеметна сотня наткнулася на польську заставу. У нас, що правда, ще були кулемети, так не було до них набоїв. Ми, одначе, несли їх з собою, не кидаючи ворогам на поталу. Дорогою йти ми не могли, бо ворожий кулемет немилосердно косив, як тільки хто з нас показався на дорозі. Нам за всяку ціну треба було дорогу перескочити. Тому ми по черзі перескакували, коли поляки закладали свіжу стрічку. Мені не пощастило. Я добігав якраз до половини дороги, як загавкав ворожий кулемет. Почув я різкий біль у грудях, а кров почала мочити мій мундур і я втратив притомність.

— А де ж були ваші стрілецькі побратими ? Як сміли вони вас кидати на поталу ворогам ? — обурився я.

— Не перебивай, а слухай! Не прися перед батька в пекло !

Я замовк.

— Кажеш, де були побратими ? Вони побачли що я не рухаюсь, подумали, що вже мені амінь. Забрали вони від мене зброю і подалися дальше на схід. А коли я очуняв, то почув над собою польську мову.

— Тен кабан хцял України! Тераз йом ма. Я го єще пшиконьчим багнетем! — І замахнувся при тому багнетом, та другий стримав його.

— Зостав! Он так здехне! — І пішли геть від мене, взявши тільки мого годинника.

Підімною калюжа крови. Чую, як слабну. Біля мене маширує військо, їдуть обози. І як то кажуть: — Бог не без милости козак не без долі ! З одного воза зіскакує вояк — жидок санітар перев'язує мене і кладе на віз. Жид мав більше сумління до українця, як поляк. Так заїхали ми до Чорткова, до шпиталю. Там мене, викупали й понесли до лікаря, який оглянувши мене тільки головою похитав. Мовляв, таке щось трапляється один раз на тисячу. Кулі пройшликрізь груди, але не зачепили легенів.

Обслуга у шпиталі й пацієнти, були поляки й українці. Мені наложили бандажі і поклали в ліжко. Велика втрата крови мене так знесилила, що й рукою не зміг я ворухнути. Тому знепритомнів я знову. Як це довго тривало ? Не знаю ! Одначе збудив мене гуркіт страшної канонади.

— Українці бомбардуйом Чорткуф ! — шепочуть перелякані поляки.

Я вслухуюся в ту пекельну музику і вона здається мені такою милою, рідною. Не зауважив я при тому, як легше поранені й обслуга забралися

до пивниці. А нас п'ятьох важко поранених у залі залишили. Раптом страшний гук і тріск. Валиться стіна напроти нас. Ну, думаю собі прийдеться мабуть погибати від власної артилерії. А в ухах такий милий сильний її гук. Ну, думаю, най діється Божа воля. Помалу почала артилерія ущухати, тільки чути кулемети, що аж заливаються. Повиходили тепер з пивниці також легше поранені. А на вулиці чути рух і тупотіння коней.

— Втікають Антки! Аби ех смерека втела! - каже мій сусід стрілець з Гуцульщини.

За годину чи дві з'явився в дверях шпиталю стрілець УГА при повній зброї і каже: — Товариші! Перемога наша! Ми відбили Чортків! Наші війська вже далеко за містом! Йдемо тепер відбивати Львів!

— Гурра! Слава! — закричали ранені українці, а поляки тільки губи прикусили. Чи то зі страху? Чи може з помсти. А стрілець продовжував дальше: — Цілу артилерію залишили нам, коней повипрягали і так втікали як колись під Пилявцями, що ми не змогли наздогнати їх.

І тут, як на глум полякам, розляглася жартівлива пісенька що її на скору руку скомпонував якийсь стрілець з-під Сколього:

— Поляки втікали, личаки губили
А за ними наші скоростріли били...

Життя увійшло в нормальне русло. Наші війська погнали поляків далеко на захід. З преси довідувались ми, що форпости наших частин доходять до Рогатина й Перемишлян. Думав я собі що й моя матуся десь вже там мене виглядає. Вірили ми в якесь чудо. Деякі навіть робили заклад, що за день, два і Львів впаде в наші руки. Та не так сталось, як гадалось. Прийшла полякам поміч. Свіжа Синя Армія генерала Галлєра. Почався знову відворот УГА на схід. Встоятись не було сили. Ранені поляки повеселіли. Мовляв, таки наша бере верх. Почувся гук української артилерії, що крила відворот піхоти, в якої вже не було набоїв. А там вдруге вступили поляки до Чорткова.

За пару днів, нам приказали збиратися, кого повели, а інших повезли на станцію. Заладували нас в поїзд і гайда на захід. Проминули ми Львів, де нас мало не рознесли «львівські антки» так, що польська охорона мусіла вживати зброї, щоб нас охоронити. А день пізніше опинилися ми в Перемишлі. Там влаштували нас у старих казармах огороджених колючим дротом. Через невигоєні рани і погане харчування та й злі санітарні умови, кинулась між полоненими епідемія тифу. Люди гинули як мухи. А виздоровці голодували. І тоді то серед них зродилася пісня:

— Як бись мамцю знала.
Яка в мене біда,
Тобись передала
Воробчиком хліба.

Воробчиком хліба.
А синичков соли,
Якбись мамцю знала
Як в польській неволи...

Я також захворів на тиф. До моєї мами вже доходила пошта. Хтось з побратимів по недолі, перешмуглював листа до мами. А мама взявши того листа, зразу побігла до старого Філіповського, він потім став моїм тестем а вашим дідом. Він сам з походження шляхтич-поляк, який одначе зукраїнізувався між нашим народом. Тай батько його вже був колись тут таки в нас священиком греко-католиком. Він то будучи впливовою особою серед шляхти, почав старання. І йому вдалося дістати дозвіл на відвідини до мене. Дозвіл той був виписаний на ім'я моєї сестри, а вашої тітки Журовської. Одначе, я з тих відвідин нічого собі не пригадую, бо тоді саме лежав в тифозній гарячці. А ось моя сестра нині у нас. Попросіть її, може вона розказала б нам.

— Розкажіть тіточко! — просимо всі ми. І вона почала:

— До Перемишля добилась я з великим трудом. Допустили мене до бараку де лежав Івась, ваш батько. А

в поблизу нікого не має, хап за той мішок і потягнув його до дякового саду і сховав у пасіці. Бо знаєте, бджоли не люблять кінського поту, яким смердять ті козаки. І тому то ніодин з них не наважився б піти до пасіки, бо бджоли його пожалили б.

Так говорив Юзько. А тимчасом застогнала земля під копитами коней. Тримаючи списи перед собою, гналися вулицею степові орли. Чорні Запорожці полковника Дяченка, в погоні за будьонівцями. Такої очайдушної частини я ще не бачив. Було їх може 50 до 70 козаків, що без страху гналися за двома сотнями будьонівців. Тільки було й чути: — тар-рах, тар-рах, від кінських копит. А там в далині осталося пару заколених, пострілянних і порубаних будьоновців, решта червоних козаків пігналася в сторону Бібрки, а Чорні Запорожці приїхали до нашого села, де їм дівчата почали коней напувати.

(В Юзька, байструка, було золоте серце. Він свого батька не знав. А мати вмерла коли йому і 9 років ще не було. Забрала його до себе моя бабуся Олена. Цілу війну перебув він у нас аж до 1923 року. Тоді пішов до монастиря Бернардинів. Ставши монахом, за пару років виїхав до Франції.)

— Я дійсно! — каже батько, — дав пошити чоботи для нас усіх. Для Юзька пошили ми штани ґаліфе, чи як то кажуть у нас райтки, і він парадував між парубками, поблискуючи новенькими хромовими чобітками. Так всі ми через Юзькову винахідливість, взулися.

Прийшли знову поляки. Настала страшенна дорожнеча. Польські марки падали, щораз то більше і більше на вартості. Спочатку платили сотнями а там на тисячі і мільйони перейшли. Тоді то хтось винахідливий уклав пісеньку:

Були колись рублі.
А тепер є марки,
Були колись дівки...
А тепер є смарки...

Цікаво було слухати родинну розповідь. Вона мені молодому хлопцеві вбилася в голову. І тепер, по роках, розповідаючи її стоять переді мною в уяві всі члени родини, мов живі. Мої батьки ще живуть. Дід і бабуся спочивають вічним сном на сільському кладовищі. А Юзько тепер «брат Юзеф» живе у Франції. Відчитує щодня свій «Пацерж» і часами співає «Те Деум лявдамус». Мене доля повела на чужину. Вже двадцять шість років скитаюся ізгоєм по чужих країнах.

Часами насувається якась утома на мою душу. Я мов та відрізана галузка, чую, що починаю сохнути, бо зачинає мені бракувати соків з рідного дерева. Думаю, що Юзько більш щасливий за мене, бо він давно знайшов своє призначення. А я, ні пес ні вовк. Чужина не розуміє нас. Зрозуміє, коли буде за пізно, для неї і для нас. Ростуть мої діти, а я старіюся. На голові в мене появилася Шевченкова лисина, а на скронях засіявся перший сніг. А поворот на рідну землю замкнула залізна завіса. І часом закрадається в моє серце розпука, та одначе, я її ще спроможен відігнати. Лихо! З лихом треба битися, а не миритися! Належу до старої ґвардії, яка вмирає, а не капітулює.

І нераз у сні бачу свою рідну землю. Мою вимріяну Батьківщину. Повертаюся до неї. Мої спраглі уста цілують її, политу потом і кровю моїх предків, і шепочуть:

Родимий краю, село родиме,
Вас я витаю, місця любимі.
Зелені ниви, ліси, могили,
Щасливі з вами, дні мої плили.
Тут і ясніше, сонечко гріє,
Тут і гарніше, гай зеленіє.
При вас бажаю, віку дожити,
В рідній землиці, кости зложити...

Голляндія, січень 1965 року.

— × — × — × —

хворих там лежало, як дров. Бачу він щось маячить в гарячці. Нахилилась я над ним, поцілувала і така горяч вдарила від нього, що я аж похитнулася і вхопилася за стовп, щоб не впасти. Поговорити мені з ним так і не повезло. Я залишила все, що привезла з собою. Частину розділила між хворих і санітарів та попросила останніх, щоб добре опікувалися Івасем. Приїхавши до дому, я порушила небо й землю перед Філіповським і Бочковським. Але й вони покищо більше не могли допомогти в тому. Ваш батько залишився в польській неволі.

— Помалу видужував я, — каже батько — І тоді то нас, виздоровців, почали брати на роботу до мазурів. Але Філіповський, не перестав старатися про мене і мене згодом звільнили з неволі. Я приїхав до дому і при помочі моєї матері виздоровів зовсім. Але і тут смерть мало не спіткала цілу нашу родину, а то було в 1920 році. Але про це нехай розкаже ваша бабця.

— Ось послухайте як то було ! — каже бабуся. Не знаю, чи ви пригадуєте того Юзька що колись служив у нас ? Був то хлопець сирота — поляк. Я його ще перед 1914 роком взяла до себе. Він пас спочатку корови потім почав допомагати в інших роботах. Коли батька й діда забрали до війська, я осталася з ним сама. Він помагав мені в усьому. Прийшли москалі. Ваші батько і дід були по другій стороні фронту. А я сама вдома з Юзьком. Бідували ми. Нераз останній кусок хліба відірву від рота, а Юзька нагодую. Бо й такий мізерний він був вдався. Коли москалі відійшли на схід, повернувся ваш дід і приїхав батько на відпустку. Та Юзько і дальше залишився в нас. Був він і в 1920 році, коли то перший раз прийшли большевики. Були це червоні козаки будьонівці. Банда, якої світ не бачив. А награбованого майна в них сила силенна. Поставили своїх коней у нашій стайні, а Юзько з хлопцями крутився поміж ними. А на другий день ранком почався клопіт. Ми ще спали як до дверей нашого двору загрюкав червоний козарлюга.

— А д к р о й д в е р ь! — закричав.

Якої біди йому треба ? — думаю собі і підходжу, щоб відчинити двері. А він, грізно матюкаючи, кричить, щоб відчинити двері й погрожує шаблею при тому. Тільки я відчинила двері, як вдерлися до хати пару козаків. Поставили нас усіх під стіну. Думаю собі... тепер нам кінець. Постріляють... А за що ? Юзька між нами не було. Але на щастя почулася сурма. Большевики, матюкаючи, мусіли негайно виступити з села, бо хтось їм наговорив, що бачив Чорних Запорожців полк. Дяченка біля Ходорова. Один, той грізний велетень, червоний козарлюга погрозив ще кулаком в нашу сторону. Мовляв підождіть ! Ми ще повернемося ! Ми залишились задеревілі зі страху. В тім тихий шелест і біля нас з'явився Юзько.

— Матусю ! Слухайте ! — почав він. Вони вже пішли, а я думав, що це придасться. І поклав здоровий мішок на землю.

— Що придасться? А ти шибенику, напевно знову щось вистроїв ?

— Та ні ! — каже Юзько. То він, той червоний козарлюга десь награбив того добра а я тільки без його відома забрав від нього.

— Тут ! — каже мій батько. — Я заглянув до мішка, і що там побачив ? Скіра ! — Хромова скіра, на яких 5 пар чобіт. Ну Юзьку, це дійсно нам придасться. Та й тобі гарні чобітки дамо пошити але, ти, шибенику замалим нас на другий світ не послав. Ну, але вони нас, більше тут не застануть, коли повернуться. Тепер стало нам ясно за чим т о й червоний козарлюга так розбивався. І нас Богу духа винних, мало на другий світ не послав. І то ти, шибенику, нас в такий клопіт був загнав.

— Та ні! Я так не думав: — говорить Юзько. Я хотів віддячитися вам в дечому. Бо думаю собі — чоботи у всіх вас пірвані. А також і в матусі Олени, яка цілу війну була для мене як рідна мати. І бачу той козак, розсідлавши коня, знимає також здоровенний мішок і кидає його під жолоб, а сам іде на двір. Я розглянувся чи

Іван Овечко

«НУМО ДО ПРАЦІ!»

Розділ 7-й Праця — Радість, Щастя і Благодать.

Український Культурний Осередок в Лос Анджелесі Каліфорнія у відзначення 60-річчя проф. д-ра Івана Овечка та 30 річчя його діяльности за океаном видав його працю «НУМО ДО ПРАЦІ» — есей про філософію праці та її ролю у відновленні людини. В додатку — підсумки писань автора. Дуже цікава, зі смаком видана книжечка в цьому році 85 сторінок в чепурненькій м'якій оправі.

Замість рецензії передруковуємо з неї з дуже незначним скороченням один її розділ під вищеподаною назвою.

Думаємо що цим ми найкраще познайомимо наших читачів з характером цієї цікавої й цінної праці. А для тих, хто дуже зацікавляться цією книжкою подаємо адресу для замовлення:

P. O. Box 811
Greeley, Colo. 80632 USA

Проф. д-р Іван Овечко є нашим побратимом, бо належить до реєстру Куреня УВК ч. 16 в Денвері ім. Командарма генерала Михайла Омеляновича-Павленка і має почесне козацьке звання адм. Сотника. Тому ми особливо щиро гратулюємо йому з нагоди його чергового успіху в науково-дослідчій праці та з нагоди такого відзначення радою його ще «молодечого» ювілею виданням згаданої книжки «НУМО ДО ПРАЦІ»!

Редакція «У. К.»

В інтерпретації багатьох філософів і мислителів праця це радість, щастя і благодать. Але яка саме праця може бути щастям, радістю й благодаттю?

Деякі філософи кажуть, що кожна. Інші ж — ні не кожна.

Для прикладу візьмемо німецького філософа Гегеля. Він стоїть на тому становищі, що праця мусить відповідати даній людині, пасувати їй, щоб людина почувалась щасливою. Тому й каже: «Чоловік, що має працю, яка йому пасує й жінку, яку любить, уже звів свій рахунок зі своїм життям». Отже — працю треба любити. І хоч Карлил, шотляндський поет-філософ, тієї думки, що кожна праця, навіть прясти вовну, є благородна й сама праця, як така, є благородність, ірляндець Бернард Шов розділяє працю, бачить велику різницю між «робити будь що» і «працювати в ділянці свого мистецтва». Він пише: «Справжній мистець погодиться скоріше довести до того, що його жінка голодуватиме, діти ходитимуть босоніж, мати тяжко працюватиме на прожиток у віці 70 років, ніж самому працювати над будь-чим, крім свого мистецтва, робити будь-що, крім праці в ділянці свого мистецтва».

Розглядаючись за свідченнями-інтерпретаціями щодо праці, ми знаходимо, чи не найбільше думок про любов до праці серед американців. Ще президент Клівленд, приймаючи номінацію 18 серпня 1884 року, так схарактеризував американський сантимент до праці: «Справжній американський сантимент визначає гідність праці (труда) і факт, що честь лежить у чесному труді».

Інший президент Америки, один чи не з найбільш працьовитих, Лінкольн, свідчив і бідкався: «Мій батько навчив мене працювати, він не вчив мене любити працю.» А сирійський поет, живучи в Америці, (Каліл Ґібран) проводив знак рівнання між працею і любов'ю, так: «Праця це любов, зроблена видимою.»

Виразником англійської трудолюбивости може послужити, як приклад, англійський письменник нашого віку Д. К. Джером, що писав: «Я люблю працю, вона чарує мене. Я можу сидіти й дивитися на неї годинами. Я люблю тримати її біля себе. Сама думка про можливість згубити її, майже розриває моє серце.»

Цілий ряд письменників-мислителів визначних учених і винахідників, вбачали в праці лік проти різних лих. Так у французького поета Чарльза Бавделейра ми знаходимо окреслення праці, як ліку проти всіх хвороб — бідности, недуг і мелянхолії й для перемоги над

ними абсолютно необхідною річчю є — смак, нахил, уподобання до праці. За Вольтером, праця зберігає нас від трьох найбільших лих: нудьги, пороків і нужди. А винахідник Едисон під час заборони алькоголю в Америці казав в інтерв'ю: «Як ліқ проти турбот і клопотів праця є краща, ніж віскі». Він же не визнавав і не цінив того, що було ним зроблено випадково і твердив, що цілий його винахід не прийшов випадково — вони з'явилися в наслідок праці.

У праці, що її виконується з радістю з почуттям щастя й отриманої благодаті, є не тільки насолода, про яку казав ще латинський поет за царя Августа чи Тіберіуса (Маніліус), що вона, праця, само по собі є насолодою, а й розбудова нації, розвиток раси. «Ніяка раса не може просперувати, поки не навчаться, що в обробці землі є стільки ж гідности, як і в писанні поем», — казав до своїх одноплеменників американський лідер негрів ще перед Першої світовою війною Б. Т. Вашінгтон. А письменник-оратор XIX століття Вільям Е. Ченнінг у своїй праці «Війна» надавав більше переможного значення праці, ніж війні: «Працю визнано за великого переможця, який збагачує й розбудовує країни, безперечно певніше, ніж найгордіші битви».

Нагородою в житті вважав працю й Теодор Рузвельт, сказавши в День Праці 1903-го року: «Ніяка людина не потребує співчуття з того приводу, що вона має працювати... Це найкраща нагорода в житті — можливість тяжко працювати на праці, яка того варта».

«Хай благословенні будуть мозолисті руки тяжкої праці»! — вигукував Дж. Р. Ловель, американський поет XIX-го століття.

За Платоном, який казав, що праця не є ганьба, повторює й американський генерал і 18-й президент країни Ґрент: «Праця не ганьбить нікого, це люди іноді ганьблять працю».

Тому й не диво, що відношення багатьох мислителів до праці нерідко межує або й тотожне з відношенням їх до релігії. «Праця — напівреліґія», — каже турецьке прислів'я.

Як що Талмуд каже, що — «Ти не зобов'язаний закінчити розпочату працю, але ти не маєш ніколи її залишити», то Ґете про те саме каже так: «Праця, власне кажучи, ніколи не закінчується. Її треба оголошувати закінченою, якщо, з огляду на час і обставини, зроблено все, що було можливе».

Американський поет минулого століття Роберт Л. Стівенсон вважає, що приємніше з надією подорожувати, ніж прибути до наміченої цілі подорожі. В центрі, отже, праця, а не кінець її. Церковні проповідники твердять, що праця це ручна прислужниця релігії (Паркгірст), а деякі письменники хочуть навіть «Отче наш» читати так: «І дай нам хліба щоденного», американський письменник Ельберт Губерт пропонує: «І дай нам сьогодні нашу працю щоденну»...

ЦИТАТИ З НОВОЇ КНИЖКИ Проф. ІВАНА ОВЕЧКА «НУМО ДО ПРАЦІ!»

«Нема нічого небезпечнішого, як перервана праця: губиться привичка. Привичку легко згубити, але тяжко знову придбати .

Віктор Гюго

— × — × — × —

«Для тіла корисна тілесна праця, для душі духовна, і кожна з тих праць корисна для того й другого».

Генрі Д. Топей.

— × — × — × —

«Праця — це мій елемент. Я народжений і збудований для праці. Я знав межу можливостей моїх ніг. Я знав межу можливостей моїх очей. Але я ніколи не знав межі можливостей моєї праці.»

Наполеон

— × — × — × —

«Праця перемагає все».

Верґілій

— × — × — × —

«Хто виконує свою працю до кінця, той має найсолодший відпочинок».

Софоклес

— × — × — × —

Спогад про минулу працю є солодкий». «Праця приємна, коли вона виконана». «Праця перемагає все».

Евріпідес

— × — × — × —

ПУГУ ! ПУГУ ! —

НА 64-МУ РОЦІ ІСНУВАННЯ У.В.К.

НОВИЙ КОШОВИЙ ОТАМАН УВК

Генеральний Значковий У. В. К.
Інж. МИХАЙЛО КОВАЛЬСЬКИЙ
обраний Великою Козацькою Радою
30-го березня 1980 року
на каденцію 1980-1982 років

Н А К А З

УКРАЇНСЬКОМУ ВІЛЬНОМУ КОЗАЦТВУ

Ч. 2.

М. п., дня 19-го квітня 1980 року.

1.

ОБІЖНИКОМ Ч. 2. від дня 30-го березня 1980 року, Президія Великої Козацької Ради УВК, повідомила про закінчення сесії, цього найвищого органу Управління У.В.К., що відбулася згідно приписів Статуту УВК Розділ VII. Арт. 18 і 19 та Розділ VIII. Арт. 24., кореспонденційним способом від дня 1-го жнвтня 1979 року до 30-го березня 1980 року.

Щиросердечно дякую Голові Президії В.К.Р. Високошановному Побратимові Полковникові УВК Інж. Евгенові КУРИЛЮКОВІ та Високошановним Побратимам Членам Президії за взірцеве переведення Великої Козацької Ради УВК.

2.

Подаю до загального відома Побратимів і Посестер Членів УВК, головні постанови Великої Козацької Ради УВК:

ПОЧЕСНИМ ОТАМАНОМ УВК, вибрали делегати В.К.Р. — Члени УВК, ОДНОГОЛОСНО Ідеолога Козацтва, невтомного працівника для Козацької Ідеї, заслуженого боєвого старшину наших Визвольних Змагань в Дієвій Армії та в Карпатській Січі, Високодостойного Побратима Генерального Значкового УВК, Дипломованого Інженера Антона КУЩИНСЬКОГО.

Велика Козацька Рада УВК, відзначила також та рішила ОДНОГОЛОСНО, піднести Генеральних Значкових УВК Побратимів Антона КУЩИНСЬКОГО та Кошового Отамана УВК Петра КОРШУН-ФЕДОРЕНКА до почесних генеральських козацьких звань ГЕНЕРАЛЬНИХ-БУНЧУЖНИХ УВК, за їх, з великою посвятою положену, працю для добра і Слави Козацтва.

Щиросердечно, з великою втіхою та радістю, вітаю нашого Дорогого Побратима з іменуванням Його ПОЧЕСНИМ ОТАМАНОМ УВК та із заслуженим підвищенням до високого почесного генеральського козацького звання ГЕНЕРАЛЬНОГО БУНЧУЖНОГО У. В. К. Із цілого серця і душі бажаю Йому приходу до повного здоровля та ще багато літ в корисній праці для Ідеї Вільної Української Держави та Українського Козацтва. Такі ж побажання висловлюю Його Високодостойній Пані Дружині, нашій Дорогій Посестрі, Славній Карпатській Січовичці, ВАСИЛИНІ та Всій Його Високодостойній Родині.

Щиросердечно, радісно вітаю мого найкращого вірного Друга і Приятеля, уступившого заслуженого Кошового Отамана УВК Високодостойного Побратима Генерала Петра КОРШУН-ФЕДОРЕНКА із заслуженим високим відзначенням у почеснім генераль. козацькім званні ГЕНЕРАЛЬНОГО БУНЧУЖНОГО УВК та засилаю найщиріші побажання приходу до здоровля Його Високодостойній Пані Дружині Юлії, а Йому і Його Високодостойній Родині кріпкого здоровля, багато щастя та всього найкращого. Нехай Предобрий Господь, зішле своє благословення і обильні ласки на Вас і Ваші Високодостойні Родини а Пречиста Діва, опікунка нашого Народу і Козацтва, нехай береже Вас від всього зла.

3.

Всі делегати проголосували ОДНОГОЛОСНО за прийняттям звітів з діяльности за 1977-1979 роки та за уділенням абсолюторії і уступленням зі становища Кошового Отамана УВК Генерального Значкового УВК Петра КОРШУН-ФЕДОРЕНКА, Ген. Судді Осаула Магістра прав Ярослава САВКИ та Ген. Контролера Підполковника Івана ІЛЬКОВА як теж Ген. Булави УВК та висловили подяку за взірцеву працю.

З НАГОДИ КОЗАЦЬКОГО ВІКУ

НАЙСТАРШИЙ ПОЧЕСНИЙ КОЗАК У. В. К.

КАЛЕНИК ЛИСЮК
Осаул УВК в реєстрі Куреня УВК ч. 28. ім. полк. П. Болбочана в Каліфорнії

Дня 18 серпня 1980 року сеньйор УВК Каленик Лисюк відзначатиме 93 роки свого козацького віку. З цієї нагоди гаряче вітаємо нашого сеньйора, який все своє життя й працю віддав службі Українській Визвольній Справі та ще й тепер всією своєю душею живе й інтересується Визвольною проблемою України та діяльністю української еміграції в її допомозі українському народові в боротьбі за свою Волю й відродження своєї самостійної соборної держави.

Щиро бажаємо Дорогому Побратимові з Його Високодостойною Пані Дружиною ще й далі козацьких завзятих сил та повного щастя в Його патріотичних і невсипучих задумах.

А за постійну моральну й матеріяльну поміч Козацькому Рухові та нашому журналові складаємо нашому найстаршому Побратимові найпалкішу подяку.

Каленик Лисюк народився 18 серпня 1887 року в селі Велика Бубнівка на Поділлі, в родині рибалки Вахтима Лепикаша, що мав десятеро дітей. Молодий Каленик допомагав батькові в рибальстві. Матеріяльні нестатки змусили юнака покинути рідну хату і самому поборювти життєві труднощі. На 14-му році життя їде він до свого дядька в Одесу. Там запізнається з підпільною організацією партії Соціялістів-Революціонерів і за діяльну участь в тій організації, був кілька разів арештований і пізніше заславий у Сибір на каторгу за участь в атентаті на генерал-губернатора Каульбарса. По 18 місяцях перебування у в'язниці в Іркутську, втік з каторги і щоб затерти за собою сліди, змінив своє назвисько на Лисюк.

Під час Першої Світової війни став вояком в московській армії. В 1916 році закінчив школу прапорщиків

в Петербурзі і в складі 1-го Панцерного Дивізіону брав участь в боях на західньому фронті, відзначився хоробрістю і був нагороджений Хрестом Св. Юрія Переможця.

На початку революції 1917 року. Панцерний Дивізіон було зукраїнізовано й він знаходився в Проскурові на Поділлі. Тут Каленик Лисюк активно бере участь в українських військових справах, а також в організації Українського Вільного Козацтва. Приймає участь у військових з'їздах, а далі у збройній Визвольній Боротьбі України. Зокрема брав участь у Зимовому Поході.

В Проскурові московські війська ген. Деникіна засудили Лисюка на кару смерти і вели вже на розстріл, але дійсно є правда, що «Бог не без милості, а козак не дез щастя!». Лисюкові пощастило втікти.

На еміграції Каленик Лисюк був дипломатичним кур'єром при уряді УНР в екзилі. В Америці заснував Український Національний Музей в Онтаріо, Каліфорнія. Був основником Української Фундації для допомоги різним культурно-національним українським установам. Дуже успішно займався філятелістичною справою та був меценатом багатьох наших установ. Зокрема він щедро обдаровував журнал «Українське Козацтво».

Каленик Лисюк є лицарем ордену Залізного Хреста та Хреста Українського Козацтва з мечами і золотою та срібними гілочками на орденській стьожці та іншими українськими військовими відзначеннями.

—●—

З УСПІХІВ У ПРАЦІ КУРЕНЯ чис. 32

Щоб забезпечити успіхи в праці 32-го Куреня УВК ім. славного Кошового Івана Сірка в Брізбені (Австралія) його управа на чолі з отаманом др-ом Ігорем Єремієнком, та активні побратими рішили влаштувати «Бар-Бі-К'ю» в середу 19 квітня ц. р. Для цього вони звернулися за допомогою до Української Громади в Квінсленду, яка побратимськи їм допомогла. Управа Громади винайняла нашому куреню свою домівку лише за 10.00 долярів з усім потрібним устаткотовно допомагали у влаштуванню забави.

ванням і деякі члени Громади ще й безкош-

Управі Громади та її членам — наше козацьке спасибі!

Багато праці і подарунків для льотерії, музики та інше вклали наші побратими козацького куренл. За це і їм також щире спасибі!

Ми мали дохід і ось з того зиску курінь вирішив скласти свою лепту на пресовий фонд журналу «Українське Козацтво 30.00 долярів.

Ю. О.

Від редакції «У. К.» щиро дякуємо славному Куреню ім. Кошового Івана Сірка за згаданий дар, до якого скарбник куреня додав ще й за продані авторські примірники журналу дол. 12.50, це разом дало суму дол. 42.50 австралійських або дол. 47.93 американських.

РОДИННИЙ ЮВІЛЕЙ

Федір і Галина Сліпченко

Голова Братства при св. Покровській Парафії УАПЦеркви в Аделаїді, брат і член УВК ФЕДІР СЛІПЧЕНКО і Голова Сестрицтва тієї ж Парафії, сестра ГАЛИНА СЛІПЧЕНКО 4-5-1980 року, відзначали 35-ліття їхнього подружного життя, оформленого церковним шлюбом в таборі ДП, Венторф, Німеччина. Одночасно було відзначено і шестидесятипятиліття бр. Федора Сліпченко, на родженого 1. 5. 1915 року на Січеславщині.

На цей подвійний Ювілей панство СЛІПЧЕНКИ запросили представників організацій, до яких вони належать і яким вони матеріяльно щедро допомагають, та своїх численних приятелів, українців Православного і Католицького віровизнання.

Відзначення цього родинного Ювілею відбулося в залі св. Покровської парафії УАП Церкви з участю до п'ятидесяти осіб. Прийняттям керував отаман 17-го Куреня ім. Т. Чупринки Українського Вільного Козацтва побратим А. Онішко, а обслуговування столів взяли на себе братчики і сестриці під керівництвнм помішниці Голови Сестрицтва, сест. МАРІЇ МЕЛЬНИК. Їй допомагали сестриці' Людмила Циганенко, Віра Носова і Анастасія Мамовітенко та братчики: Володимир Циганенко і Микола Мельник.

Після благословення страв настоятелем, ювілятам було виголошено многоліття. По короткій перекусці побр. А. Онішко зачитав писемні привітання Ювілятам від:

Голови Української Громади Південної Австралії.

Крайової Управи Фонду ім. С. Петлюри (Ф. Сліпченко вніс у цей фонд 300.00 дол.) та Крайової Управи УРДП.

Усно привітали Ювілятів: о. протопр. Нікодим Плічковський, інж. Л. Зозуля від місцевого осередку Т-ва Сприяння УНРаді, а від Управи 17-го Куреня УВК отаман А. Онішко і сотник М. Висоцький. Інж. М. Добриденко від Братства Дивізійників і п. В. Салига від своєї родини.

Всі, хто вітав усно, відзначали велику національну свідомість Ювілянтів, їхню щедру жертвенність на церковні і національно-громадські потреби, відмічаючи, що бр. Ф. Сліпченко є член УГПА ще від 1952 року і є її фундатором. Особливо плідна праця Ф. Сліпченка є в козацькому курені Ч. 17, де він є скарбником від самого заснування куреня і кольпортером журалу «Українське Козацтво».

Відомий наш поет-символист Є. Зозе присвятив Галині СЛІПЧЕНКО вірш, як подяку за вишитий для нього ГАЛИНОЮ портрет Т .Шевченка, з присвяченням: «Панству СЛІПЧЕНКАМ, на згадку в день 35-ліття подружнього життя.»

Відповідаючи на привіти і побажання бр. Ф. СЛІПЧЕНКО найперше сердечно подякував всім, хто привітав його і його дружину, хто вшанував їх в цей день своєю присутністю на прийнятті і зокрема найсердечніше подякував братчикам і сестрицям, які обслуговували це прийняття.

Після офіційної частини гості ще довго розважалися в теплій родинній атмосфері за щедро накритими столами.

Протопр. Н. Плічковський

УПОКОЇВСЯ В БОЗІ о. ЮРІЙ КОВАЛЬСЬКИЙ

Генеральний Хорунжий і Почесний Член та Генеральний Капелян У. В. К.

Дня 16 травня 1980 року помер по довгій та тяжкій недузі в едмонтонському Загальному шпиталі о. Митрофорний Протоєрей Юрій Ковальський на 73-му році життя та 49-му році священства.

Генеральний Капелян для членів УВК католицького віровизнання. Митрофорний Протоєрей, почесний митрополичий крилошанин, радник Едмонтонської єпископської Консисторії, настоятель Катедри св. Йосафата в Едмонтоні, отець Юрій Ковальський народився 31-го серпня 1907 року у Ваневі в Галичині. Походив зі священичої шляхетської родини. Дідо Його о. Тит папський шамбелян, почесний крилошанин перемиської Консисторії, був довголітнім послом до Галицького Сойму. Батько Його о. Канонік

Іван радник перемиської Консисторії, декан белзський і парох Ванева, був духовним провідником Белзщини і Сокальщини, основоположником і фундатором «Народнього Дому» і приватної української гімназії, яка перетривала до Першої світової війни в 1914 році. Мати о. Юрія, Ірина з дому Потій-Ковшевич, походила з дуже старої священичої родини, яка виводила свій рід з давнього козацького роду Потій-Ковшевичів на Київщині. Предок її Трохим Потій-Ковшевич, згідно козацьких старих аналів, був визначним козацьким старшиною вірним Великому Гетьманові України Іванові Мазепі, і після Полтавської трагедії, виемігрував з Гетьманом Пилипом Орликом, якого був близьким дорадником, в Західню Европу і там закінчив життя.

Народню школу закінчив о. Юрій у Ваневі, а гімназійні студії в Перемишлі і Станиславові з найкращими успіхами. Теологічні студії покінчив в Перемишлі в 1931 році і рукоположений на священика єпископом Йосафатом Коциловським. Душпастирську працю розпочав о. Юрій як катехит гімназії в Добромилі та школах дооколичних сіл, як теж сотрудником о. Каноніка Господаревського, пароха Добромиля. Поза своєю душпастирською працею, був діяльним в політично-національному житті Добромильщини. Організував хори філії «Просвіти», а особисто провадив одним із найкращих хорів повіту — в селі Ляцко. Крім того був членом національних організацій. Жадне національне свято не відбулося без участи о. Юрія.

Автор цих рядків радо приходив до церкви в Добромилі, аби полюбоватися (хай Бог простить) високою стрункою постатю о. Юрія, що мимоволі нагадував козарлюгу, бракувало лишень шаблюки збоку. Як сам козак — відчував козацьку расу о. Юрія.

Саме перед вибухом Другої світової війни у 1939 році Він отримав парохію в селі Сулимові Жовківського повіту, що урятувало Його від концентраційного табору в Березі Картуській. В Сулимові також провадив взірцеву релігійно-національну працю. Там застала Його перша московсько-большевицька окупація, з якої лише чудом врятував своє життя. Натомість німецьке Гестапо, коли прийшла німецька армія до Галичини, підозріваючи о. Юрія у звязках з Українською Повстанською Армією, що оперувала в довколишніх лісах, арештувало та запроторило Його до концентраційних таборів спочатку до Освенціма (Авшвіц) а пізніше Дахау, де він захворів на плямистий тиф і мав бути спалений. Завдяки, одначе, несподіваному захопленню табору американською армією, вийшов Він на волю, зовсім зломаний фізично.

Підлікувавшись та підкріпившись на силах, о. Юрій знов віддається всеціло культурно-освітній праці між шкільною таборовою молоддю, вчить релігії в таборовій гімназії і торговельній школі. Як ентузіяст музики і співу та композитор церковних пісень і колядок, організує і веде в Мітенвальді таборовий хор, який ширить українську культуру. Свої переживання в концентраційних таборах о. Юрій Ковальський описав в споминах під наголовком: «Мати Божа врятувала», що їх друкував «Християнський Голос» і едмонтонські «Українські Вісті», а також у статті: «Чим живеш душе безіменного числа», що була поміщена в нашому журналі «Українське Козацтво» в чис. (26) за 1973 рік.

У 1950 році о. Юрій прибув до Канади, де Владика Ніль, єпископ Едмонтону, приділив йому парохію в Калгарах, а згодом іменував деканом. Там знов о. Юрій розгорнув працю так релігійну, як і політично-суспільну. Завдяки його заходам і жертвенности українців католиків, постає величавий храм на місці старої маленької церковці. В квітні 1959 року Владика Ніль назначив о. Юрія настоятелем катедрального храму св. Йосафата в Едмонтоні, а згодом іменує радником єпископської консисторії та протопресвітером. Тут Він також побудував величаву резиденцію та дбав про гід-

ну окрасу катедри.

Почуваючись, по лінії сл. п. своєї мами нащадком давнього козацького роду, — о. Юрій вступив в ряди Українського Вільного Козацтва, де згідно Статуту і гієрархічного священичого сану був іменований полковником-капеляном УВК. А на прохання тогочасного Військового Отамана УВК та за благословенням Владики Ніля, о. Юрія затверджено на становищі виконуючого обов'язки Генерального Капеляна для українців католиків в заступництві Генерального Вікарія о. д-ра Василя Лаби, а по смерті о. Лаби затверджено о. Юрія в тому становищі Генерального Капеляна і згідно зі Статутом УВК, підвищено в козацькому званні до Генерального Хорунжого й Почесного Козака, з днем 14-го жовтня 1977 року.

Нагородна Рада УВК відзначила о. Юрія Хрестом Українського Козацтва зі срібною лавровою гілкою на орденській стьожці за Його терпіння в німецьких таборах смерти та за визначну працю для Української нації.

В Едмонтоні о. Юрій здобув собі велику пошану і любов серед громадянства. Верховний Архиєпископ Кардинал Йосиф іменував о. протопресвітера Юрія Ковальського Почесним Крилошанином, а останньо Митрофорним Протоєреєм. З нагоди так високого відзначення о. Юрія, едмонтонська громада влаштувала незабутній урочистий бенкет при участи всіх організацій Едмонтону та гостей Його друзів з далеких, навіть закордонних місцевостей, що складали Йому найщиріші побажання, серед яких були знаменні побажання й від усього Українського Вільного Козацтва на чолі з Кошовим Отаманом і Генеральною Булавою.

. . . . . .

Похорон Покійного о. Митрата Юрія Ковальського, Генерального-Хорунжого і Почесного Козака УВК, відбувся 21-го травня 1980 року з Катедри св. Йосафата на український цвинтар св. Михаїла в Едмонтоні. На похороні, що його служили Преосвященний Владика Ніль та Преосвященний Владика Димітрій з великим числом священиків, було дуже багато людей і з далеких просторів Канади, щоб віддати останнє «Прощай» дорогому й заслуженому душпастирю.

Вічна Йому пам'ять!

В імени й з доручення Почесного Отамана УВК побратима Антонія Кущинського та від себе — недавнього Кошового Отамана УВК і від цілої Козацької Братії, складаю Високодостойному Братові Покійного — новому Кошовому Отаманові УВК, Генеральному Значковому Михайлові Ковальському і Його Високодостойній Родині найглибше,найщиріше співчуття у їхній глибокій печалі-смутку та в безмежному горю!

Пам'ять про Покійного о. Юрія, який був глибокоідейним українським патріотом-соборником і молився щиро за відродження Української Держави та за нас всіх без різниці віровизнання, залишиться незабутньою!

Петро Коршун-Федоренко

ЦІКАВІ КНИГИ

НОВЕ З ПРАІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Нещодавно появилася надзвичайної ваги історично- дослідна праця «ОРІЯНА КІМЕРІЯ-ПРАУКРАЇНА» Івана Кузича-Березовського, КНИГА 1-ша. (2-га і 3-тя є ще в праці), видана накладом автора з рисунками й ілюстраціями його ж сина Ігоря Кузича-Березовського, присвячена сторіччю народин Відновителя Української Держави Гетьмана Павла Скоропадського. Це в прекрасному виданні дуже дбайливо й науково опрацьований на 378 сторінках твір, закінчений при кінці к н и ж к и двосторінковим рисунком: «Змосковщення москалями України від 1300 до 1960 р.» На стор. 378 поданий також неповний список використаних джерел, що їх значну частину займають джерела археологічно-історичні. Повний список джерел буде поданий в книзі 3-ій.

У своєму вступі автор зазначує, що приготовляючи це дослідне видання, він керувався думкою дати читачеві історію нашої землі від часів можливо якнайдавніших та подати хто були наші предки перед тисячами літ, бо те питання хвилює особливо праправнуків — сьогоднішню українську молодь, бо за літописом Нестора — Русь почалася доперва за панування грецького імператора Михаїла III, 852-го року. А тим часом автор, досліджуючи археологічно-історичні джерела доказує, що народ «РУСЬ» жив і розвивався на своїй прадідній землі, тільки під іншими назвами, цілі тисячоліття до приходу Нестора, мав свою власну культуру й цивілізацію та дав їх грекам тисячі літ перед імператором Михайлом. Це ж наші прапредки обчислили орбіту землі й місяця з неточністю 0,4 секунди й вони дали цілому світові, письмо, математику, астрономію, медицину, архітектуру, воєнну штуку, історію і право. Все це було записане в березових «книгах» (на березовій корі), що їх ограбував при руйнуванні Києва Андрій Боголюбський, тоді ж згоріла бібліотека Ярослава Мудрого і його синів, найбільша книгозбірня Східньої Европи. З того часу й до сьогодні москалі палять наші книгозбірні й руйнують архітектурні пам'ятки, щоб затерти свідків української культури.

Автор подає, що після переселення одної вітки наших прапредків в Передню Азію (нинішній Ірак), де не росте береза, переселенці стали записувати на глиняних табличках культурне добро, принесене з батьківщини. Тисячами викопані глиняні таблички свідчать про стан культури наших прапрадідів, що почався на 10 тисяч літ до Христа у Східній Европі.

Працюючи над Праісторією Українського Народу, опертій на джерелах історичних, на археології, топоніміці й гідроніміці, автор у своїх дослідах є дуже глибокий і послідовний та наводить цілий ряд перевірених доказів, почавши від сотворення світу й історії життя на землі. Їх годі навести в короткому огляді й тому ограничуюсь тільки до Палеоліту під час Четвертого Льодовикового Періоду і в ньому доби Оріняцької від 48 до 28 тисяч літ тому і доби Мадленської від 25 до 8 тисяч літ тому.

Назва Оріняцької доби походить від французької місцевости «Оріняк», по-нашому-о р і й. Назва має корінь «ор» по-орійськи: п л у г. Це вказує, що в тій місцевості жили орі - орії та назвали її своїм іменем.

Оріняцька доба — це час, коли Четвертий Льодовик «ВІРМ» дійшов недалеко границь України й спричинив охолодження клімату. Це й змусило оріняцьку людину України — о р і в інтенсивно думати, досліджувати і винаходити. Орі починають будувати вперше мешкання на поверхні землі покриваючи їх шкірами, щоб перебути тяжку зиму. Тоді ж починається перший засів і збір збіжжя і появляється кращий виріб зброї на лови.

Труди формують фізичний вигляд людини, вона стає вища, з розвиненим мозком (гомо сапієнс), стає більше подібна до сучасної, витворюється нова раса людей високого росту і вона поширюється на всю Европу.

Оріняцька людина вірить у позагробове життя. В розкопах у Костенках над Доном, дно могили й кістяк були посипані червоною охрою, а біля кістяка лежали предмети ужитку: кістяна голка з вушком, кремінні скробачки та продіравлені зуби звірів, що служили за намисто. Там же знайдено 43 нагі жіночі фіґурки вирізблені з костей мамута, що свідчить про культ прародительки-матері, а тим самим про початки матріярхату. Около 25 тисяч літ тому орії України починають різбити фіґурки і малювати, а теж фіґурки звірів (бики й олені) і птахів та іграшки для дітей. Все це знайдено в археологічних розкопах України. З України занесли їх опісля оріяни в Малу Азію, Індію, Західню Европу і в інші країни пізнішого розселення. Маємо ознаки, що оріняцька людина 30-25 тисяч літ тому, по всякій правдоподібності, то наші предки від тоді аж до нових часів, почерез Русь до сьогодні.

Мадленська доба тривала від 25 - 8 тисяч літ до Христа. У цій добі орії-арії, що їх правітчиною була Україна заселюють всю Европу. В цій добі особливо є замітна Мізинська культура в Україні. Автор книги доказує, що в цій добі, від її початків до Христа, почерез самарів-кімерів, скитів, савроматів аж до антів й русів — це звена одного ланцюга тяглости нашого народу, що виходить з мізинського меандрового орнаменту. Мізинці — предки самарів-кімерів, жили лівобіч Дніпра. Молодовці, предки сарів, з того самого народу, жили правобіч Дніпра. Обидва згадані народи мусіли мати високу культуру, коли кремінним свердлом провертіли слонову кість і прикрасили меандром браслети і оленячі роги (дві сопілки). Мізинський меандр доказ високої культури тих часів, єдиний у цілому світі.

У 1908-9 рр. археолог Хведір Вовк розкопав велике селище Мадленської доби в селі Мізинь над рікою Десною Чернігівської області. І там на глибині 6 метрів знайшов залишки круглих будинків, а в них печі-вогнища та ями-сховища, що були заповнені тваринними кістками, різними виробами з кременю, кости і рогу. Він знайшов там вироблені із слоневої кости: дві пари браслет, кілька фіґурок собаки і сови, більш десятка фіґурок птахів і фіґурок жінки — символу родоначальниці матері-землі. Усе це було прикрашене зарисованими на твердій слоневій кості по-мистецьки рівними ґеометричними взорами, подібними до вишивок. Крім фіґурок і браслеток знайдено там вироблені із слоневої кости різблені ножі і вістря до списів та шила й голки, що вказувало б, що тодішня людина виробляла вже полотно.

Знахідка в Мізині була першою того роду в Європі й тому викликала серед европейських археологів здивування й подив та заздрість у сусідів і німців, бо за артизмом виробу й рисунку вона досі не має собі рівної в світі. Усі вони мусіли в душі признати, що із-за високого ступня нашої культури й мистецтва, Україна 20-15 тисяч літ до Христа була колискою культури і цивілізації Европи та цілого тодішнього світу.

Це відкриття викликує в нас гордість за наших висококультурних пра-пращурів. Авторові цієї прецінної, мабуть кількадесятирічної важкої праці Іванові Кузич-Березовському належиться від нас усіх щире признання за вложений труд та за промощення правди про історію нашої землі і нашого народу від найдавніших часів. Його твір повинен би стати настільною книгою кожної української родини й виховником української молоді що й буде найкращою заплатою для автора за його неоцінений труд.

Додаємо ще, що селищ Мадленсько-Мізинської доби знайдено в Україні дуже багато. У тих часах заселюється також оріями Центральна Азія, Аме-

рика, Індохіни, Індонезія, Нова Ґвінея, Австралія, Полінезія і Гавайські Острови.

Хочемо також ще додати, що в Мадленській добі появляється епохальний винахід зброї — л у к —, що перетривав 10 тисяч літ аж до винаходу стрільного пороху. В цій добі, окрім ловів, орії займалися також рибальством і вже вміли виплітати перші сіті до полову риб у повнорибних ріках України.

Закінчуючи цей короткий огляд книги «ОРЯНА І» Івана Кузич-Березовського, хочу подати для всіх нас його заклик — **позбутися почуття меншевартости, а набути почуття національної гордости за культуру предків та відповідальности за майбутність нації. Це поклик минулих віків, слави, це гордість традиції.**

Автор Оріяни глибоко віруюча людина в Бога-Творця еволюції всесвіту й людини, стверджує існування Бога, що показує скоординована гармонія праці соняшних систем всесвіту і саме Бог дав людині душу, розум і ласку пізнати Його велич. Він теж дав до виконання своїм народам у їх історичному розвитку означенні завдання. Нарід, що не сповняє свого призначення часто зникає, залишаючи місце іншому народові, часто менше культурному, але кроваво з'єднаному, без взаємної зависти, самолюбства чи братовбивства — нарід —, що визнає Бога серцем і гарячою вірою в Нього. Це нам особливо треба пам'ятати й застановитися над тим, чому ми 50-ти мільйоновий нарід і досі не маємо своєї держави?

Павло Бабяк

× × ×

ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ

У Польщі появилася книжка, на яку з нетерпінням чекали любителі козаччини; її заголовок: «Січ Запорізька», автор Лєшек Підгородецький.

Це вже третє видання цієї книжки польського історика, одного з кращих у Польщі знавців історії України. Нове десятитисячне видання, як і обидва попередні, скоро після появи зникло з полиць книгарень. Виявляється, 30.000 примірників книги «Січ Запорізька», які досі появилися на книжковому ринку, не можуть задовольнити потреби польських читачів. У чому ж таємниця успіху праці Підгородецького?

Основною прикметою книжки, яку Міністерство освіти рекомендує шкільним бібліотекам, є об'єктивізм, з яким історик спираючись на численні історичні джерела, розглядає бурхливу історію козаччини. Безперечною заслугою історика є те, що він у своїй книзі правильно наголосив на найістотніших та найбільш характерних рисах козаччини. Це поперше, повна політичаа незалежність Запоріжжя, попри той факт, що воно знаходилося на території, яка формально підлягала владі польського короля; подруге, — велике міжнароднє значення Січі, яка неодноразово допомагала збройно визвольним рухам інших народів; по-третє, — демократичний лад «запорізької республіки» в той час, коли вся Европа стогнала в кайданах феодальної системи; по-четверте, — надзвичайна боєздатність козацтва, про що було відомо в Европі; запорожців намагалися завербувати на свою службу багато европейських володарів, в тому числі австрійські Габсбурґи й французький король.

З книги видно, що польська влада була цілком безсильна змусити козаків до послуху. Так, 1578 р. Іван Під-

кова «всупереч волі польського короля на чолі 4-ох тисяч чоловік вдарив на Молдавію, переміг господаря і здобув його столицю Ясси». Історик підкреслює, що навіть такий могутній володар як король Баторій, переможець з-під Пскова і Великих Луків «не міг запобігти самовільним козацьким походам». Володарі різних держав вели переговори з запоріжцями, не оглядаючись на короля Польщі.

Від початку свого існування, тобто від кінця 15-го сторіччя, Січ стала європейським центром, що немов магнет притягав до себе всіх покривджених і незадоволених пануючим суспільним ладом. Історик нарахував між запоріжцями представників 22-ох національностей, бо «формально необхідна умова приналежности до українського народу та православної релігіїї не була суворо дотримувана». Ідея боротьби за «нашу і вашу свободу» була завжди провідною ідеєю січовиків, вона ж стала причиною загибелі Січі. Остаточний наказ про ліквідацію Запоріжжя Катерина II ухвалила, зібравши докази про участь багатьох запорожців в антипольському повстанні гайдамаків Максима Залізняка а також в антицарському повстані російського селянства під проводом Пугачова.

В книжці Підгородецького, цікавій і вартісній змістом, є багато маловідомих ілюстрацій, серед них такі, які даремно було б шукати в радянських істориків, наприклад, портрет гетьманів Виговського, Дорошенка і Мазепи. Проте, аналізуючи книгу, спостерігаємо в історії козаччини чимало недомовок і знаків запитання' багато справ сумнівних і дискусійних, які вимагають дальших досліджень і уточнення. Над тими темами далі працюють польські історики.

Козакознавство, практично викинуте з історичної літератури в СРСР, про яке годі що небудь знайти на сторінках київського «Українського історичного журналу», у працях польських істориків переживає свій ренесанс і є темою багатьох наукових праць.

О. Данилюк
(«Вільне Слово»)

—×—×—×—

КОЗАК ПРО УЧАСТЬ МОСКВИНІВ У СВЯТКУВАННІ 1.000 ЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ РУСІ-УКРАЇНИ

(Під цим заголовком подамо наш переклад з московської на українську мову частини статті А. Щепіхіна «Моя відповідь комісії для підготовки тисячелітнього ювілею хрещення Русі», поміщеної в журналі «КАЗАЧЬЕ СЛОВО» ч. 34, Клівелянд, 1979 р. Редакція «У.К.» Ант. К.)

«У своєму зверненні про підготовку святкування тисячерічного ювілею хрещення Русі в 1988 році, росіяни звернулися до українців білорусів і карпатських русинів, але, навмисно знехтували козацький народ. Я хочу пригадати організаторам тисячерічного ювілею, що християнську віру 988 року прийняло Київське Князівство, а не Московська Русь. У ті далекі часи не існувало ні міста Москви, ні Московського князівства. Як показує нам історія, про першу появу Москви йдеться не як про місто чи князівство, але як про ловецьке урочище князя Болеслава чи Ростислава Довгорукого в XI-му столітті. Треба знати, що тоді в тих місцях жили фінські племена і в XI-му столітті вони були ідолопоклонниками.

Законне право святкувати тисячелітній ювілей прийняття християнства

мають тільки українці.

Ви, росіяни, трішки поспішили, на 100-150 років. В XI і XII ст. ст. не було там Москви і не було там християнства.

Ви, російські еміґраційні керівники, задумуєте святкувати тисячерічний ювілей, а Росії, як такої, більше не існує. На її місці створено Союз Совєтських Соціялістичних Республік і колишній російський народ став совєтським народом, плюс до того московську патріярхію на службі большевиків і московських патріярхів совєтський уряд нагороджує орденами червоного знамени (прапора).

Ще одне запитання: чи існуватиме Совєтський Союз до 1988-го року? Багато військових знавців та політичних діячів пророкують що під час найменшої сутички аґресора з Совєтським Союзом він буде розбитий. З такої нагоди постараються скористатись українці, а за українцями — також і інші поневолені народи захочуть визволитись від московського гніту та встановити свої незалежні державності.»

. . . . . .

«Київське Князівство прийняло християнство в 988 році від греків. В ті ж часи ні Московське ні Суздальське князівство не існувало. В цих князівствах християнство появилось в XI-XII століттях . . .»

. . . . . .

«Як видно, російська ініціятивна комісія для влаштування тисячелітнього ювілею ще раз хоче узурпувати і фальсикувати дати і місця тих історичних часів по своїй давній звичці.

Хоч Ви, панове члени комісії для підготовки урочистости тисячелітнього ювілею на Русі, звернулись тільки до українців, білорусів та карпаторосів, а козаків зігнорували, то це неважно. Українці й інші знають, що росіяни присвоїли собі дату хрещення Русі.

Серпень 1979 р. Томарі, Франція.
А. Щепіхін. »

Примітка Редакції «У. К.»

Слово «москва» є фінського походження і в перекладі на українську мову означає — «Каламутна вода».

Чи ж не знаменно-символічна назва?! Ант. К.

× × ×

ПРО МЕДАЛЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Оголошення Краєвої Управи С. В. У. в Австралії).

Спілка Визволення України, на відзначення свого 50-ліття, видала медаль Т. Шевченка і нагороджує своїх членів, від пані Наталії Павлушкової починаючи (живе в Німеччині). На тих же основах, медаль Т. Шевченка пропонується Українцям, які віддано працюють на добро всього Українського народу; а також одиницям з інших народів, які активно підтримують Українське визволення.

Ця медаль не зобов'язує бути членами, чи навіть прихильниками Спілки Визволення України. Нагородженням медалею Т. Шевченка підкреслюється правдивий напрямок людської вартости у виробленню і розбудові Української Самостійної Державности. С.В.У. кладе в основу побудови Української Державности **приватну власність:** земля, ремесло підприємства і комерція — тісно пов'язані з наукою, технікою й культурно-релігійною опікою та громадсько-політичним розвитком під охороною військових сил та дійсних демократичних, національних вольностей.

Тому, перший раз в історії нашої політичної еміґрації, медалі видаються: Українцям-фармерам, підприємцям

бізнесменам, нарівні з людьми науки, техніки й культури, громадсько-політичного та військового діяння, — людей **соборників** по своєму житті й поступованню.

Т. Шевченко — поет-пророк всього Українського народу, — в такому аспекті, С.В.У. і видає ці нагороди.

Після змарнованої великої нагоди визволити Україну в 1917/20 роках, С.В.У., як ідеологічний національний рух, дала дороговказ і напрямні визволення України на своїх гаслах-програми: «НАЦІЯ НАД КЛЯСАМИ!» -Держава над Партіями»! .З БОГОМ, ЗА УКРАЇНУ!»

С.В.У. не визнає штучного перебільшення ідеологічних розбіжностей поміж Українськими визвольними формаціями: Націоналізму, Гетьманства та правдивого Республіканства. НАЦІОНАЛІЗМ є притаманний всім прошаркам Українського народу: Т. Шевченко, І. Франко, Л. Українка, В. Симоненко, В. Мороз та інші.

Республіканство, (лише без «н а р о д н ь о-бідняцьщини») не є новиною для Українського люду, Українське Козацтво та Гетьманські Державности були значно ближче до республіканської демократії, чим до монархічного абсолютизму: що ж до українських соціялістів, то вони створили таку Українську Народню Республіку, в якій українським народом був лише той хто бідний, або військовик до фельдфебеля, а все що вище, чи багатше, — то не було сні народом, ані українським. Дивним, лише є, що інтернаціональному комунізмові взяло аж 50 років еволюції, щоб дорівнятися до мудрости українських соціялістів і назвати свої деспотії народними республіками.

С.В.У. уважає, що українське Гетьманство є втіленням нашого національного Всеукраїнського Єства, яке об'єднує в собі Конституційний монархізм, подібно Англії — країни сталої демократії чи виборного Президента, як це має вільний народ Америки.

Тому С.В.У. з гаслом «Нація Над Кляси» в ім'я 10-ти мільйонів, замордованих штучним голодом, створеним комуно-московією; в ім'я незчислених мілійнів Українського народу, замордованих в катівнях Че-Ка, Ге-Пе-У, Ка-Ге-Бе, і тих що віддали своє життя за визволення України; в ім'я живих і розстріляних «куркулів» підприємців, духовенства, та інтеліґенції. Як рівнож з гаслом: «Держава Над Партіями!», в ім'я Українців Державників, що мають Визволення України понад інтереіи своєї партії, тих кому Гетьман може бути Президентом України на базі Українського націоналізму, — з такими Українцями, С.В.У. кооперує і співпрацює на замирення **української стихії,** яку вороги постійно розбурхують. Таких Українців, а деколи й чужинців Світова Рада С.В.У. нагороджує медалею Т. Шевченка.

Тут же треба подати відповідь на запити до С.В.У.:

а) Хто дав право С.В.У. видавати медалі?

В дійсности, хто міг би дати С.В.У., чи кому іншому таке право? Коли, окупована совєтська Україна, — сама не має права видавати жодної медалі. Політичні формації Українського Визволення, через свій поділ, не можуть видати всеукраїнську нагороду, навіть своїм членам. С.В.У. такого поділу не має, — С.В.У. видало Всеукраїнську медаль. І так само, як і Українське Вільне Козацтво, — С.В.У. не маючи претензії на Владу й Уряд в Україні, є вільна відзначати дійсних Українських Соборників зі всіх українських середовищ і незалежних осіб.

б) Чому не видаються медалі Т. Шевченка — безкоштовно?

Державні нагороди видаються, нібито, безкоштовно, алеж та держава збірає податки зі своїх людей, — тож своїми податками й оплачуються свої медалі. Недержавні нагороди, покривається добровільними, одноразовими датками.

в) Є закиди, що нібито С.В.У. хоче стати понад всі організації.

Це також закид безпідставний, бо як мусить бути відомо, що С.В.У. не є партія, — це є ідеологічне об'єднання (С п і л к а), мета якої **визволити** й розбудувати Вільну, Соборну Українську Державу і з тим моментом, — розв'язатись.

З БОГОМ ЗА ВІЛЬНУ УКРАЇНУ !

Голова К.У. С.В.У Ол. Кавуненко
Голова Контр. Комісії Ю. Одлига
Заст. Секрет. У.К. Б. Вишинський

Управа Спілки Визволення України відзначила медалею імени Таваса Шевченка Дорадника Президента ЗСА в справах зовнішньої політики й безпеки Достойного Пана Збігнєва Бжезінського за його активну підтримку політики скерованої на визволення поневолених народів з московського ярма. У відповідь на цю нагороду Достойний Пан Збігнєв Бжезінський подякував Спілці Визволення України листом слідуючого змісту:

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON
September 7, 1979

Dear Mr. Kawunenko:

Thank you so much for your kindness in presenting me with a medal. I was extremely gratified to receive it. Needless to say, we have forgotten no one and our efforts will continue. I was happy to be able to help.

Best wishes.

Zbigniew Brzezinski

. . . . . .

З АРХІВНИХ МАТЕРІЯЛІВ

Дослівна виписка

«ДО ЗБРОЇ»

журнал для українського вояцтва на чужині, рік II, січень 1947
Видання Закордонного Представництва УГВР

М.

. . . . . .

ДУМКИ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА

Стор. 8.

. . . « Революційний зрив поставив МІЛЬЙОНОВУ українську армію, і якби ми тоді були мали більше таких організаторів, як ген Скоропадський, бо створив І-ий Український корпус, або ген. Всеволод Петрів, що на віддаленому фронті «оформив» революційний зрив українців 7-ої Туркестанської стрілецької дивізії в славний Гордієнківський гайдамацький полк, чи полк. Євген Коновалець, що зорганізував корпус Січ. Стрільців, ми були б мали АРМІЮ Й ДЕРЖАВУ. . . »

УРИВКИ З ЛИСТІВ ДО РЕДАКТОРА «УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА»

... «Дорогий Побратиме !... Ваша праця є сьогодні о д и н о к о ю, на яку можна надіятися і яка може виховати наших нащадків на гордих і гідних нащадків нашого славного козацтва !...»

Транс, Швеція, 3-го серпня 1979 р.

Валеріян Федорчук.

— × —

... «Це вже трийцять літ минуло, як ми розїхались з Міттенвальду в далекі світи. За цей час Ви так дуже натрудились, щоб поширити Українське Вільне Козацтво у світі, а духа патріотичного його членів кріпити могутнім словом козацького журналу, якому Ви посвятили так багато серця, часу і здоров'я ...»

Калгари, Канада, 17-го серпня 1979 р.

о. Юрій Ковальський.

— × —

... «Дай, Боже, Вам, Дорогий Побратиме доброго зору, доброго здоров'я, довгих літ, щоби ще послужити в журналі ідеалам, котрі символізують правду, гідність і все таке прикрасне, за котрим прагне, часом нишком, кожнана людська душа українська».

Буенос Аірес, 1-го вересня 1979 р.

Ігор Мировський

— × —

... « Дуже цікаво читати журнала «Українське Козацтво». Ваш журнал дає історію й культуру України. Я хвалю Вас за Вашу добру працю й бажаю Вам багато успху на майбутність ...»

Ст. Альберт, 13-го лютого 1980 р.

Йосип П. Юрків

— × —

... «Ви ж несли великий тягар, яким є редагування — таке справді знамените редагування журналу! — вже довгі роки. Робили Ви те з любов'ю і посвятою. Треба великої душі й великого серця, щоб так працювати, як це Ви. ...Я зі сльозами прочитала Ваше Повдомлення, зі сльозами, хоч це прощальне слово довголітнього **редактора зі серцем** підкреслює ці слова — вдержане в погідному тоні. Ви написали це слово так ясно, так доброзичливо, що воно мусить зворушити читачів ...

... цей журнал був часткою Вас самих — фізично, бо віддали йому свої сили, і духово, бо дарували цим сторінкам свою душу-серце ...

... Це дуже цінний вклад у нашу літературу на чужині, де ще є воля слова! ... Ваш журнал (бо це Ви були його творцем) «УК» вирізбив багато характерів у любові й вірности нашим козацьким, рідним традиціям! Ці два компоненти це **дуже велике діло — Ваше діло !** Воно НЕПРОМИНАЮЧЕ».

Бофало, 21-го липня 1980 року.

Леся Лисак-Тивонюк.

— × —

... Ваше повідомлення про перехід в стан спочинку мене дуже-дуже засмутило. В мене ніби щось обірвалося в грудях. Такий прекрасний журнал!.. такий пам'ятник минулому і поклик до майбутнього ... »

Ст. Проспект, Австралія, 28-7-1990 р.

Протопр. Никодим Плічковський і Паніматка Васса.

— × —

... «Українське Козацтво» це один з найкращих наших випусків, що описував за нашу українську історію, який легко надавався до читання як для старших так і для молодших, де всі, хто тільки хотів, то навчився багато дечого за наше «буття» ...

Герне Гілл, Австралія 6-VIII-1980 р.

Юлія Липко

— × —

ДОБРОДІЇ НАШОГО ЖУРНАЛУ

які помагають видавати його без дефіциту і без жадних боргів, хоч кошти друку, паперу й поштових видатків ще й далі зростають:

Це передплатники які с в о є ч а с н о присилають пренумерати, точні кольпортери та жертводавці х о ч б и й н а й м е н ш и х фінансових дарів на пресовий фонд.

ВИКАЗ ПОЖЕРТВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД В ДОЛЯРАХ З.С.А.
за час від 1-го березня 1980 р. до 30-го червня 1980 р.

КОРОЛІВСЬКІ ДАРИ доповнили: **МАРІЯ КЛЕПАЧІВСЬКА,** 45.00 долярів (Загальна сума її дарів дол. 664.00) та **ЯКІВ РІЗНИК,** прославши дол. 14.90 (Загальна сума його дарів 572.30).

КНЯЖІ ДАРИ доповнили: **МИРОН ЛЕПАК,** прославши дол. 10.00 (440.50), **ОКСАНА ЧЕРНИШ** 55.00 (185.00), **ЗІНАЇДА ЛАЗУРЕНКО** 30.00 (136.50) і **СТЕПАН ДУШЕНКО** 11.25 (115.30.

НА ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ — на нев'янучий вінець св. п. о. **МИКОЛИ ЛИТВАКІВСЬКОГО** зложив на пресовий фонд **ОЛЕКСАНДЕР СТРУК** 25.00.

ДЛЯ ПІДТРИМКИ ПРАЦі РЕДАКЦІЇ Отамани двох куренів УВК у Великодний період зорганізували збірки: Курінь чис. 5. ім. Гетьмана **ПИЛИПА ОРЛИКА** в Канаді дол. 41.00 та Курінь чис. 32 ім. Кошового **ІВАНА СІРКА** в Австралії дол. 47.93.

В УЗНАННЯ ПРАЦІ РЕДАКЦІЇ прислали: Т. Цимбал 30.00, Інж. А. Швець 26.00, Ів. Лютий-Лютенко 25.00, Відділ 114-й Українського Народнього Союзу 25.00, Марія Рибак 22.00, А. Деменко 20.00, Ф. Сліпченко 20.00, К. Дерев'янко 12.50, по 10.00 долярів: М. Шевченко, Ст. Чорній-Нечай, М. Суржко, Кат. Галкина, О. ДеЩудрий, З. Цимбаліста, д-р М. Зарицький, Світ, лана Тарасенко, В. Поповський.

8.00 доль. П. Конопленко-Запорожець.

По 5.00 дол. о. Ю. Гулей, С. Березницький, М. Антоненко, П. Самутин, м-гр М. Турянський, В. Пеленський, д-р М. Коленський, Л. Биковський о. Л. Островський, С. Гаєвська і М. Печенюк.

РАЗОМ по цьому списку дол. 333.50.

ІНШІ ДАРИ: по 4.00 дол.: М. Пирський, Т. Шевчук,

по 3.00 дол., Д. Гандзюк, В. Ткачук, Р. Завадович.

по 2.00 дол.: Б. Кашуба, В. Вознюк, Ів. Козяк а по 1.00 доляру: І. Єреміенко, З. Попович, Ю. Одлига, Б. Вишинський, о. М. Сердюк, В. Мороз і М. Ткачук.

ВСІХ ДАРІВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЗА ЦЕЙ ВІДЧИТНИЙ ПЕРІОД ПОСТУПИЛО 643.00 долярів.

ВСІМ ВШАНОВНИМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ЩИРЕ КОЗАЦЬКЕ СПАСИБІ! ДАЙ, БОЖЕ, ВАМ УСІМ ЗДОРОВ'Я Й БАГАТО ЩАСТЯ!

Редакція і Адміністрація «У.К.»

. . . . . .

Закликаємо всіх організованих і неорганізованих прихильників Козацької Ідеї за порогами Батьківщини підтримувати і далі наш журнал своїми бодай найменшими фінансовими дарами. Завдяки тому виданню журналу, як і до цього часу, не буде мати дефіциту ні жодних боргів, хоч кошти друку й поштові видатки ще далі ростуть.

Адміністрація «Українського Козацтва»

ДУЖЕ ВАЖЛИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ УЗГІДНЕНЕ З КОШОВИМ ОТАМАНОМ

Вельмишановні наші жертводавці на пресовий фонд, передплатники, кольпортери і всі читачі «Українського Козацтва»!

Діставши це число журналу, призначене на квітень-червень ц. р., Ви певно знову були невдоволені тим, що воно так пізно появилося. Сталося це через безвиглядну кризу в українському друкарському промислі в Чікаго. Ще більше неприємности має редакція. Поперше, це затруднює нас у виготовленні статтей з такою тематикою, що відповідала б своєму часу: щоб «новорічно-різдвяне» число не появлялось би аж на Великдень, число з відзначенням козацького свята Покрови не появлялось би на Новий Рік і тому подібне. Подруге, так звані «старі» числа трудно продаються а дехто їх повертає як «спізнені», це вже зменшило наш попередній наклад, коли чергові числа своєчасно доходили навіть за океан, хоч в ті країни їх довгою дорогою, возили, як возять і тепер, давні «чумацькі круторогі воли»...

Крім друкарських труднощів наші редактори, що на чолі з нижчепідписаним перебувають в Чікаго, досягли вже такого «козацького» віку та відзначаються таким «здоровельним» станом, що вже не в силі добре бачити та бути такими виконавцями, як то було на протязі минулих років, бо вже мало пороху в порохівницях.

Отже, згадані вище обставини привели до об'єктивної необхідности перенести дальше видавання нашого журналу до іншого міста, де би була друкарня з ліпшими спроможностями щодо своєчасности видавання журналу і де би перебували нові, жертвенні до роботи, члени редакції й адміністрації нашого видавництва. Про це ми старалися вже завчасно а тепер цю справу мають вирішити новий Кошовий Отаман з Генеральною Булавою, УВК, як власники нашого видавництва.

Тому ми з тим числом «У.К.» перестаємо видавати наш журнал в Чікаго і чекаємо рішень і вказівок проводу УВК кому і куди маємо передати дальше видавання журналу і переслати призбираний і заощаджений нами видавничий фонд, який уможливить нашим переємцям дальше систематичне безперебійне видавання чергових чисел «Українського Козацтва».

× × ×

Ввічливо закликаємо в с і х Високошановних Читачів прийняти ласкаво до відома подане вище вияснення наших обставин та терпеливо очікуваги появи чергового числа «Українського Козацтва» з нового місця дальшого видавання під орудою нового складу редакції й адміністрації.

При тому треба пам'ятати, що є великі труднощі з підшуканням редактора, який би «безінтересовно» редагував журнал так, як то ми до цього часу провадили наше видавництво. Лекше буде знайти в іншому місті друкарню. Але працю фахового редактора треба б було відповідно винагороджувати. А на це провід УВК, як видавець журналу, ще не може спромогтись зі свого скромного організаційного фонду. Призбираний же й заощаджений дотеперішньою редакцією й адміністрацією журналу запасовий видавничий фонд є призначений для своєчасної оплати за друк та поштові видатки чергових чисел «У.К.», що появляться старанням наших переємців.

Тому ще раз закликаємо всіх ВШановних Читачів «У.К.» до зрозуміння цих обставин і може до довшого і терпеливого очікування.

Дотеперішня ж адміністрація журналу, на якій ще лежить відповідальність розрахунків видавничого фонду, звертається з закликом до тих Вельмишановних Передеплатників, які ще не прислали передплати на 1980 рік, хоч тепер вже одержали два числа журналу і то подвійного обсягу за першу половину цього року. Довіряємо, що це могло статися зовсім випадково і від незалежних від Вас причин. Але тепер ввічливо Вас просимо пришліть чим скорше дотичну суму піврічної передплати п'ять долярів (5.00) на нашу ще адресу яку подаємо нижче.

Тих же ВШановних Передплатників, що повністю виконали своєчасно свою повинність, але я к і м о ж е з н е в і р я т ь с я через може довше очікування чергового числа журналу з нового місця його видавання, просимо нас ласкаво про те повідомити, щоб ми негайно повернули дотичну ще невикористану частину з Вашої передплати.

Гаряче дякуємо за Вашу до нас довгорічну прихильність та за довір'я і закликаємо бути такими ж і до наших переємців, а тим часом — бути вибачливими і терпеливими!

З глибокою до Вас пошаною та щирим козацьким привітом!

За Редакцію і Адміністрацію
«Українського Козацтва»
Антін Кущинський /в. р./

Наша адреса:

Ukrajinske Kozatstvo
2346 W. Rice Street
Chicago, Ill. 60622 USA

— × — × — × —

«Добро, яке ми виконали, радує, але не вдовольняє, бо завжди здається, що треба було зробити більше».

Конфуцій

Перемогти самого себе — це найкращий засіб для того, щоби не бути переможеним. Стримати самого себе — це найкращий засіб для того, щоб не мати над собою пана.

/ Східня мудрість /

— × — × — × —

Рану від пальної зброї, ще можна вилікувати, але рана спричинена язиком ніколи не загоїться.

/ Перська приповідка /

— × — × — × —

Коли ми хочемо поступати вперед, то ми повинні оставляти одну ногу на місді в той час, коли другою ногою робимо крок вперед. Це основний закон розвитку, як для кожної людини, так і для цілих народів.

/ Цетвес /

— × — × — × —

А це для розваги — уривки з ненаписаного:

Його лиса голова працювала, як механізм годинника — з одним волоском.

Він ніколи не розлучався з книжкою: позичить з кнгозбірні — і не поверне.

Очі — дзеркало душі. А окуляри ?

— × — × — × —

Надісланих, але не замовлених рукописів редакція не звертає, як теж не веде листування з приводу невикористаних матеріялів. Редакція застерігає за собою право скорочувати матеріяли. Матеріяли, підписані прізвищем чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції.

— × — × — × —